

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jindřich Vaněk

Právní úprava včelařství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Milan Damohorský DrSc.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 17. 04. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 195 293 znaků včetně mezer.

.....

Jindřich Vaněk

V Praze dne .....

Poděkování

Děkuji vedoucímu této práce panu prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc., za jeho profesionální a vstřícný přístup, cenné rady a ochotu. Děkuji též své rodině a svým nejbližším za veškerou podporu a trpělivost, jíž se mi od nich za celá léta studia dostalo.

Obsah

Úvod.....	1
1. Včela medonosná.....	2
1.1. Včela jako zvíře v právu soukromém.....	3
1.2. Včela jako zvíře v právu veřejném	4
2. Dějiny včelařství a jeho právní úpravy	4
2.1. Pravěk a starověk	4
2.2. Římské právo	5
2.3. Středověká střední Evropa	7
2.4. Včelařské patenty Marie Terezie	8
2.5. Moderní včelařství v českých zemích.....	9
2.6. Shrnutí.....	11
3. Včelařství v právu Evropské unie	12
4. Soukromé právo	15
4.1. Sousedské vztahy	15
4.2. Odpovědnost za škodu	17
4.3. Shrnutí.....	21
5. Veřejné právo	22
5.1. Rostlinolékařská péče	22
5.1.1. Prováděcí předpis k zákonu.....	24
5.1.2. Shrnutí.....	25
5.2. Veterinární péče	25
5.2.1. Požadavky na chov včel a přesuny včelstev	26
5.2.2. Předcházení nálezům včel a jejich tlumení.....	27
5.2.3. Opatření pro předcházení a tlumení některých nález včel.....	28
5.2.4. Požadavky na zdravotní nezávadnost živočišných produktů.....	30
5.2.5. Shrnutí.....	32
5.3. Plemenářství.....	32
5.3.1. Prováděcí předpisy	34
5.3.2. Shrnutí.....	35
5.4. Náhrada škod způsobených medvědem hnědým	35
5.4.1. Shrnutí.....	38
5.5. Včelařství a daně.....	38
5.6. Dotace na včelařskou činnost.....	39

5.6.1.	Podpora včelařství.....	40
5.6.2.	Zlepšování praktické výuky ve včelařství.....	40
5.7.	Stavební právo	41
6.	Včelařské produkty a jejich právní úprava	42
6.1.	Med.....	43
6.1.1.	Ochrana jakosti medu Evropskou unií	44
6.2.	Ostatní produkty.....	45
6.2.1.	Včelí vosk.....	45
6.2.2.	Propolis	46
6.2.3.	Mateří kašička, včelí jed.....	47
6.3.	Shrnutí.....	47
7.	Institucionální zajištění a rozvoj včelařství.....	47
7.1.	Státní správa.....	48
7.1.1.	Státní zemědělská a potravinářská inspekce.....	48
7.1.2.	Státní veterinární správa České republiky	49
7.1.3.	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský	50
7.1.4.	Česká plemenářská inspekce	50
7.2.	Český svaz včelařů.....	51
7.2.1.	Práva a výhody člena spolku	52
7.3.	Shrnutí.....	53
8.	Zahraniční právní úprava	54
8.1.	Rusko	54
8.2.	Slovensko.....	55
8.3.	Shrnutí.....	58
Závěr.....		59
Seznam zdrojů		63
Knihy		63
Články, internetové zdroje		64
Právní předpisy, judikatura.....		66
Právní úprava včelařství		70
Abstrakt		70
Legal regulation of beekeeping		71
Abstract		71

Úvod

Způsob života včely medonosné, organizované fungování včelstva a včelí píle inspirují člověka již od počátku věků. Chování včel člověkem za účelem výroby medu a dalších včelích produktů a za účelem opylování zemědělských plodin, představuje dnes již tradiční obor lidské činnosti, jehož vliv zasahuje do mnoha oblastí lidského života, ať již se jedná o potravinářství, zemědělství, či lékařství. Vzhledem k nezpochybnitelnému významu a všudypřítomnému rozšíření včelařství se ani tato bohubilá činnost nemohla vyhnout své právní úpravě, která má stejně hluboké kořeny jako činnost samotná.

Tato práce si klade za cíl právní úpravu včelařství, rozesetou napříč právní řádem, zkompletovat a systematicky ji ucelit v osmi přehledných kapitolách dále členěných na podkapitoly a oddíly, poskytnout srovnání české právní úpravy s právními úpravami zahraničními a stav legislativní úpravy včelařské činnosti, včelařských institucí a produktů zhodnotit a případně navrhnout možné úpravy či změny *de lege ferenda*. Úvodní kapitoly této práce jsou zaměřeny na samotnou včelu medonosnou a fungování včelstva, dále na stručný historický právní exkurz zaměřený hlavně na evropský civilizační okruh od starověku až po moderní dobu a na stručné nastínění relevantní unijní úpravy. Jádrem práce je tuzemské soukromé a veřejné právo. Soukromoprávní kapitola se zabývá hlavně otázkou sousedských vztahů a odpovědnosti za škodu, zatímco veřejnoprávní kapitola probere relevantní ustanovení v rámci rostlinolékařské péče, veterinární a plemenářské péče a náhrady škod způsobených medvědem hnědým. Opomenuta není ani otázka dotací na včelařství, daňového zatížení či předpisů stavebního práva. Práce též přibližuje právní režim včelích produktů, přičemž hlavní důraz je kladen na med. Závěrečné kapitoly této diplomové práce jsou zaměřeny na institucionální zajištění a rozvoj včelařství, ať již na úrovni státní správy, či na úrovni soukromoprávních spolků, a na přiblížení a porovnání právní úpravy včelařství v zahraničí, konkrétně na Slovensku a v Rusku.

Z obecně teoretických vědeckých metod jsou v práci užity převážně metody analýzy a syntézy, deskripce a komparace. Pro výklad právních norem, obsažených v této práci, bude užita převážně metoda jazyková, logická a systematická, okrajově též metoda historická a komparativní.

1. Včela medonosná

Živočichem, jenž je alfou i omegou této práce, je včela medonosná (*Apis mellifera*). Od ostatních člověkem využívaných a domestikovaných živočichů se liší mimo jiné tím, že patří mezi bezobratlé. Tělo, rozdělené na tři články (hlava, hrud' a zadeček), je chráněné převážně vnější kostrou tvořenou chitinovým krunýřem, zatímco kostra vnitřní (*tentorium*) se vyvinula jen částečně.¹

Včela medonosná se za asi 80 milionů let dlouhý běh evoluce vyvinula k životu v početném společenstvu, nazývaném včelstvo. Pro účely včelaření jsou včelstva chována zpravidla v uměle tvořených konstrukcích zvaných úly. Včelstvo tvoří oplozená matka a její potomstvo čili včelí plod (stádiu proměny dokonalé jsou vajíčko, larva, předkukla, kukla a dospělá včela), trubci (ve vrcholném období 300-600 kusů) a dělnice (ve vrcholném období 50 000-60 000 kusů) a typická je pro něj vysoká míra harmonizované organizovanosti a podrobná dělba práce. Rolí matky je rozmnožovat a obnovovat populaci trubiců a dělnic ve včelstvu. Za tímto účelem klade až 1 500 vajíček denně, žádnou jinou činnost ve včelstvu nevykonává a za její výživu a blahobyt je zodpovědná skupina mladých včel – mladušek, které zároveň zajišťují koloběh mateří látky, již matka produkuje, napříč včelstvem. Tato látka slouží k potlačení rojové nálady ve včelstvu. Včelí samci, trubci, žijí v úlu jen během letních měsíců a jejich jediným úkolem je oplodnění mladých matek. Po splnění tohoto úkolu jsou z úlu vyháněni, nebo je jim zamezován přístup k zásobám a hynou hlady. Dělnice, zdaleka nejpočetnější skupina osazenstva úlu, plní úkolů nejvíce a dle prováděné činnosti je dělíme na mladušky a létavky. Mladušky pracují uvnitř úlu, zahřívají a krmí plod, vylučují vosk, stavějí nové plásty, opečovávají matku a mladé trubce, brání úl, přebírají nektar od létavek a postupně jej přetvářejí na med a zajišťují též čistotu, údržbu a opravy úlu. Létavky zajišťují přísun nektaru, vody, pylu a pryskyřičnatého tmelu (propolisu) a v době pobytu v úlu, například z důvodu nepříznivého počasí, pomáhají s údržbou úlu.² Od počasí a ročního období se též odvíjí dolet včel od úlu, kdy nejkratší hodnoty se pohybují v řádu stovek metrů, zatímco za ideálních podmínek dosáhne včela až 5 km doletu.³ Každý člen značně početného včelstva má tudíž svoji konkrétní nenahraditelnou roli, která se v průběhu času může navíc lehce měnit, ani tato skutečnost však nezpůsobuje v úlu chaos či nesoulad a včelstvo přežívá dál, i když se populace včel s postupem času neustále obměňuje.

---

¹ VESELÝ, Vladimír; BACÍLEK, Jaromír; ČERMÁK, Květoslav; DROBNÍKOVÁ, Věra; HARAGSIM, Oldřich et al., *Včelařství*, 2. vydání. Praha: Nakladatelství Brázda, 2003. Str. 5-6 ISBN 80-209-0320-8.

² Tamtéž, str. 37-42.

³ Tamtéž, str. 154.

1.1. Včela jako zvíře v právu soukromém

Soukromoprávní pohled na včelu medonosnou se řídí ustanoveními občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Stěžejní je ust. § 494 tohoto zákona, jenž určuje, že: „*živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.*“⁴

Toto pojetí představuje velkou změnu v porovnání se soukromoprávním chápáním zvířete před přijetím ‚nového‘ občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.), kdy bylo zvíře považováno za věc. Tuto dereifikaci zvířete je však nutné vztahovat dle znění zmíněného ustanovení pouze na zvíře živé. Mrtvé zvíře již není ani nadáno smysly, ani živým tvorem, tudíž se v právním smyslu jedná bez dalšího o věc.⁵

Tento posun v pohledu na zvíře se promítá do celkové hodnoty zvířete, která se již neřídí jen jeho obecnou cenou, ale bere v potaz i emoční vazbu mezi ním a jeho vlastníkem. Zároveň dochází ke zvýšení právní ochrany zvířete, neboť jsou vytyčeny mantinely omezující aplikaci předpisů o movitých věcech na dané zvíře. Pojetí zvířete jakožto živého tvora je navíc značně široké, neboť rozhodným aspektem je schopnost cítit bolest nebo stres, jíž oplývají kromě obratlovců i mnozí bezobratlí včetně včel.⁶ Do ‚nového‘ občanského zákoníku bylo zároveň přejato, po inspiraci dalšími evropskými úpravami, ustanovení o roji včel v ust. § 1014.⁷

Velmi důležitým je toto ustanovení též kvůli řešení otázky změny vlastnického práva k roji včel právní událostí, již představuje vlétnutí tohoto roje do již obsazeného úlu v cizím vlastnictví. První odstavec zmíněného ustanovení in fine stanovuje nabytí vlastnického práva k roji vlastníku již obsazeného úlu, a to bez povinnosti náhrady předchozímu vlastníku roje. Podstatná je zde podmínka obsazenosti úlu v době vletu doposud cizího roje, čímž dojde ve spojení dvou včelstev v jedno. Nabytí vlastnictví k cizímu roji tímto způsobem by tudíž nebylo možné v případě vletu do úlu prázdného, vlastnictví k roji by se nezměnilo. O tomto ustanovení, stejně jako o rozlišování mezi jednotlivými včelami a rojem včel v souvislosti s imisemi a náhradou škody bude ještě pojednáváno v samostatné podkapitole.

---

⁴ Ust. § 494 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; BERAN, Karel; ELISCHER, David et al. *Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. Str. 397, ISBN 978-80-7552-187-3.

⁶ Tamtéž str. 391.

⁷ ELIÁŠ, Karel a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, 2012, Str. 226-228. ISBN 978-80-7208-922-2.

1.2. Včela jako zvíře v právu veřejném

Z pohledu práva veřejného lze pozorovat úžeji vymezený okruh právem chráněných živočichů, přičemž ochranou konkrétně včely medonosné se, na rozdíl od poměrně všeobjímající soukromoprávní ochrany v občanském zákoníku, zabývá vícero zákonných i podzákonných předpisů. Mezi tyto zmíněné předpisy patří hlavně zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a vyhláška č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin, vše ve znění pozdějších předpisů. Včely jsou naopak bohužel opomíjeny například zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, jenž přiznává ochranu pouze obratlovcům.⁸

Co se zákona o veterinární péči, zákona plemenářského a jejich prováděcích předpisů týče, jsou pro jejich účely včely (společně se čmeláky a včelstvy) řazeny mezi takzvaná zvířata hospodářská.⁹

2. Dějiny včelařství a jeho právní úpravy

Včelařství protíná lidské dějiny takřka „od počátku věků“. Cílem této kapitoly je stručně přiblížit základy této činnosti a její vývoj, včetně vývoje právní úpravy včelařství v průběhu světové historie se zaměřením hlavně na země evropského kulturního okruhu a též zásadní etapy vývoje včelařství v českých zemích.

2.1. Pravěk a starověk

Nejstarším dochovaným záznamem využívání včelích produktů pro potřeby lidí je v současné době jeskynní malba nacházející se poblíž Valencie v dnešním Španělsku. Malba kromě několika poletujících včel vyobrazuje ženskou postavu lezoucí po provazovém žebříku k hnízdu divokých včel za účelem sběru medu a vosku do připravené nádoby či košíku. Stáří této malby, pohybující se kolem 8 000 let¹⁰ dokazuje dávnou praktiku sbírání medu od divokých včel, která v mnoha zemích existuje dodnes.

Podrobnější historickou dokumentaci o včelaření poskytují památky starého Egypta, ačkoliv písemných záznamů se z této doby příliš nezachovalo. Dle profesorky Hammadové v období

---

⁸ Dle ust. § 3 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Vizte ust. § 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ GULZAR, Ahmad N.; SHAH, Tajamul R.; MUZAFFAR, Khalid; WANI, Sajad A.; GULL, Amir et al. *Honey: Its history and religious significance: A review*. Online., 2014. Str. 6. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/260677542_Honey_Its_history_and_religious_significance_A_review [citováno 2023-02-08].

před sjednocením Dolního a Horního Egypta dokonce včela sloužila jako symbol Egypta dolního a jeho vladař byl označován přibližně jako „ten, jenž náleží včele“. Včely měly kromě spojitosti s majestátem též rozměr duchovní a náboženský, neboť v textech egyptské mytologie byl jejich původ spojován se slzami slunečního boha Re, bohyně Nút byla na pyramidových textech vyobrazována jako včela a chrám bohyně Neit v Sais byl nazýván „Domem včely“. Uctivému zacházení se ve starém Egyptě těšil též med, neboť byl považován za symbol plodnosti, patřil k významným obětinám bohům a sloužil jako důležitá ingredience při náboženských rituálech. Umění včelaření bylo ve starém Egyptě praktikováno souběžně se sběrem medu v pouštních oblastech a bylo postupně zdokonalováno. Staří Egyptané své postupy vyobrazovali na nástěnných freskách, využívali rozličné druhy nádob sloužících jako úly či využívaných k přesunu a skladování medu, a dokonce dospěli i k technice zklidňování včel za použití kouře.¹¹

Ve starověkém Řecku včely a jejich způsob života kromě užitků plynoucích z medu a vosku, působily též jako inspirace pro filozofy a básníky. O chování včel lidmi podává svědectví již básník Homér a pilnost včelích dělnic v jejich ustavičné práci pro blahobyt úlu oceňuje básník Hésiodos ve svém díle Zrození bohů (Theogonie), zatímco trubcům spílá a označuje je za darmoedy. Řekové též pravděpodobně dokázali zhotovovat úly rozběrné a kočovné včelařství provozovali již v dobách 600 let př. Kr., kdy bylo Solónovým zákonodárstvím stanoveno, že přivezené úly smějí být umístěny nejbližší na vzdálenost 300 stop od nejbližšího včelína.¹² Med plnil významnou roli v potravinářství již sám o sobě, též se však zužitkoval při výrobě pečiva nebo třeba medoviny. Včelí vosk byl využíván v lékařství a recepty na masti z něj sepisoval i proslulý lékař Galén. Význačná byla též role obou těchto včelích produktů v obchodní sféře. Neopomenutelný je zde též přínos filozofa Aristotela, jenž byl skutečným znalcem včelařství a jehož poznatky o složení a fungování úlu, roli a činnostech dělnic, trubců a královny, či třeba o rojení a včelích produktech sloužily jako pevný a široký základ k budoucímu porozumění a vědění v oblasti včelařství.¹³

2.2. Římské právo

Stejně jako v mnoha dalších oborech poznání, navázali Římané na řecké znalosti i v oboru včelaření. Včelařství bylo považováno za důležitou součást polního hospodářství a

---

¹¹ HAMMAD, Manal. BEES AND BEEKEEPING IN ANCIENT EGYPT. *Journal of Association of Arab Universities for Tourism and Hospitality*. Online., 2018, 15(1), str. 1-4. Dostupné z DOI: doi.org/10.21608/jaauth.2018.47990 [citováno 2023-02-08].

¹² KEBRLE, Josef. *Dějiny českého včelařství*. Praha: Nákladem spolku, 1922. str. 6.

¹³ Tamtéž, str. 7.

představovalo téma k diskusi pro filozofy, básníky, ale i obyčejné lidi v rámci dobrých společenských způsobů. Zásady, jež z tohoto diskurzu vznikly zahrnovaly povinnost vhodného ohrazení úlu, jeho správného umístění na místě dobře viditelném, prostém bažinných a hnojných výparů, nepříliš blízkém ani však vzdáleném od obydlí, dostatečně vzdáleném od frekventovaných cest a nezakrytém vysokým stromovým porostem. Za nevhodnou byla též označena přítomnost škůdců z řad ptáků, ale i pavouků či roztočů, naopak doporučeno bylo umístění poblíž vodního zdroje. Mnohé z těchto starých zásad se v oblastech Itálie dodržovaly ještě dlouho po zániku Římské říše.¹⁴

Co se včelařské právní úpravy v římském právu týče, lze ji dnes nalézt rozsetou napříč sbírkou Digesta neboli Pandekty, vydanou východořímským císařem Justiniánem I. v 6. století po Kr. Účelem tohoto projektu bylo shromáždit antické právní texty, vybrat z nich stále aktuální a podstatná ustanovení a ta utřídít do jedné velké sbírky. Digesta svým významem překročila hranice Východořímské říše a stala se výchozím bodem západního právního myšlení. Z vybraných ustanovení je záhodno zmínit alespoň následující výňatky.

Požitkové právo (*ususfructus*) k požitkům ze včel, nacházejících se na pozemku, náleželo požitkáři.¹⁵

Aquiliovým zákonem byl vlastník výslovně chráněn před vyháněním či hubením včel kouřem.¹⁶ Ochrana dle téhož zákona náležela také v případě, kdy vlastníkovy včely připojily se k včelám osoby třetí, jež je následně vypálila.¹⁷

Včely byly od přírody brány za divoké, nikým nevlastněné, a až vlétnutím a usídlením se v úlu (nikoliv však ve stromu) nacházejícím se na pozemku včelaře k nim bylo nabyto vlastnické právo. Pro udržení vlastnictví nad ulétnuvším rojem bylo nutné udržet roj v dohledu a jeho znovuzískání nesmělo být příliš obtížné, v opačném případě náleží prvnímu nabyvateli.¹⁸

Jelikož je pro včely přirozené pravidelně vylétávat ven z úlu a přelétávat hranice pozemku, je pro udržení vlastnického práva k nim zásadní jejich instinkt vracet se zpět na vlastníkův pozemek. V případě ztráty tohoto instinktu pozbývá dosavadní vlastník vlastnictví nad nimi a včely se stávají opět divokými.¹⁹

V souladu s předchozím odstavcem není vlastník pozemku chráněn před krádeží plástve medu,

---

¹⁴ Tamtéž, str. 9.

¹⁵ WATSON, Alan. *The Digest of Justinian, Volume 1*. Filadelfie: University of Pennsylvania Press, 1998. str. 217. ISBN 978-0-8122-2033-9.

¹⁶ Tamtéž, str. 291.

¹⁷ Tamtéž, str. 284.

¹⁸ WATSON, Alan. *The Digest of Justinian, Volume 4*. Filadelfie: University of Pennsylvania Press, 1998. str. 1. ISBN 978-0-8122-2036-0.

¹⁹ Tamtéž, str. 2.

již vyprodukovaly včely uhnížděné ve stromě nacházejícím se na jeho pozemku, ani před odběrem samotných včel, neboť tyto včely a konkludentně ani jejich produkty vlastníku pozemku nepatřily.²⁰ Pokud však vlastník takové jednání na svém pozemku zaznamená, může se bránit zamezením vstupu na svůj pozemek.²¹

2.3. Středověká střední Evropa

Ve středověké Evropě byla poptávka po včelích produktech vrcholná. Kromě medu, sloužícího jako jediné široce dostupné sladidlo v době před hromadným dovozem cukru, se do popředí dostává vosk, jenž byl hromadně spotřebováván na výrobu svící využívaných nejen během křesťanských náboženských obřadů, ale i při běžném osvětlení. Další využití měl vosk jako pečetidlo, užíval se na psaní do voskových tabulek a též v odlévání. Tehdejší Evropu lze rozdělit na část brtnickou, kde včely byly chovány ve stromových dutinách, tzv. brtích, rozléhající se na východ od Labe až k uralským horám, a část na západ a jih od Labe, kde byly včely chovány v úlech.²²

Ve středoevropském prostoru a obzvláště pak na územích obývaných Slovany, Země koruny české nevyjímaje, vznikala první včelařská právní úprava na úseku brtnictví. Brtnictví představovalo samostatné využívání medných zdrojů v lese, odlišné od loveckého sběru medu, který byl, společně s včelařením v lehkých proutěných či dřevěných úlech, typický pro staré Germány. Od 8. století docházelo k seskupování brtníků do přílesních společenstev a osad, v jejichž čele stál starosta nadaný soudní pravomocí. Brtníci požívali mnoha privilegií, obzvláště za vlády Karla IV., jenž mnohá doposud obyčejová brtnická práva, potvrdil písemnou formou – roku 1350 po Kr. vydal v Norimberku památný list brtnického práva určený franským brtníkům. Mezi zásadní privilegia potvrzená touto listinou, vedle provozování vlastního brtnického soudnictví, patřila ochrana brtí před ničením, zproštění brtníků cla na území Svaté říše římské, právo vytvářet nové brtě zadarmo a pro tyto účely sekát vše, co bylo potřebné a vozit z lesa dřevo a prodávat jej. Brtníci měli výjimku z lesního práva, přistupování k brtnictví či vystupování z něho bylo podmíněno zaplacením poplatku, jednalo se o činnost dědičnou a o převodu práva rozhodoval soud. Listina Karla IV. se stala významným vzorem pro budoucí právní úpravu a byla recipována do medařských práv a medařského soudnictví na Moravě.²³

---

²⁰ Tamtéž, str. 257.

²¹ Tamtéž, s. 1.

²² SALES FAVA, Lluís; SAPOZNIK, Alexandra; WHELAN, Mark. Beekeeping in late medieval Europe: A survey of its ecological settings and social impacts. *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*. Online. 2021. č. 22. str. 276 Dostupné z DOI: doi.org/10.14198/medieval.19671 [citováno 2023-02-10].

²³ BERÁNEK, Vladimír. *Když pláсты tekly medem: medařská hospodářství, práva, soudnictví, příběhy*. Praha: Ostrov, 2003. str. 18-21. ISBN 80-86289-31-1.

Nejstarší u nás známé a dochované medařské právo oderské²⁴ z roku 1584 například zprostilо chovatele včel poplatků a jiných dávek s tímto chovem spjatých, stanovilo sankce za chování loupeživých včel, upozorňovalo na rizika spjatá se včelími nemocemi a stanovovala postup při jejich výskytu. Umožňovala též vlastníku úlu následovat roj, ne však dále než přes tři zahrady, a vstupovat za tímto účelem na zahrady sousedům náležející.²⁵

Zvláštní právní úpravě na našem území podléhalo též právo rojové. Zprvu bylo upravováno jednotlivými městskými řády, které při svém vzniku přijímaly práva z Německa. Pro severoněmecké právo (saské či magdeburské), aplikované podle knihy Sachsenspiegel, bylo typické výhodnější postavení vlastníka pozemku, na němž se roj usadil, na úkor vlastníka úlu, což souviselo s divokou povahou včel, kterou uznávalo již římské právo. Jihoněmecké právo (švábské či norimberské), řídící se knihou Schwabenspiegel, umožňovalo vlastníku úlu roj do tří dnů stíhat, za splnění povinnosti oznámit tuto skutečnost vlastníku stromu, plotu, či domu, na kterém se roj usadil. Následným krokem bylo společné tlučení do místa usazení, přičemž spadané včely náležely vlastníku úlu, nespadané vlastníku stromu, plotu, či domu. Severoněmecké právo bylo přijímáno hlavně ve Slezsku, Lužici, v severních Čechách a na Moravě, jihoněmecké některými městy na Moravě a na území dnešního Slovenska.²⁶

2.4. Včelařské patenty Marie Terezie

Pro novodobější včelařskou právní úpravu jsou nebývale významné patenty vydané osvícenskou panovnicí Marií Terezií. Ochranu výkonu včelařství a sjednocení doposud rozdrobené právní úpravy zajistil patent pro Dolní Rakousy a Moravu ze dne 8. dubna 1775 a patent pro Království české ze dne 30. srpna 1776. Vybraná ustanovení těchto patentů přetrvala v tuzemském právním řádu až do 20. století.²⁷

Patent pro Království české pověřil, za stavovskou odměnu, jistého Jana Hallmanna rolí učitele včelařství, usadil jej v Novém Kníně a stanovil mu povinnost poskytovat praktickou i teoretickou výuku ohledně chovu a držení včel komukoliv, kdo o ní měl zájem. Tato nově zřízená škola byla svěřena pod dohled gubernie a stavů. Chov včel a z toho plynoucí zisk medu a vosku nebyly dle patentu zatíženy žádnými daněmi ani poplatky a výkon činnosti byl svobodný, úly byly též při převozu zproštěny mýtného a dalších veřejných poplatků. V případě kočovného včelaření směly být úly umístovány na panská i selská pole osetá pohankou, včelař

---

²⁴ Tamtéž, str. 47.

²⁵ BERÁNEK, Vladimír. *Když pláсты tekly medem: medařská hospodářství, práva, soudnictví, příběhy*. str. 188-189, obsahuje plné znění Oderského medařského práva přeloženého z originálního znění v němčině.

²⁶ Tamtéž, str. 56-57.

²⁷ MACHOVÁ, Jarmila. *Právo ve včelařství*. Praha: Orac, 2001, str. 6. ISBN 80-86199-40-1.

si směl vybudovat boudu k hlídání včel a měl povinnost platit za každý umístěný úl majiteli pozemku poplatek. Upraveno bylo též rojové právo – vlastník úlu směl roj následovat po dobu 24 hodin, a to i na cizím pozemku. Pokud jeho roj zachytil někdo jiný, měl vlastník úlu právo si jej, za mírnou náhradu, vyžádat nazpět. V patentu byla vrchnost vyzývána, aby včelařství podporovala a pomáhala poddaným k tomu, aby chovali alespoň po jednom úlu, zatímco horní limit pro chov stanoven nebyl. Cílem patentu bylo, aby bylo včelařství co nejrozšířenější a na co nejvyšší úrovni, přičemž pokud by tomuto cíli vrchnost bránila, setkala by se s potížemi u královského dvora. Trestné bylo též jakékoliv ničení úlů a hubení včel, chování včel loupeživých a zvláště trestaná byla krádež včel.²⁸

2.5. Moderní včelařství v českých zemích

Po základech položených patenty Marie Terezie bylo téma včelařství legislativou spíše opomíjeno. Obecný zákoník občanský (též známý jako ABGB), vydaný v roce 1811 patentem císaře Františka I., upravoval pouze otázku nabývání vlastnictví chytáním zvířat, kdy k domácím rojům včel nebylo možné tímto způsobem vlastnictví nabýt. Stíhání roje odlétnuvšího musel vlastník, pro zachování svých práv, provést do dvou dnů, byl oprávněn při tom vstupovat na cizí pozemky, ale zároveň povinen vlastníkovu pozemku nahradit škodu při tom způsobenou. Zmíněno bylo též kradení medu loupeživými včelami, avšak pouze odkazovací větou, směřovanou na zákony politické.²⁹

Další význačný právní krok v ochraně včel a včelařů představoval zákon č. 177/1909 ř. z., o zamezení a potlačení nakažlivých nemocí zvířat. Tento předpis chránil pouze užitečná domácí zvířata (převážně dobytek a drůbež), včetně psů a koček, stanovoval mimo jiné postupy při výskytu nemocí, oznamovací povinnost, zvěrolékařský dohled nad obchodem s živočišnou produkcí, či zacházení se zdechlinami, avšak ochranu včel zprvu opomíjel.³⁰

Kladnou změnu této skutečnosti představovalo nařízení č. 203/1914 ř. z., o zamezení a potlačení nakažlivých plodových nemocí včel. Tímto nařízením došlo k rozšíření seznamu nakažlivých onemocnění s oznamovací povinností o nakažlivé plodové nemoci včel,³¹ nařízení stanovilo

---

²⁸ KEBRLE, Josef. *Dějiny českého včelařství*. str. 47-49, obsahuje plné znění Včelařského patentu pro Čechy z roku 1776.

²⁹ Ust. § 383 a § 384, Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., Obecný zákoník občanský, ve znění od 1. 1. 1812 do 15. 4. 1928. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Online. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. [citováno 2023-03-13].

³⁰ Vizte původní znění zákona č. 177/1909 ř. z., o zamezení a potlačení nakažlivých nemocí zvířecích. In: Virtuální sbírka právních předpisů. Online. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>. [citováno 2023-03-22].

³¹ Ust. § 1 nařízení č. 203/1914 ř. z., o zamezení a potlačení nakažlivých plodových nemocí včel. In: Virtuální sbírka právních předpisů. Online. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.

povinnost provedení šetření a zvěrolékařských opatření úředním zvěrolékařem v případech většího či závažnějšího rozšíření nemoci³² a uložilo včelařům povinnost kontaminované včelíny, včetně veškerého vybavení, uzavřít.³³ Obsahovalo též řádný postup při likvidaci kontaminovaných včelstev,³⁴ dezinfekci úlů a včelařského náčiní,³⁵ či závěrečných prohlídek po zažehnutí nákazy.³⁶

Vznik samostatného Československa v roce 1918 neznamenal pro právní vývoj včelařství žádný zásadní milník, neboť došlo k recepci zemských a říšských zákonů³⁷ a nová legislativa začala být vytvářena až s postupem času, přičemž úprava včelařství nebyla v této době pochopitelně prioritou. Období druhé republiky a protektorátu též k rozvoji včelařské legislativy přispěla pouze okrajově, například na úrovni nařízení vlády či ministerstva zemědělství.

Pro včelařství se staly významnými změny v právním řádu a ve fungování státu po převzetí moci Komunistickou stranou Československa (KSC) v roce 1948. Občanský zákoník z roku 1950 nově rozlišoval tři druhy vlastnictví – socialistické, individuální a soukromé.³⁸ Včelařství v sociálním vlastnictví čili ve vlastnictví státním (spravované přímo státem nebo prostřednictvím národních podniků) nebo družstevním (jednotná zemědělská družstva, lesní a výrobní družstva) vedlo, za účelem zvýšení zemědělských výnosů, k zakládání velkochovů o 70-100 včelstvech.³⁹ S přeměnou koncepce vlastnického práva byla též z občanského zákoníku vypuštěna ustanovení o rojích, jejichž stíhání se tudíž muselo řídit pouze všeobecnými předpisy.⁴⁰ Socialistická diference mezi druhy vlastnictví se promítla též v trestním právu, neboť poškození či krádež včelstev a včelařských zařízení ve státním nebo družstevním vlastnictví se trestalo přísněji, než stejná trestná činnost páchaná na majetku soukromém či individuálním.⁴¹ Znovusjednocení pojmu vlastnictví nastalo až po pádu socialismu v roce 1989 prostřednictvím rozsáhlých novel tehdejšího občanského zákoníku,⁴² zatímco ustanovení o

---

[citováno 2023-03-22]

³² Ust. § 3 téhož nařízení.

³³ Ust. § 4 nařízení č. 203/1909 ř.z., o zamezení a potlačení nakažlivých plodových nemocí včel.

³⁴ Ust. § 5 téhož nařízení.

³⁵ Tamtéž, ust. § 6.

³⁶ Tamtéž, ust. § 10.

³⁷ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. [citováno 2023-03-22].

³⁸ Ust. § 100 až § 106 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku.

³⁹ BERÁNEK, Vladimír. *Včelařská encyklopedie, II. přepracované a rozšířené vydání*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1956, str. 758.

⁴⁰ Tamtéž str. 766-767.

⁴¹ Tamtéž str. 777.

⁴² Srov. ust. § 123 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku ve znění účinném od 1. 4. 1991 do 31. 12. 1991 a ve znění účinném od 1. 1. 1992 do 31. 12. 1992.

rojích se stala součástí občanského práva hmotného až s přijetím ‚nového‘ občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.), účinného od roku 2014.⁴³

Na základě zákona č. 188/1950 Sb., o zdokonalení rostlinné výroby, byla vyhláškou Ministerstva zemědělství (dále jen „MZe“) č. 118/1951 Ú. l. stanovena pravidla chemických postřiků na hubení škůdců rostlin,⁴⁴ čímž byl položen silný základ ochrany včel v rámci rostlinolékařské péče, na nějž navazuje české zákonodárství dodnes. Opomenuta nebyla například též péče veterinární, neboť vyhláška MZe č. 141/1951 Ú. l., vydaná na základě zmocnění zákonem č. 187/1950 Sb., o zdokonalení živočišné výroby, se zabývala ochranou zdraví včel, zdolávání jejich nebezpečných nákaz, ale též dovozu a provázení včelstev a jejich produktů.⁴⁵ Tento veterinární zákon též sloužil jako důležitý stavební kámen pro budoucí legislativu,⁴⁶ stejně jako tomu bylo u rostlinolékařských, ale i dalších předpisů pocházejících z této doby.

Směrování zákonodárství po pádu komunismu a rozpadu Československa, hlavně tedy aktuálně platná a účinná právní úprava vnitrostátní a úprava v rámci práva Evropské unie bude obsahem následujících kapitol.

2.6. Shrnutí

Včely jsou předmětem zájmu a obživy lidí již od pradávna a včelí produkty hrály v průběhu dějin lidstva prim po celá milénia a med dlouho představoval jediné široce dostupné sladidlo. Z původního sběru medu od včel žijících nadivoko došlo k vývoji včelařského umění, jakožto oboru lidské činnosti, jež lze rozdělit na dva hlavní směry, a sice brtnictví a v dnešní době převládající včelaření v úlech. Včela medonosná byla již ve starověkém světě námětem pro mnohé filozofy a myslitele, ve starověkém Egyptě měla dokonce náboženský význam, neboť patřila k nejvíce uctívaným zvířatům. Římské právo zase položilo pevné základy právní úpravy včelaření, které přežily i pád Římské říše.

V období středověké Evropy se zájem o včelařství šířil v symbióze s rozšiřováním křesťanství a v oblasti střední Evropy v té době významem převažovalo brtnictví, jež požívalo mnohá privilegia. Zásadní osobností této doby byl císař Karel IV., jehož listina o brtnických privilegiích se stala vzorem pro budoucí úpravu medařských práv na Moravě. Nejzásadnější krok pro rozvoj moderního včelaření však pravděpodobně učinila arcivévodkyně Marie Terezie

---

⁴³ Vizte ust. § 1014 zákona č. 89/2012 Sb., ve vyhlášeném znění.

⁴⁴ Tamtéž str. 778.

⁴⁵ BERÁNEK, Vladimír. *Včelařská encyklopedie*. Opakov. cit. str. 784-785.

⁴⁶ Jednalo se postupně o zákon č. 66/1961 Sb., o veterinární péči, zákon č. 87/1987 Sb., o veterinární péči a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči (veterinární zákon).

vydáním dvou včelařských patentů v letech 1775 a 1776. Kromě založení odborné včelařské školy kodifikovaly patenty rojové právo a osvobodily včelařské výrobky od všech daní a poplatků. Všeobecný zákoník občanský (ABGB) z roku 1811 se včelařstvím zabýval jen velmi okrajově a podobný trend lze pozorovat i v následujících sto letech, neboť za další významný výslovně včelařský předpis na našem území lze považovat až nařízení o zamezení a potlačení nakažlivých plodových nemocí včel z roku 1914. Významnou inovaci a změnu v právní úpravě včelařství neznamenal ani vznik samostatného Československa v roce 1918, ani období druhé republiky či protektorátu. Převzetí moci komunistickou stranou ČSR v roce 1948 a její následná vláda znamenala zásadní právní změny v rámci takzvané právní dvoutletky. Pro včelařství je z období socialismu zásadní hlavně rozvoj rostlinolékařské a veterinární legislativy, změny v soukromém právu – opuštění rojových ustanovení a diferenciací vlastnického práva v občanském zákoníku a rozšíření včelařských velkochovů za účelem maximalizace zemědělských výnosů.

3. Včelařství v právu Evropské unie

Vzhledem k provázanosti zákonodárství Evropské unie (EU) s vnitrostátním zákonodárstvím České republiky, jež se stala členským státem EU v roce 2004, a k principu přednosti práva EU, je nasnadě před podrobným rozbohem aktuální české právní úpravy přiblížit unijní úpravu včelařství. Tato kapitola je zaměřena převážně na včelařství jakožto specifické odvětví unijního zemědělství a obsahuje stručný vývoj a přehled unijní včelařské legislativy. Právo EU se však vzhledem ke své povaze bude do jisté míry promítat i do kapitol následujících.

Právo Evropské unie včelařství v posledních deseti letech upravovalo převážně prostřednictvím nařízení, kterým se stanoví společná organizace trhů se zemědělskými produkty [nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1308/2013], později doplněným o nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2015/1366 a o prováděcí nařízení Komise (EU) 2015/1368. Trend zde tedy představují nařízení, jakožto prameny sekundárního práva Evropské unie, jež jsou pro členské státy závazné, přímo použitelné a sloužící k unifikaci práva.

Podpoře v odvětví včelařství se věnoval oddíl 5 nařízení č. 1308/2013, jenž ve třech člancích přibližoval možnost vypracování tříletých vnitrostátních programů zaměřených mimo jiné na boj proti škůdcům a nemocem včel, zajištění technické pomoci včelařům a jejich organizacím, či zlepšení jakosti včelích produktů na trhu. Na vypracované a předložené vnitrostátní plány pak následně Evropská unie poskytovala, po přijetí příslušných prováděcích aktů Evropskou

komisí, příspěvek ve výši 50 % výdajů, jež na daný program vynaložil příslušný členský stát.⁴⁷ Upraveny zde byly též pravidla vnitrostátních plateb ve včelařském odvětví, představující jednu z výjimek oproti obecnému režimu dle čl. 107 až 109 Smlouvy o fungování EU,⁴⁸ či povinnost Komise podávat Evropskému parlamentu a Radě periodické zprávy o provádění opatření v odvětví včelařství.⁴⁹

V souladu s nařízením č. 1308/2013 vypracovala vnitrostátní program na zlepšení produkce včelařských produktů a jejich uvádění na trh i Česká republika. Komisí schválený program na roky 2020 až 2022 zajistil evropské dotace ve výši 1 266 168 EUR ve včelařském roce 2020⁵⁰ a, po úpravě výše dotací a prodloužení trvání včelařského programu z konce července na konec prosince 2022, ve výši 2 121 528 EUR ve včelařských rocích 2021 a 2022.⁵¹ Evropská unie na dotace na podporu včelařství v tomto tříletém období vynaložila bezmála 160 mil. EUR a národní včelařské programy vypracovalo všech 27 členských států EU.⁵² Prostředky z dotací byly v roce 2021 nejvíce využity na boj proti škůdcům napadajícím úly (27,1 % prostředků), technickou pomoc včelařům a organizacím včelařů (26,5 %), racionalizaci sezónního přesunu včelstev (24,2 %) a obnovu včelstev (15,9 %).⁵³

Ze současného konsolidovaného znění výše zmíněného nařízení z 8. prosince 2023 však byly články 55 až 57, čili celý oddíl věnovaný včelařství, přesunuty do nového předpisu, jímž je nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115.⁵⁴ Včelařství se zde věnuje oddíl 3, čl. 54 až 56. Namísto samostatně stojících včelařských programů je nově odvětví včelařství

---

⁴⁷ Čl. 55 až 57 původního znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1308/2013 ze dne 17. prosince 2013, kterým se stanoví společná organizace trhů se zemědělskými produkty a zrušují nařízení Rady (EHS) č. 922/72, (EHS) č. 234/79, (ES) č. 1037/2001 a (ES) č. 1234/2007, dostupné online:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1308>.

⁴⁸ Tamtéž, čl. 211, čl. 215.

⁴⁹ Tamtéž, čl. 225.

⁵⁰ Příloha prováděcího rozhodnutí Komise (EU) 2019/974 ze dne 12. června 2019, kterým se schvalují vnitrostátní programy na zlepšení produkce včelařských produktů a jejich uvádění na trh předložené členskými státy podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1308/2013, dostupné online:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019D0974>.

⁵¹ Příloha Prováděcího rozhodnutí Komise (EU) 2021/974 ze dne 9. června 2021, kterým se schvalují pozměněné vnitrostátní programy na zlepšení produkce včelařských produktů a jejich uvádění na trh předložené členskými státy podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1308/2013, dostupné online:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021D0974>.

⁵² Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova, *ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ o provádění včelařských programů*. Online. Evropská komise. 13. 1. 2023. Str. 7. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2023\)11&lang=cs](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2023)11&lang=cs) [citováno 2023-06-29].

⁵³ Tamtéž, str. 11.

⁵⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115, ze dne 2. prosince 2021, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, jež mají být vypracovány členskými státy v rámci společné zemědělské politiky (strategické plány SZP) a financovány Evropským zemědělským záručním fondem (EZZF) a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV), a kterým se zrušují nařízení (EU) č. 1305/2013 a (EU) č. 1307/2013, ve znění ze dne 1. ledna 2023. Dostupné online:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02021R2115-20230101>.

povinně zakomponováno do komplexních strategických plánů Společné zemědělské politiky (SZP), členské státy při jejich vypracování tudíž již nemají možnost volby, zda se tématu včelařství věnovat či ne.

Na rozdíl od úpravy v nařízení č. 1308/2013 též aktuální úprava klade na členské státy požadavek sledovat u včelařství alespoň jeden z cílů specifikovaných v čl. 6 nařízení 2021/2115 a vybrat si alespoň jeden z typů intervencí v odvětví včelařství, vyjmenovaných v čl. 55 odst. 1 písm. a) až g).⁵⁵ Typy intervencí typově víceméně odrážejí včelařská opatření z čl. 55 nařízení č. 1308/2013, avšak v nové úpravě jsou podrobněji rozvedeny a rozšířeny. Po zvolení intervence či intervencí je nutné tuto volbu odůvodnit a nařízením široce pojatou intervenci upřesnit, stejně jako stanovit výši finančních prostředků, jež budou na podporu odvětví včelařství vynaloženy.⁵⁶ Členské státy mají též povinnost každoročně Komisi oznamovat počet úlů, jež se na jejich území nacházejí.⁵⁷ V souvislosti s touto povinností, stejně jako s definováním „úlu“ a metod stanovení počtu úlů a s minimálním příspěvkem Evropské unie na výdaje spjaté s prováděním výše popsanych intervencí je Komisi na sedm let svěřena pravomoc přijímat v souladu s čl. 152 akty v přenesené pravomoci, jejichž prostřednictvím může nařízení doplnit o další požadavky, sahající nad rámec požadavků v nařízení již stanovených.⁵⁸

Co se výše unijní finanční podpory týče, tak ta je stanovena podle přílohy X. nařízení 2021/2115.⁵⁹ Pro Českou republiku zde unijní podpora činí 2 121 528 EUR⁶⁰ na rozpočtový rok, jedná se tedy o totožnou částku, jako ve včelařském programu na roky 2021 a 2022. V návaznosti na výše zmíněná nařízení EU upravuje ve vnitrostátním právu podmínky provádění opatření v odvětví včelařství a vyplácení dotací nařízení vlády č. 53/2023 Sb.⁶¹

Právo Evropské unie tedy hraje důležitou roli ve zvyšování přehledu nad stavem a úrovní včelařství na území členských států, v unifikovaném postupu v řešení problémů a ve spolufinancování včelařských intervencí ruku v ruce s členskými státy.

---

⁵⁵ Tamtéž, čl. 54 až 55.

⁵⁶ Tamtéž, čl. 55 odst. 2 a odst. 3.

⁵⁷ Tamtéž, čl. 55 odst. 7.

⁵⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115, čl. 56, čl. 152.

⁵⁹ Tamtéž, čl. 88 odst. 2.

⁶⁰ Tamtéž, příloha X nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115.

⁶¹ Blíže vizte nařízení vlády č. 53/2023 Sb., nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření v odvětví včelařství, ve znění pozdějších předpisů.

4. Soukromé právo

Včelařská činnost a otázky práv a povinností spjatých s vlastnictvím včelstev jsou v soukromém právu upravovány převážně zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem (dále jen „OZ“). Zásadní jsou zde otázky sousedských vztahů a náhrady škod způsobených včelami, stejně jako škod způsobených na včelách a na úlech a dalším včelařském vybavení.

4.1. Sousedské vztahy

Sousedské vztahy jsou pojem, jenž sice není v právních předpisech nikde pevně definován, ale i tak je běžně a soustavně používán. Množina těchto vztahů je značně široká a obsahuje i vztahy neprávního charakteru, na ty však pro účely této práce nebude kladen důraz. Pro včelaření jsou v rámci sousedských vztahů důležité vztahy právní čili práva a povinnosti sousedů, jimiž lze rozumět převážně vlastníky nejen pozemků a nemovitostí bezprostředně sousedících s pozemkem včelaře, ale i pozemky a nemovitosti nacházející se v jeho okolí.

Nerespektování hranic mezi pozemky včelami, společně s faktickou nemožností pohyb jednotlivých včel, či včelího roje, jakkoliv ovládat vůlí vlastníka či omezit například pomocí oplocení či jiných rozhrad, činí z právních vztahů mezi včelařem a jeho sousedy specifickou a kuriózní právní situaci. Dochází zde ke střetu mezi právem včelaře na umístění včelstev na svém pozemku s právem sousedů na nerušený výkon svých vlastnických práv a právem na ochranu před imisemi v podobě vnikání včel na pozemek.

Pro položení pevných základů sousedských práv a povinností, které primárně vyvstávají z vlastnického práva k nemovité věci, je stěžejní takzvaná generální klauzule obsažená v ust. § 1012 OZ, stanovující, že: *„vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.“*⁶² Dle Spáčila, Hrabánka a kol. je onen zákaz závažného rušení práv jiných osob uložený vlastníkovi bezpodmínečný, avšak týká se skutečně pouze rušení závažného, nikoliv nevýznamného, objektivně posouzeného a proveditelného jak komisivně, tak i omisivně.⁶³ Pokud by ovšem došlo k činnosti, jejímž hlavním účelem je obtěžování nebo poškození jiné osoby, vyplývá z výše zmíněného ustanovení bezpodmínečný zákaz této činnosti bez dalšího.

Vlastník pozemku má ze zákona, konkrétně ust. § 1013 odst. 1 OZ povinnost zdržet se „všeho,

---

⁶² Dle ust. § 1012 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ SPÁČIL, Jirí; HRABÁNEK, Dušan; BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Sousedská práva podle nového občanského zákoníku*. Praha: Leges, 2015. str. 156-157. ISBN 978-80-7502-073-4.

*co působí, že odpad, voda ... a jiné podobné účinky (imise) vnikají na pozemek jiného vlastníka (souseda) v míře nepřiměřené místním poměrům a podstatně omezují obvyklé užívání pozemku; to platí i o vnikání zvířat...*⁶⁴ Vnikání včel na pozemek a případné obtěžování souseda, ať už hlasitým bzučením nebo ohrožováním bodnutím žihadlem se bude zmíněným ustanovením řídit. Jelikož pohyb včel nelze nijak aktivně a přímo ovládat či omezovat, spočívá zde povinnost vlastníka včelstev spíše v ohleduplném umístění úlů, například ne příliš blízko ke sdílenému plotu, k sousedovu vstupu na pozemek, psí boudě, či frekventovanému chodníku. Rovněž riziko obtěžování včelami zvyšuje přílišné množství včelstev v hustě obydlené oblasti. Argumentem ve prospěch včelaře pak je, že včely mají vesměs vliv na okolí velmi pozitivní a hospodářsky i ekologicky významný díky svým opylovacím schopnostem a z včelařské činnosti tudíž mohou mít pasivně užitek i vlastníci okolních pozemků, aniž by přitom museli na chov včel sami vynakládat jakékoliv prostředky. Zvýšená aktivita včel na konkrétním sousedském pozemku navíc může být způsobena z přičinění jeho vlastníka, neboť včely mohou být na pozemek nadměrně lákány například výskytem mnoha kvetoucích rostlin na zahradě či existencí venkovního bazénu.

Pro rozhodnutí o žalobě dle ust. § 1013 OZ musí soud zvážit, jaká je situace v dané lokalitě v porovnání s lokalitami obdobnými, stanovit přiměřenou míru imisí a určit, zda se konkrétní obtěžování vymyká přiměřeným poměrům a zda brání normálnímu užívání pozemku žalobce. Při porovnávání poměrů v lokalitách je nutné postupovat za co nejsrovnatelnějších přírodních podmínek, přičemž zásadní roli hraje roční období a aktuální počasí. Za nadměrné obtěžování nelze bez dalšího považovat ani usednutí roje na pozemku souseda. Soused je v tomto případě povinen roj nepoškozovat a umožnit nebo alespoň nestěžovat jeho vlastníku přístup k němu za účelem výkonu svých práv. Vlastník roje má zase povinnost nahradit škodu, již způsobil při stíhání a odchytu daného roje a rovněž škodu, již způsobil roj samotný.⁶⁵

Složitější je případ, kdy osoba trpí alergií na včelí jed. Závažnější riziko ohrožení zdraví této osoby, vyplývající z imisí včel na její pozemek, nezpůsobuje automaticky přísnější posuzování situace, či snížení pomyslné hranice pro klasifikaci obtěžování jako nadměrného. Zvláštní přístup k alergikovi by krátil práva doposud třeba vzorného včelaře a byl by v rozporu se zásadami soukromého práva. V tomto případě by bylo nutné postupovat dle ust. § 2903 OZ, kdy dle odstavce prvního: „*nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem*

---

⁶⁴ Dle ust. § 1013 odst. 1. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ SPÁČIL, Jirí; HRABÁNEK, Dušan; BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Sousedská práva podle nového občanského zákoníku*. Str. 194-195.

*přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit.*⁶⁶ Pokud by dle uvedeného ustanovení nedošlo k odvrácení rizika újmy alergikem a soud by tento postup ani nemohl po něm spravedlivě vyžadovat, mohl by soud na jeho žádost při vážném ohrožení uložit vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy.⁶⁷ Tento postup je sporný z hlediska nákladů spojených s výkonem zmíněných přiměřených opatření, kdy otázkou je, zda by je měl nést ohrožený, jakožto iniciátor a hlavní beneficent jejich zavedení, nebo vlastník včel, jež alergika ohrožovaly.⁶⁸

4.2. Odpovědnost za škodu

Tématika odpovědnosti za škodu související s včelařením byla sice již načrtnuta v předcházející podkapitole, ale vzhledem k významnosti tohoto tématu si zaslouží i podkapitolu samostatnou. V soukromém právu je odpovědnost za škodu a náhrada majetkové a nemajetkové újmy upravena v části čtvrté (relativní majetková práva), hlavě třetí (závazky z deliktů), díle prvním (náhrada majetkové a nemajetkové škody) občanského zákoníku.

Stěžejní je zde pojem občanskoprávní odpovědnosti, pro jehož výklad a chápání existují v současné právní teorii dva hlavní názorové tábory. Dle prvního z nich občanskoprávní odpovědnost vzniká až jakožto sekundární povinnost z majetkové škody či nemajetkové újmy způsobené jiné osobě soukromého práva a vyplývající buďto z protiprávního činu s konkrétním původcem, nebo zákonem kvalifikované události, způsobující protiprávní stav, přičítané určité osobě k tíži. Toto pojetí doposud převládá v právní tuzemské doktríně a praxi.⁶⁹

Dle druhého z nich, obsaženého i v aktuálně platném a účinném občanském zákoníku, občanskoprávní odpovědnost vzniká současně se vznikem primární povinnosti, kterou latentně provází až do okamžiku jejího případného porušení, způsobujícího majetkovou škodu či nemajetkovou újmu, čímž dochází k její aktivizaci. Povinná osoba je tedy odpovědností, obsahově a funkčně splývající s primární občanskoprávní povinností, pasivně zatížena i v případě důsledného dodržování svých občanskoprávních povinností.⁷⁰

Pro vznik objektivní občanskoprávní odpovědnosti (ať už s možností zproštění čili liberace nebo ne) je zapotřebí kumulativní splnění požadavku existence: protiprávního jednání (případně protiprávního stavu); újmy (v majetkové či nemajetkové sféře postiženého);

---

⁶⁶ Ust. § 2903 odst. 1. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ Ust. § 2903 odst. 2 téhož zákona.

⁶⁸ SPÁČIL, Jiří; HRABÁNEK, Dušan; BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Sousedská práva podle nového občanského zákoníku*. Str. 160-161.

⁶⁹ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; BERAN, Karel; ELISCHER, David et al. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Str. 356-359.

⁷⁰ Tamtéž, str. 360.

a příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním/stavem a újmou. Pro vznik občanskoprávní odpovědnosti subjektivní (s možností vyvinění čili exkulpace) je nutné ke třem výše zmíněným podmínkám připojit podmínku zavinění, ať již ve formě úmyslu, či ve formě nedbalosti. Základními funkcemi občanskoprávní odpovědnosti jsou funkce uhrazovací neboli reparační (provedená formou uvedení v předešlý stav či peněžní náhrady); funkce prevenční; funkce represivní a funkce satisfakční.⁷¹

Se včelařením je v této podkapitole spjatá otázka odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem čili v tomto případě včelou medonosnou. Jelikož se pohybujeme v oblasti soukromého práva, je pro definování zvířete nutné použít ust. § 494 OZ. Škoda způsobená zvířetem představuje zvláštní úpravu obsaženou v ust. § 2933 až § 2935 občanského zákoníku. Základním pravidlem zde je, že: *„Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo nebo uprchlo. Osoba, které zvíře bylo svěřeno nebo která zvíře chová nebo jinak používá, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a nerozdílně s vlastníkem.“*⁷²

Aplikace tohoto ustanovení na včelu medonosnou je však z její přirozené podstaty komplikovaná. Konkrétní, jednotlivé včely patřící k vlastněnému včelstvu není dobře možné mít pod dohledem a nějak efektivně ovlivňovat jejich pohyb v okolí, či jim bránit v přístupu na (nejen) sousední pozemky, jež navštěvují za účelem opylování a sběru nektaru a medovice, jež je jejich přirozenou, všemi směry prospěšnou činností. Stejně tak tyto ‚zálety‘ nelze považovat za zatoulání se, či uprchnutí tohoto pospolitého hmyzu, neboť se jedná pouze o dočasné, cílené vzdálení se od úlu s cíleným návratem zpět. Za těžce prokazatelné lze též považovat určení vlastníka jednotlivých včel v době spáchání škody.

Za úvahu v souvislosti se škodou způsobenou včelami stojí též ust. § 2934 OZ, dle něhož *„Slouží-li domácí zvíře vlastníku k výkonu povolání či k jiné výdělečné činnosti nebo k obživě, anebo slouží-li jako pomocník pro osobu se zdravotním postižením, zproští se vlastník povinnosti k náhradě, prokáže-li, že při dozoru nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Za týchž podmínek se povinnosti k náhradě zproští i ten, komu vlastník zvíře svěřil.“*⁷³ Pro úspěšné zproštění se zodpovědnosti za škodu zde tedy zákon klade následující podmínky – klasifikaci škodícího zvířete, sloužícího k taxativně vymezeným účelům jako zvířete domácího a prokázání buď vynaložení potřebné

---

⁷¹ DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; BERAN, Karel; ELISCHER, David et al. *Občanské právo hmotné. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Str. 361-362.

⁷² Ust. § 2933 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ Ust. § 2934 téhož zákona.

pečlivosti při péči o zvíře, anebo vzniku škody i kdyby k vynaložení došlo. Z taxativně vymezených účelů chovu mohou včely nepochybně sloužit k obživě (konzumace medu, opylování zahrady, pole) či k výdělečné činnosti (prodej medu a dalších včelích produktů). Otázka vynaložení potřebné pečlivosti při chovu samozřejmě záleží na konkrétní situaci a nelze ji nějak obecně vyhodnotit. Nejproblematictější je zde otázka klasifikace včely medonosné jakožto domácího zvířete. Občanský zákoník žádnou konkrétní definici tohoto dvouslovného pojmu sice neobsahuje, avšak dělení zvířat na domácí a divoká můžeme nalézt v důvodové zprávě k tomuto zákonu, v níž stojí, že: „*domácí jsou podle soukromoprávního pojmání naopak ta zvířata, jejichž druh žije s člověkem buď bezvýjimečně, anebo z převážné části.*“⁷⁴ Vzhledem k tomu, že včelu medonosnou, žijící bez lidské pomoci či vlivu, dnes v přírodě již téměř nevidáme, bylo by teoreticky možné termín domácí zvíře vztáhnout i na ni a užití zproštění z odpovědnosti za škodu dle ust. § 2934 OZ umožnit.

Odpovědnost za škody způsobené včelami, tentokrát však výslovně ve vztahu se škodou způsobenou na pozemku, najdeme též v ust. § 1014 občanského zákoníku a důvodové zprávě k tomuto zákonu. Odstavec první zmíněného ustanovení upravuje povinnost vydávání zvířat vnikajících na cizí pozemek zpět jejich vlastníku a oprávnění vlastníka svá zvířata na cizím pozemku stíhat, za čímž účelem mu vlastník pozemku musí na daný pozemek umožnit vstup. Ve vztahu ke včelám však toto ustanovení výslovně připouští tento postup pouze v případě vnikání celého roje včel, nikoliv včel jednotlivých. Dle důvodové zprávy: „*jednotlivé včely na cizím pozemku se považují za věc ničí, resp. za zvíře, které nikomu nepatří, takže soused ani jejich zabitím neruší vlastnické právo souseda.*“⁷⁵ Znění ust. § 1014 odst. 1 tedy vylučuje odpovědnost včelaře za počínání jednotlivých včel na cizím pozemku, stejně jako odpovědnost vlastníka cizího pozemku za případnou likvidaci těchto včel. Zároveň v následujícím odstavci výslovně upravuje ochranu vlastnického práva k roji včel, když jeho vlastníku dává právo roj na cizím pozemku stíhat. Stejně tak však garantuje vlastníku pozemku právo na náhradu škody způsobené na pozemku činností roje, či v důsledku výkonu práva včelaře svůj roj stíhat.⁷⁶

Co se otázky náhrady majetkové škody, kdy poškozeným je včelař, týče, může poškozený požadovat náhradu škody uvedením do předešlého stavu (*restitutio in integrum*), anebo, není-li uvedení do předešlého stavu možné či přeje-li si to poškozený, uhrazením škody v penězích.⁷⁷ Možnost uvedení do předešlého stavu, ačkoliv se dle dikce zákona jedná o primární způsob

---

⁷⁴ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Str 227.

⁷⁵ Tamtéž, str. 443.

⁷⁶ Ust. § 1014 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁷ Ust. § 2951 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

náhrady škody, se v případě včelařství nejeví jako nejvhodnější řešení. Uvedení do předešlého stavu vyžaduje, aby poškozená věc po své opravě dosahovala stejných kvalit, jako měla před poškozením a není-li toto možné, tak aby škůdce vydal poškozenému jinou věc téhož druhu a jakosti.⁷⁸ Volba tohoto řešení se tedy nabízí například v souvislosti s poškozením včelařského náčiní, včelařských produktů, či staveb a zařízení pro včelařské účely. V případě škod způsobených na včelstvech samotných je tento postup ne zcela vhodný, neboť přesné doplnění oslabeného včelstva dodáním včel nových je složité, nezaručuje stejně výnosnou produkci včelařských výrobků jako před poškozením a nese s sebou riziko přenosu včelích onemocnění. V tomto případě se tedy jako vhodnější jeví volit cestu náhrady škody v penězích. Nahrazovaná škoda zahrnuje škodu skutečnou (*damnum emergens*), jež může představovat kupříkladu zmíněné poškozené včelařské zařízení, ale též ušlý zisk (*lucrum cessans*), pod nímž si lze představit hlavně výnosy z prodeje včelařských výrobků, které v důsledku způsobené škody nevznikly.⁷⁹

Kromě této obecné úpravy je nutné neopomenout též zvláštní ustanovení § 2969 a § 2970 OZ, týkající se náhrady při poškození věci a náhrady při poranění zvířete. Ustanovení § 2970 slouží k další ochraně práv zvířat, na něž se již nehledí jako na pouhé věci, nýbrž jako na smysly nadané živé tvory se zvláštním významem.⁸⁰ Vzhledem k rozměrům a počtům včel medonosných v jednom včelstvu si však lze těžko představit situace, kdy jsou konkrétní včely škůdцем poraněny a jejich včelař jim poskytuje zdravotní péči, jako by poskytoval v případě poraněného hlídacího psa, kočky domácí, či jiného obratlovce. Ustanovení o náhradě při poranění zvířete by se tedy spíše muselo vztáhnout na včelstvo jako celek, kdy by se jednalo o účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví, spočívající v obnovování síly, funkčnosti a výkonnosti včelstva. Bylo by možné si sem dosadit kupříkladu náklady na dokrmění, různá včelí léčiva či dokupování včel do včelstva. Účelně vynaloženými náklady jsou v tomto případě takové náklady, které by vynaložil rozumný chovatel v postavení poškozeného, a to i kdyby podstatně převyšovaly cenu zvířete.⁸¹

Z výše zmíněných důvodů se však jako pravděpodobnější jeví případy, kdy včely v důsledky způsobení škody zahynou úplně. V tomto případě se již neuplatní zvláštní ochrana zvířete (pomocí argumentu *a contrario* u ust. § 494 OZ, druhé věty, je mrtvé zvíře věcí bez dalšího) a bude se vycházet z obvyklé tržní ceny zvířete v době jeho usmrcení (výjimečně v době jiné,

---

⁷⁸ PAŠEK, Martin. Ust. § 2951 [*Způsob náhrady*]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2.).

⁷⁹ Dle ust. § 2952 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ Ust. § 494 téhož zákona.

⁸¹ Ust. § 2970 věta druhá téhož zákona.

pokud by použití obvyklé ceny v době spáchání škody bylo v rozporu s dobrými mravy),⁸² se zohledněním toho, co musí poškozený účelně vynaložit k obnovení nebo nahrazení funkce věci.⁸³ Zároveň zde bude hrát roli forma zavinění, neboť v případě způsobení škody ze svévole nebo škodolibosti nahradí škůdce cenu zvláštní obliby.⁸⁴ Dle důvodové zprávy se tedy musí jednat o kvalifikovaný úmysl (*dolus coloratus*), kdy škodolibost směřuje k osobě poškozeného a svévole směřuje k samostatnému způsobení škody.⁸⁵ Cena zvláštní obliby (*pretium affectionis*) představuje cenu mimořádnou, jež zohledňuje i nemajetkové aspekty, jako je osobní vztah poškozeného k poškozené věci či poraněnému, případně usmrcenému zvířeti.⁸⁶

4.3. Shrnutí

V soukromém právu se otázky spjaté s včelařstvím koncentrují převážně do roviny sousedských vztahů, konkrétně do problematiky imisí a do roviny soukromoprávní odpovědnosti za škodu.

V rámci sousedských vztahů spočívá specifikum v tom, že včelař tento prospěšný létavý hmyz prakticky není reálně schopen omezovat v jeho pohybu a zabránovat mu ve vnikání na pozemky ve vlastnictví sousedů. Toto vnikání představuje imisi nepřímou, jež je zakázána v případě, že dosahuje, těžko určitelné, míry nepřiměřené místním poměrům. Těžké je též prokázání vlastnického práva (a následné odpovědnosti) včelaře ke konkrétním škodícím včelám. Nutno též zmínit, že kvůli funkci opylovačů jsou včely pro pozemky sousedů zpravidla více prospěšné než škodné. O potenciálu napáchat nějakou škodu lze tedy hovořit de facto pouze v případě vniknutí roje na pozemek, nebo v případě bodnutí souseda-alergika.

Co se odpovědnosti za škodu (převážně majetkové povahy) a její náhrady týče, zabývá se občanský zákoník včelami hlavně v ustanovení o škodě způsobené zvířetem obecně dle ust. § 2933 až § 2935 a speciálně v ust. § 1014, kdy je škoda napáchána na pozemku, a jejím původcem je buďto roj včel (nikoliv jednotlivé včely), nebo výkon včelařova práva svůj roj si z pozemku odnést. V případě vzniku majetkové škody na včelstvech není obnovení původního stavu (naturální restituce) ideálním řešením, neboť přesná síla a produktivita včelstva je těžko měřitelná a doplňování stavů včelstva z vnějších zdrojů s sebou nese rizika (například přenos včelích nákaz) a jako vhodnější se tedy jeví hrazení škody v penězích.

---

⁸² Vizte Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1706/2002.

⁸³ Ust. § 2969 odst. 1 zákona č. 89/2012, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ Ust. § 2969 odst. 2 téhož zákona.

⁸⁵ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. str 1047.

⁸⁶ Tamtéž, str 1047 až 1048.

5. Veřejné právo

V právu veřejném najdeme včelařskou úpravu, na rozdíl od práva soukromého, kde je víceméně koncentrována v občanském zákoníku, rozptýlenou v několika zákonech a podzákonných právních předpisech. Mezi ty nejzásadnější zákony je možné řadit zákon o rostlinolékařské péči (zákon č. 326/2004 Sb.), plemenářský zákon (zákon č. 154/2000 Sb.), veterinární zákon (zákon č. 166/1999 Sb.) a zákon o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými druhy (zákon č. 115/2000 Sb.), vše ve znění pozdějších předpisů.

5.1. Rostlinolékařská péče

Oblast rostlinolékařské péče související se včelařením je v aktuální vnitrostátní legislativě upravena převážně zákonem č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a prováděcím předpisem, jímž je vyhláška ministerstva zemědělství č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin, obojí ve znění pozdějších předpisů. Tato oblast sice byla v českém právním řádu upravena samostatným zákonem již v roce 1996⁸⁷ a konkrétně ochrana včel samostatnou vyhláškou,⁸⁸ avšak v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie vyvstala potřeba harmonizace národní legislativy s legislativou unijní, kterou konkrétně představovala směrnice Rady 2000/29/ES⁸⁹ a směrnice Rady 91/414/EHS⁹⁰. V průběhu let samozřejmě unijní úprava prošla značným vývojem a řadou změn, původní směrnice byly zrušeny a nahrazeny směrnicí novou⁹¹ a unijními předpisy přímo použitelnými.⁹²

Tento zákon, mimo jiné, určuje pravidla pro aplikaci přípravků na ochranu rostlin před škůdci (dále jen „přípravky“). Tyto přípravky a jejich neuvážená aplikace mohou představovat vážné nebezpečí pro včely, jež se v okolí vyskytují, a proto zmíněný zákon obsahuje širokou ochranu tohoto prospěšného hmyzu. První úroveň této ochrany představuje ust. § 49, jenž vyžaduje užívání přípravků pouze v souladu s jejich etiketou, případně v souladu s příslušnými

---

⁸⁷ Zákon č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů.

⁸⁸ Vyhláška ministerstva zemědělství č. 90/2002 Sb., kterou se stanoví podrobnosti zabezpečení ochrany včel, zvěře a ryb při používání přípravků na ochranu rostlin.

⁸⁹ Směrnice Rady 2000/29/ES, o ochranných opatřeních proti zavlečení organismů škodlivých rostlinám nebo rostlinným produktům do Společenství a proti jejich rozšiřování na území Společenství.

⁹⁰ Směrnice Rady 91/414/EHS o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh.

⁹¹ Dle ust. § 1 odst. 1 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči se jedná o směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES ze dne 21. října 2009, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 652/2014.

⁹² Dle téhož ustanovení se jedná například o nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 ze dne 21. října 2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh... v platném znění, či nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2031 ze dne 26. října 2016 o ochranných opatřeních proti škodlivým organismům rostlin... v platném znění.

nařízeními Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského (dále jen „ÚKZÚZ“), přičemž: „Při aplikaci přípravků nesmí být postupováno v rozporu s požadavky na ochranu vod, včel...stanovenými prováděcím právním předpisem.⁹³“ Podrobněji je pak ochrana včel rozvedena v ust. § 51, kde se zabývá hlavně ochranou v souvislosti s jednáním tzv. profesionálního uživatele, jímž se rozumí „...osoba, včetně obsluhy, techniků, zaměstnavatelů a samostatně výdělečně činných osob, která používá přípravky v rámci svých profesních činností, jak v oblasti zemědělství, tak v jiných odvětvích⁹⁴“, a na něhož zákon klade vyšší nároky než na uživatele běžného.

Profesionálním uživatelům je stanovena oznamovací povinnost vůči chovatelům včel v okruhu 2 km od místa plánované aplikace přípravku, a to nejdéle dva dny před jeho provedením.⁹⁵ Výjimku zde představuje situace, kdy by aplikaci přípravku prováděl profesionální uživatel na pozemku, který nevlastní a ani jej nijak nevyužívá. V tomto případě zmíněná oznamovací povinnost dopadá na vlastníka nebo uživatele pozemku. V případě nesplnění této povinnosti nesmí být ve venkovním prostředí přípravy označené jako nebezpečné nebo zvláště nebezpečné pro včely aplikovány.⁹⁶ Ustanovení § 51 odstavce 3 a 4 téhož zákona se zabývají režimem užívání směsí obsahujících přípravky nebo pomocné prostředky označené jako nebezpečné pro včely nebo jako (zvláště) nebezpečné pro včely neoznačené. Odstavec 5 slouží jako návod pro postup při úhynu včel v důsledku aplikace přípravku. Stanovuje povinnost chovatele uhynulých včel neprodleně oznámit tuto skutečnost krajské veterinární správě, jež následně v součinnosti s ÚKZÚZ provede místní šetření, případně odebere vzorky a zajistí jejich vyšetření, informace o výsledku šetření poskytne chovateli včel, jenž oznámení učinil, a případně záznam o výsledku poskytne ÚKZÚZ, České inspekci životního prostředí či dalším dotčeným chovatelům včel.⁹⁷ Další případy a okolnosti ochrany včel, stejně jako náležitosti oznámení dle odst. 2 téhož ustanovení a další podrobnosti obsahuje prováděcí předpis, o němž bude pojednáváno v samostatné podkapitole.

Včely jsou též chráněny před leteckou aplikací (z vrtulníku či pilotovaného letadla) přípravků, neboť dle ust. § 52 odst. 4 písm. a) ÚKZÚZ leteckou aplikaci v případě přípravku, představujícího významné riziko pro včely, nepovolí. Další formu ochrany včel představuje dozor nad dodržováním opatření k ochraně včel, zahrnující například nařizování mimořádných

---

⁹³ Ust. § 49 odst. 1 písm. a) zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ Ust. § 2 odst. 2 písm. c) téhož zákona.

⁹⁵ Dle ust. § 51 odst. 2 téhož zákona.

⁹⁶ Dle ust. § 51 odst. 1 téhož zákona.

⁹⁷ Podrobněji vizte ust. § 51 odst. 5 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů.

roślinolékařských opatření, řešení krizových situací a ukládání pokut ÚKZÚZ.⁹⁸

Přestupky a ukládání pokut za jejich spáchání upravuje ust. § 79a a následující zákona o rostlinolékařské péči. Maximální výše pokuty pro (nepodnikající) fyzické osoby je zde rozdělena na čtyři úrovně pokaždé s desetitisícovým rozestupem dle závažnosti přestupku, přičemž nejnižší úroveň umožňuje uložit pokutu až 20 000 Kč a nejvyšší tudíž až 50 000 Kč. Přestupek fyzické osoby spočívající v aplikaci přípravku v rozporu s ust. § 51 může být pokutován až 40 000 Kč⁹⁹, což svědčí o významu včel a důležitosti jejich ochrany. Pokud dojde ke spáchání téhož přestupku osobou právnickou nebo podnikající fyzickou osobou, přičemž se zároveň jedná o profesionálního uživatele, povoluje zákon pokutovat toto jednání až 4 000 000 Kč. Tatáž maximálně výše pokuty se použije v případě nesplnění oznamovací povinnosti dle ust. § 49 odst. 7 téhož zákona.¹⁰⁰ Vzhledem k rozsahu maximálních výší pokuty pro právnické osoby a podnikající fyzické osoby mezi 750 000 Kč a 6 000 000 Kč se zde, stejně jako v případě osob fyzických, jedná o druhou nejvyšší horní hranici.

5.1.1. Prováděcí předpis k zákonu

Vyhláška ministerstva zemědělství č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin, jež je prováděcím předpisem k zákonu o rostlinolékařské péči na základě zmocnění v ust. § 88 odst. 1 písm. d) tohoto zákona, stanovuje „*podrobnosti k ochraně včel...při použití přípravků na ochranu rostlin,*“ a „*způsob odběru vzorků za účelem vyšetření příčiny úhynu včel...kterou může být použito přípravků.*“¹⁰¹

Po vymezení důležitých pojmů v ust. § 2 se ochraně včel při aplikaci přípravků věnuje vyhláška převážně v ust. § 3 až § 6. Zde je stanoven mimo jiné zákaz aplikace přípravku, označeného jako zvláště nebezpečný pro včely na porost a stromy a keře navštěvované včelami,¹⁰² zatímco přípravky označené pouze jako nebezpečné pro včely mohou být na tento porost aplikovány až po ukončení denního letu včel, případně po klesnutí a ustálení teploty vzduchu pod 12 °C.¹⁰³ Ustanovení § 5 stanovuje pravidla pro aplikaci přípravků (zvláště) nebezpečných pro včely, stejně jako pro výsev osiva a sázení sadby těmito přípravky ošetřenými, před ukončením

---

⁹⁸ Ust. § 74 odst. 1 písm. e) zákona č. 326/2004 o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů. Blíže k působnosti ÚKZÚZ vizte ust. § 72 téhož zákona.

⁹⁹ Dle ust. § 79c odst. 2 téhož zákona.

¹⁰⁰ Dle ust. § 79g odst. 1 písm. 1 bod 1, 2 téhož zákona.

¹⁰¹ Ust. § 1 písm. a), b) vyhlášky č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰² Ust. § 3 písm. a), b) téže vyhlášky.

¹⁰³ Ust. § 4 téže vyhlášky.

denního letu včel. Aplikace, výsev, či sadba přitom musejí být prováděny takovým způsobem a v dostatečné vzdálenosti, aby byla zaručena nekontaminace porostu navštěvovaného včelami, kvetoucích stromů a keřů, ale i samotných stanovišť včelstev. Ustanovení § 5a navíc stanovuje povinnost zachovávat minimální interval 12 hodin mezi jednotlivými aplikacemi přípravků, včetně jejich směsí či pomocných prostředků a hnojiv, jejichž součástí jsou přípravky (zvláště) nebezpečné pro včely.

Vyhláška dále obsahovala v ust. § 7 a § 8 podrobnosti k povinnosti chovatele včel oznamovat příslušnému obecnímu úřadu údaje k umístění trvalých a přechodných stanovišť včelstev, avšak tato povinnost byla s účinností od 1. 12. 2017 ze zákona vyňata, což následovalo zrušení ust. § 7 a § 8 vyhlášky v aktuálním znění od 26. 12. 2017.

Způsob odběru vzorků při šetření úhynu včel dle ust. § 1 písm. b) vyhlášky je obsažen v ust. § 14 odst. 1 tohoto předpisu. Je zde stanoveno minimální množství a gramáž odebraného vzorku uhynulých včel a ošetřeného porostu a správný způsob uchovávání vzorků do doby, než budou doručeny k laboratorní diagnostice a analýze.

5.1.2. Shrnutí

Rostlinolékařské předpisy poskytují právní rámec pro aplikaci přípravků na ochranu rostlin tak, aby tyto přípravky neohrozily život a zdraví včel, jež ošetřované rostliny navštěvují při sběru potravy. Terminologie zákona tyto rizikové přípravky dělí do dvou kategorií podle přísnosti jejich aplikace. V případě úhynu včel v důsledku aplikace přípravku vykonává po oznámení této skutečnosti místní šetření krajská veterinární správa v součinnosti s ÚKZÚZ. Dozor nad dodržováním opatření k ochraně včel, ukládání (mimořádných) rostlinolékařských opatření a ukládání a výběr pokut za přestupky je svěřen výlučně ÚKZÚZ.

5.2. Veterinární péče

V rámci veterinárních předpisů požívají včely a včelařská činnost poměrně rozsáhlé právní úpravy. Nejširší úprava je k nalezení v zákoně č. 166/1999 Sb., o veterinární péči neboli veterinárním zákoně a jeho prováděcích předpisech, jmenovitě ve vyhlášce č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství a nově platné a účinné vyhlášce č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

Veterinární zákon, zapracovávající příslušné směrnice a navazující na přímo použitelné

předpisy Evropské unie,¹⁰⁴ řadí včely mezi hospodářská zvířata,¹⁰⁵ přičemž ustanovení týkající se včel se přiměřeně použijí i na plemeno včel,¹⁰⁶ a vymezuje též živočišné produkty, mezi něž výslovně zařazuje med, včelí vosk a mateří kašičku.¹⁰⁷ Zákon obsahuje též definici pojmů „včelstvo“ a „včelí dílo“ a výslovnou klasifikaci včelího plodu jakožto součást včelího díla, a to v ust. § 3 odst. 1, písm. kk) a písm. ll). Tento předpis představuje nepostradatelnou zákonnou úpravu boje proti rozličným nálezům, se kterými se včelstva potýkají, skládající se mimo jiné z jednotlivých povinností včelařů na chov včel za účelem předejití výskytu nemocí nebo odstraňování a tlumení jejich následků, výkonu veterinárního dozoru a další činnosti státních orgánů a důrazu na zdravotní nezávadnost živočišných produktů uváděných na trh.

5.2.1. Požadavky na chov včel a přesuny včelstev

Obecný rozsah povinností, kladených chovatelům jakýchkoliv zvířat čili i včel, lze nalézt v ust. § 4 veterinárního zákona. Z poměrně rozsáhlého výčtu konkrétních povinností je vhodné zmínit alespoň povinnost chovatele chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, jež jejich biologické potřeby vyžadují, sledovat zdravotní stav zvířat a dbát o něj prostřednictvím prevence vzniku a šíření nálezů a povinnost poskytování nezbytné součinnosti za účelem úspěšného provedení konkrétního odborného veterinárního úkonu.¹⁰⁸ Dále zákon v ust. § 5 stanovuje obecně povinnosti chovatelům zvířat hospodářských, avšak podrobnou a zvláštní úpravu zaměřenou přímo na včelaře je nutné hledat v prováděcích předpisech.

Hledaným prováděcím předpisem je vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nálezů včel. Veterinární požadavky na chov včel a včelstev jsou obsaženy v ust. § 3 této vyhlášky. Včelař má povinnost zajistit, aby se ve včelařských zařízeních, klasicky tedy v úlech a oplodňáčcích, včely setkávaly pouze s materiály, které neohrozí ani jejich zdraví, ani zdravotní nezávadnost jejich produktů.

---

¹⁰⁴ V souvislosti se včelařstvím a včelami se mezi nejvýznamnější z přímo použitelných předpisů uvedených v zákoně řadí nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 ze dne 21. října 2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě, a o zrušení nařízení (ES) č. 1774/2002; nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/429 ze dne 9. března 2016 o nálezích zvířat a o změně a zrušení některých aktů v oblasti zdraví zvířat („právní rámec pro zdraví zvířat“); nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2019/2035 ze dne 28. června 2019, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/429, pokud jde o pravidla týkající se zařízení, v nichž jsou chována suchozemská zvířata, a líhni a vysledovatelnosti určitých chovaných suchozemských zvířat a násadových vajec; nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2020/689 ze dne 17. prosince 2019, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/429, pokud jde o pravidla pro dozor, eradikační programy a status území prostého nálezů pro některé nálezky uvedené na seznamu a nově se objevující nálezky.

¹⁰⁵ Ust. § 3 odst. 1, písm. c) zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ Ust. § 3 odst. 2 téhož zákona.

¹⁰⁷ Ust. § 3 odst. 1, písm. m) zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁸ Srov. ust. § 4 odst. 1, písm. a) až i) téhož zákona.

Včelařské zařízení musí být možné řádně vyčistit, vydezinfikovat a i rozebrat, ať už za účelem kontroly zdravotního stavu včelstva prohlídkou plástů, nebo za účelem odběru vzorků pro laboratorní vyšetření. Včelař musí dále aktivně chránit včely před nákazami a škodlivými vlivy, pocházejícími od jiných včel, zvířat, lidí, předmětů a materiálů, pravidelně kontrolovat zdravotní stav včel a včelstva a případně poskytnout vhodné ošetření. V případě stavby mezistěn či jiného využití vosku, při kterém dojde k jeho styku se včelami či včelstvy, ukládá vyhláška povinnost včelaři zajistit jeho ošetření při teplotě alespoň 117 °C po dobu minimálně 60 minut. V neposlední řadě je včelaři uložena povinnost obstarávat si nové včely a včelstva pouze z oblastí mimo ohniska nákazy či ochranná pásma nebezpečných nákaz včel. Včelař má též povinnost zamezit přístup včel do neobsazených úlů a ke včelímu dílu.

Na rozdíl od ještě nedávno platné a účinné zákonné úpravy¹⁰⁹, prováděné dnes již zrušenou vyhláškou č. 18/2018 Sb.¹¹⁰, aktuální znění¹¹¹ veterinárního zákona, prováděné vyhláškou č. 144/2023 Sb., neukládá včelaři povinnost získat veterinární osvědčení za účelem přemísťování včelstev mimo území kraje, ve kterém se do té doby nacházely. Veterinární osvědčení prokazovalo nepřítomnosti původce moru včelího plodu a výskyt roztoče *Varroa destructor* v množství menším než 3 kusy v průměru na jedno včelstvo. Zmíněnou povinnost však nahradil požadavek provedení bakteriologického vyšetření směsných vzorků měli, včel ošetřujících plod, nebo medných zásob od všech včelstev na stanovišti, stanovený Metodikou kontroly zdraví zvířat a nařízené vakcinace na rok 2023. Tato metodika je opatřením obecné povahy, vydaným Ministerstvem zemědělství v souladu s veterinárním zákonem a dalšími předpisy. Bakteriologické vyšetření se provádí před přesunem včel, (kočovných) včelstev, anebo včelích matek na vzdálenost větší než 3 km a výsledky vyšetření jsou platné do konce příslušného kalendářního roku.¹¹²

5.2.2. Předcházení nákazám včel a jejich tlumení

Jedním z hlavních cílů veterinárních předpisů je prevence výskytu nákaz a nemocí zvířat, případně jejich efektivní léčení či odstraňování a tlumení jejich následků. Důraz na udržení bezvadného zdravotního stavu zvířat má, vedle minimalizace výdajů na léčbu nemocných

---

¹⁰⁹ Vizte ust. § 6 odst. 1, písm. c) zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona ve znění od 1. 2. 2022 do 30. 9. 2022.

¹¹⁰ Blíže vizte ust. § 4 vyhlášky č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹ Aktuální znění v říjnu 2023.

¹¹² Ministerstvo zemědělství. *Dokument č.j.: MZE-72543/2022-13141*. Online. 2022. Str. 22. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/wp-content/files/dokumenty-a-publikace/Dokument-MZE-72543-2022-13141.pdf> [citováno 2023-10-12].

zvířat, vynakládaných chovatelem, význam i pro odběratele a konzumenty živočišných produktů a jejich zdraví. Včela medonosná je náchylná na celou řadu nebezpečných nákaz, jejichž výčet lze nalézt v příloze č. 3 veterinárního zákona. Jedná se o hnilobu včelího plodu, mor včelího plodu, roztoče *Tropilaelaps*, roztočkovou nákazu včel, tumidózu a varroázu včel.¹¹³

Při pojetí podezření, že se některá z výše vyjmenovaných nákaz u včelstva či včelích produktů objevila, má chovatel a další zákonem vyjmenované osoby povinnost o tomto podezření neprodleně uvědomit (nebo její uvědomění zajistit) krajskou veterinární správu (dále jen „KVS“).¹¹⁴ Sám chovatel je v této situaci navíc povinen do příchodu úředního veterinárního lékaře činit opatření zabráňující dalšímu šíření nákazy, a po jeho příchodu mu poskytnout součinnost postupováním dle jeho pokynů a poučení.¹¹⁵

KVS, jež byla o podezření na výskyt nebezpečné nákazy uvědomena, nebo je zjistila při plnění svých úkolů, prověří neodkladná opatření učiněná chovatelem a neprodleně učiní a nařídí mimořádná veterinární opatření s cílem podezření vyloučit nebo nákazu potvrdit a zabránit dalšímu jejímu šíření. Veškerý postup KVS popsany v předchozím souvětí musí přitom být v souladu s jednotnými postupy a metodami schválenými orgány EU a přímo použitelnými unijními předpisy.¹¹⁶ V případě potvrzení výskytu nákazy nebo hrozí-li její šíření, nařídí příslušný orgán, opět v souladu s jednotnými postupy, metodami a dalšími předpisy EU, opatření k tlumení nákaz stanovené v ust. § 15 veterinárního zákona, mezi něž patří vymezení ohniska nákazy a jeho označení, zřízení ochranného pásma a pásma dozoru, či například neškodné odstranění, popřípadě jiné zpracování živočišných produktů a čištění, dezinfekce, dezinfekce a deratizace prostorů, zařízení a dopravních prostředků.¹¹⁷

5.2.3. Opatření pro předcházení a tlumení některých nákaz včel

V ust. § 5 odst. 2 veterinárního zákona se, vmáčknutý uprostřed povinností uložených chovatelům zvířat hospodářských, vyskytuje absolutní zákaz léčení moru včelího plodu a hniloby včelího plodu. Toto ustanovení vypovídá o závažnosti situace, kdy je některá z těchto dvou vysoce nakažlivých bakteriálních nákaz, napadajících hlavně larvy včel, zjištěna, respektive je pojata podezření o jejím výskytu.¹¹⁸

---

¹¹³ Písm. g), bod 1-6 přílohy č. 3 k zákonu č. 166/1999 Sb., veterinárnímu zákonu, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁴ Ust. § 11 odst. 1 téhož zákona.

¹¹⁵ Ust. § 12 odst. 1 téhož zákona.

¹¹⁶ Vizte ust. § 13 odst. 1 téhož zákona.

¹¹⁷ Vizte ust. § 15 odst. 1, písm. a) až k) téhož zákona.

¹¹⁸ Blíže k hnilobě a moru včelího plodu vizte například VESELÝ, V. a kol. Včelařství. 2. vydání. Opakov. cit. Str. 207-211.

Podrobný a specifický postup pro tlumení těchto dvou nákaz nalezneme ve vyhlášce č. 144/2023 Sb., v ust. § 4 až § 11. Postup stanovený vyhláškou v případě podezření z výskytu obou nákaz je přitom v hlavních bodech zásadně totožný-KVS provede klinické vyšetření všech včelstev na stanovišti s rozebráním včelího díla, odebere k laboratornímu vyšetření vzorky plástů se zjištěnými klinickými změnami na plodu a provede epizootologické vyšetření směřující k zjištění původu nákazy a doby jejího vzniku. Před provedením zmíněného vyšetření též uloží chovateli řadu povinností a zákazů, včetně povinnosti včelstva na stanovišti označit a jejich označení zdokumentovat, zákazu včely a včelstva, včetně exponovaného včelařského příslušenství a včelích produktů, přesouvat mimo stanoviště či zákazu používat med ze stanoviště ke krmení včel.¹¹⁹

Úprava postupu u moru včelího plodu obsahuje několik dodatečných bodů, včetně možnosti KVS odebrat namísto vzorků plástů se zjištěnými klinickými změnami na plodu plásty se zjištěnými příškvary a vzorky měli odebrané z podložek, v případě absence měli vzorek včel ošetřujících plod a v případě absence těchto včel vzorek medných zásob.¹²⁰ KVS též v případě moru včelího plodu může odebrat směsný vzorek včel ošetřujících plod nebo měli ze všech včelstev bez klinických změn ve včelstvu.¹²¹

Pokud je výskyt nákazy potvrzen, postupuje se v případě moru a hniloby včelího plodu v některých krocích opět totožně. KVS postupuje v souladu s ust. § 15 zákona, stanoví ohnisko nákazy a zřídí ochranné pásmo v okruhu nejméně 3 km, provede klinickou prohlídku včelstev s rozebráním včelího díla nacházejících se uvnitř ochranného pásma. Chovatelům v ohnisku nákazy nařídí neprodlenou likvidaci všech včelstev na stanovišti (hniloba včelího plodu, mor včelího plodu u více než 15 % všech včelstev na stanovišti), nebo všech včelstev s potvrzeným výskytem nákazy (mor včelího plodu u méně než 15 % všech včelstev na stanovišti) následovanou bezprostřední včelotěsnou uzávěrou úlů a jejich následnou likvidací, stejně jako likvidací veškerého včelařského příslušenství, pokud nelze zajistit jeho účinnou dezinfekci.¹²² KVS též zakáže používání veškerého medu pocházejícího ze stanoviště a nařídí neškodné ošetření medu, vosku, propolisu a mateří kašičky pocházející z ohniska nákazy způsobem stanoveným přímo použitelným předpisem EU.¹²³ Vzhledem k tomu, že výskyt moru včelího

---

¹¹⁹ Dle ust. § 4 a § 8 vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

¹²⁰ Ust. § 4 písm. b), bod 1 až 3 téže vyhlášky.

¹²¹ Ust. § 4 písm. e) téže vyhlášky.

¹²² Dle ust. § 7 odst. 1 a ust. § 11 odst. 1 vyhlášky č. 144/2023 Sb.

¹²³ Dle ust. § 7 odst. 1, písm. c) bodu 9 a ust. § 11 odst. 1, písm. c) bodu 7 vyhlášky č. 144/2023 Sb. Přímou použitelným předpisem je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 ze dne 21. října 2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k

plodu neznamena bezpodmínečnou likvidaci všech včelstev na stanovišti, nýbrž je potřeba primárně zjistit, zdali rozsah nákazy přesahuje 15 % všech včelstev na stanovišti, obsahuje podzákonná úprava navíc opatření zaměřená na zacházení s případnými zbylými včelstvy, a to v ust. § 7 odst. 1, písm. c), bodu 8 a ust. § 7 odst. 3 zmíněné vyhlášky.

KVS uloží povinnosti a zákazy též včelařům v ochranném pásmu. Jmenovitě především povinnost provést klinickou prohlídku všech včelstev v případě hniloby včelího plodu,¹²⁴ povinnost zajistit odběr vzorků měli, včel ošetřujících plod nebo medných zásob ze všech úlů na stanovišti včelstev za účelem jejich odevzdání laboratoři v případě moru včelího plodu¹²⁵ a zákaz přesunu včelstev mimo ochranné pásmo v případě kterékoli z obou nákaz.¹²⁶

Nařízená opatření ukončí KVS nejdříve 6 měsíců po skončení likvidace včelstev a včelařského příslušenství. Zároveň musí být splněna všechna opatření pro tlumení obou nemocí, přičemž vzorky odebrané v ochranném pásmu prokázaly negativní výsledek.¹²⁷

Za vynaložené náklady a ztráty vzniklé v důsledku provádění mimořádných veterinárních opatření nařízených k tlumení nebezpečných nákaz přísluší chovateli náhrada, jež je obecně upravena v ust. § 67 až § 70 veterinárního zákona. Na která opatření konkrétně se náhrada vztahuje, lze vyčíst z ust. § 67 odst. 2, písm. a) až f) veterinárního zákona, jedná se například o náhradu za náklady na usmrcení nakažených zvířat, likvidaci živočišných produktů, či dezinfekci, deratizaci a dezinsekcii hospodářství a jeho zařízení. Podrobnější postup pro uplatnění nároku na náhradu prostřednictvím žádosti adresované Ministerstvu zemědělství je k nalezení ve vyhlášce č. 176/2023 Sb., o zdraví zvířat a jeho ochraně a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činností, konkrétně v ust. § 9 a dodatečné náležitosti žádosti podané včelařem a povinné přílohy k ní obsahuje vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel v ust. § 13.

5.2.4. Požadavky na zdravotní nezávadnost živočišných produktů

Zdravotní nezávadnost živočišných produktů je předmětem úpravy hlavy druhé veterinárního zákona. Podstatou zákonné úpravy je prostřednictvím zdravotní nezávadnosti živočišných produktů a krmiv zaručit ochranu před ohrožením nebo poškozením zdraví lidí.¹²⁸ Stejně jako

---

lidské spotřebě.

¹²⁴ Ust. § 11 odst. 2, písm. a) téže vyhlášky.

¹²⁵ Ust. § 7 odst. 2, písm. a) téže vyhlášky.

¹²⁶ Ust. § 7 odst. 2, písm. b) a ust. § 11 odst. 2, písm. b) téže vyhlášky.

¹²⁷ Ust. § 7 odst. 4 a ust. § 11 odst. 3 téže vyhlášky.

¹²⁸ Ust. § 2 písm. b) zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

v úpravě tlumení nebezpečných nákaz, i zde existuje poměrně rozsáhlá úprava na unijní úrovni, s níž musí být vnitrostátní zákonná úprava v souladu a veterinární zákon musí zároveň odpovídat požadavkům v další vnitrostátní zákonné úpravě, mezi nich patří například zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích.¹²⁹

Veterinární zákon stanovuje požadavky na zdravotní nezávadnost živočišných produktů obecně. Stanovuje požadavky na výrobu, obsah a složení, skladování a označení živočišných produktů,¹³⁰ jejich původ,¹³¹ pravidla pro podávání doplňkových a léčivých látek pro zvířata produkty vytvářející,¹³² požadavky na veterinární vyšetření živočišných produktů¹³³ a povinnosti osob, které živočišné produkty vyrábějí, zpracovávají a uvádějí na trh.¹³⁴ Výslovně včelařskými produkty se zde zákon zabývá v ust. § 20 odst. 2 písm. e), kde ukládá povinnost uvádět na trh pouze med, včelí vosk a mateří kašičku, které jsou zdravotně nezávadné a pocházejí od klinicky zdravého včelstva.

Podzákonná úprava, obsažená ve vyhlášce č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství, se včelařskými produkty zabývá při stanovení požadavku skladovat med ve vhodných obalech, mimo přímý dosah slunečního záření¹³⁵ a požadavku stabilizace mateří kašičky do tří hodin po získání a její uchování při teplotě do 0 °C.¹³⁶

Veterinární zákon též obsahuje pravidla prodeje malých množství vlastních produktů z prvovýroby přímo konečnému spotřebiteli, přičemž výslovně upravuje prodej medu, mateří kašičky a včelího vosku. Tyto včelařské výrobky musejí být prodávány z včelařovy domácnosti, hospodářství, v tržnici nebo na tržišti, které se nacházejí na území ČR, a to přímo spotřebiteli, nebo místnímu maloobchodu. Pokud včelař med použije v jím provozovaném zařízení stravovacích služeb, je též vyňat z povinnosti jej stanoveným způsobem označovat.¹³⁷ Malým množstvím medu se přitom, dle ust. § 15 odst. 3 vyhlášky č. 289/2007 Sb., rozumí množství nepřevyšující 2 tuny ročně. Navzdory tomu, že veterinární zákon vedle vlastního medu výslovně zmiňuje i prodej vlastního včelího vosku a mateří kašičky, definice malého množství těchto dvou komodit, jež je možné prodávat podle ust. § 27a odst. 1, písm. d)

---

¹²⁹ Vizte např. ust. § 18 odst. 1, písm. a), odst. 2, písm. a) téhož zákona.

¹³⁰ Ust. § 18 odst. 1, písm. a) až d) téhož zákona.

¹³¹ Ust. § 18 odst. 2, písm. a) až c) téhož zákona.

¹³² Ust. § 19 odst. 1 až 5 téhož zákona.

¹³³ Blíže vizte ust. § 20 až § 21b téhož zákona.

¹³⁴ Blíže vizte ust. § 22 až § 24 zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁵ Ust. § 15 odst. 1 vyhlášky č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.

¹³⁶ Ust. § 15 odst. 2 téže vyhlášky.

¹³⁷ Ust. § 27a odst. 1, písm. d) zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

veterinárního zákona, v tomto předpisu, a posléze v celém právním řádu, chybí.

5.2.5. Shrnutí

Veterinární předpisy představují zřejmě nejširší a nejrozsáhlejší právní úpravu včelařství v českém právním řádu. Veterinární zákon řadí včely mezi hospodářská zvířata, poskytuje zákonnou definici několika včelařských termínů a mezi živočišné produkty, kterými se zabývá, výslovně řadí med, včelí vosk a mateří kašičku. Předmětem zákona a jeho prováděcích předpisů je, ve vztahu ke včelám, určení požadavků na chov včel, vytyčení pravidel pro přesun včel a včelstev, postup pro úspěšné předcházení nákazám včel, jejich případné tlumení a též zajištění zdravotní nezávadnosti včelích produktů a podmínky jejich prodeje „ze dvora.“

Požadavky na chov včel se pohybují na několika rovinách. Veterinární zákon určuje obecně požadavky pro chov jakýchkoliv zvířat, následně přísnější pravidla pro chovatele zvířat hospodářských a prováděcí předpis, vyhláška č. 144/2023 Sb., stanovuje požadavky kladené konkrétně na chovatele včel. Včelař již nemá povinnost získat veterinární osvědčení za účelem přemísťování včelstev mimo kraj, místo toho musí pro přesun včelstev a včel na vzdálenost větší než 3 km, zajistit provedení bakteriologického vyšetření s platností do konce kalendářního roku.

Veterinární zákon obsahuje taxativní výčet nebezpečných nákaz včel, přičemž mor a hniloba včelího plodu mají mezi ostatními včelími nákazami zvláštní postavení, neboť zákon absolutně zakazuje léčení těchto dvou nákaz a volí cestu likvidace včelstva a dezinfekce stanoviště a vybavení.

5.3. Plemenářství

Šlechtění, plemenitba a evidence hospodářských zvířat, mezi něž se „nově“ řadí i včely,¹³⁸ představují obsah zákona č. 154/2000 Sb., známého jako plemenářský zákon.¹³⁹ I v tomto případě do sebe zákon zapracovává směrnice¹⁴⁰ a navazuje na přímo použitelné předpisy¹⁴¹

---

¹³⁸ V předchozí úpravě zákona České národní rady č. 240/1991 Sb., o šlechtění a plemenitbě zvířat nebyly včely, navzdory hospodářskému významu jejich produkční a mimoprodukční činnosti, mezi hospodářská zvířata řazeny.

¹³⁹ Dle ust. § 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 154/2000 Sb., zákona o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁰ Jedná se o směrnici Rady 90/428/EHS ze dne 26. června 1990 o obchodu s koňovitými určenými pro soutěže a o podmínkách jejich účasti v soutěžích; směrnici Komise 2002/4/ES ze dne 30. ledna 2002 o registraci zařízení pro chov nosnic, kterou stanoví směrnice Rady 1999/74/ES a směrnici Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso.

¹⁴¹ Pro kompletní výčet dotyčných přímo použitelných předpisů EU vizte ust. § 1 odst. 1 ve spojení s poznámkou pod čarou 2 plemenářského zákona, ve znění pozdějších předpisů.

Evropské unie, avšak na rozdíl od zákonné úpravy rostlinolékařské péče zvolil zákonodárce namísto vytvoření nového zákona formu rozsáhlé novelizace již existujícího zákona.

Ačkoliv se včelami a včelstvy zabývá napříč zákonem celá řada ustanovení, pro účely této práce zde budou rozebrány hlavně ustanovení týkající se plemenitby včel, evidence včel a přestupků s těmito tématy souvisejících. Prováděcím předpisům k tomuto zákonu, jimiž jsou vyhláška č. 448/2006 Sb., o provedení některých ustanovení plemenářského zákona a vyhláška č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem, zde bude též věnována pozornost ve stručné podkapitole.

Co se specifík včelí plemenitby v zákoně týče, tak tou se zabývá ust. § 20 odst. 4 následovně: „*K plemenitbě včel se používá přirozená plemenitba nebo inseminace včelích matek. K plemenitbě včel mohou být využívána pouze plemenná včelstva nebo sperma včely medonosné kraňské.*“¹⁴² Tímto ustanovením je oficiální plemenitba efektivně omezena pouze na plemeno včely medonosné kraňské (*Apis mellifera carnica*), přičemž zákon žádnou definici tohoto plemene neobsahuje. Plemenářská evidence včel medonosných kraňských je podle řádu plemenářských evidencí vedena uznaným chovatelským sdružením včely medonosné kraňské,¹⁴³ kterým je Český svaz včelařů, z. s.

Další podmínkou pro uvádění plemenného materiálu českých včel do oběhu je existence potvrzení o původu,¹⁴⁴ v případě včel pocházejících z jiného členského státu Evropské unie nebo ze třetího státu je zde požadavků více, zákon totiž navíc vyžaduje soulad s předpisy EU a zřejmost zápisu do plemenné knihy nebo chovného registru vyplývající z potvrzení o původu, včetně dokladu, že budou zapsány do pl. knihy nebo chov. registru v ČR nebo v jiném členském státě EU.¹⁴⁵ Při nedodržení těchto zákonných povinností může Česká plemenářská inspekce uložit zákaz prodeje nebo nákupu plemenného materiálu včel, nebo likvidaci včelstev.¹⁴⁶ Zároveň je přemísťování či dovoz včel z jiných členských států EU nebo ze třetích zemí podmíněn souhlasem Ministerstva zemědělství.¹⁴⁷

Přestupky spjaté s plemenářstvím včel obsahuje zákon v ust. § 26 až § 28. Uvádění včelího plemenného materiálu v rozporu s ust. § 21 odst. 1 plemenářského zákona, stejně jako přemísťování či dovoz včel z jiných členských států EU nebo ze třetích zemí bez souhlasu

---

¹⁴² Ust. § 20 odst. 4 téhož zákona.

¹⁴³ Ust. § 10 odst. 1, 2 téhož zákona.

¹⁴⁴ Ust. § 21 odst. 1, písm. b) téhož zákona.

¹⁴⁵ Ust. § 21 odst. 2 a odst. 3 zákona č. 154/2000 Sb., plemenářského zákona, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ Ust. § 25 odst. 2, písm. b) téhož zákona.

¹⁴⁷ Ust. § 21 odst. 9 téhož zákona.

ministerstva, či neposkytnutí včelí matky ke společnému kontrolnímu chovu nebo pro potřeby testování a posuzování podle ust. § 7 odst. 5 písm. c) plemenářského zákona, je přestupkem. Za všechny tři z vyjmenovaných přestupků lze uložit pokutu až 500 000 Kč pro fyzickou osobou,¹⁴⁸ a stejná maximální výše pokuty je stanovena i pro podnikající fyzickou osobu či osobu právnickou.¹⁴⁹ Ustanovení o přestupcích právnických osob a podnikajících fyzických osob obsahuje též zvláštní přestupky pro uznaná chovatelská sdružení, kterým v případě, že „v rozporu s § 5b odst. 2 písm. b) nebo nařízením (EU) 2016/1012 nevede plemennou knihu nebo v ní neeviduje plemenná zvířata nebo nevede plemenářskou evidenci nebo v ní neeviduje drůbež, plemenné ryby nebo včel,“¹⁵⁰ může být uložena pokuta až 500 000 Kč.¹⁵¹ Výše zmíněné přestupky projednává inspekce a přísluší jí za ně ukládat pokuty, jejichž vybírání a vymáhání je v kompetenci celního úřadu.¹⁵²

5.3.1. Prováděcí předpisy

Kromě plemenářského zákona lze další podrobnou úpravu včelího plemenářství nalézt v prováděcích předpisech k zákonu, jimiž jsou vyhláška č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem a vyhláška č. 448/2006 Sb., o provedení některých ustanovení plemenářského zákona.

Starší z nich zahrnuje úpravu evidence plemenných včel,¹⁵³ kdy evidence chovatele včel je obsažena v ust. § 29 odst. 5 a podrobné informace, pokyny a náležitosti evidence včelstev a jejich stanovišť k 1. září daného roku jsou obsaženy v oddíle 10 v ust. § 80 až § 82 a této vyhlášky. Přehledný vzorový formulář hlášení počtu včelstev a umístění stanovišť vyhláška obsahuje ve své příloze č. 15.

Novější z dvou zmíněných vyhlášek se namísto evidence zabývá podrobnostmi k plemenitbě vyjmenovaných hospodářských zvířat, včetně včel.¹⁵⁴ V návaznosti na zmocňovací ustanovení ust. § 7 odst. 9 plemenářského zákona, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška konkretizuje požadavky na obsah záznamů vedených oprávněnými osobami a chovateli týkajících se

---

¹⁴⁸ Ust. § 26 odst. 1, písm. a) a h), odst. 2 písm. c) a odst. 14, písm. b) téhož zákona.

¹⁴⁹ Ust. § 27 odst. 1, písm. a) a h), odst. 2, písm. c) a odst. 26, písm. b) téhož zákona.

¹⁵⁰ Ust. § 27 odst. 20 písm. b) téhož zákona.

¹⁵¹ Ust. § 27 odst. 26 písm. b) téhož zákona.

¹⁵² Ust. § 28 odst. 1 a odst. 2 téhož zákona.

¹⁵³ Ust. § 1 odst. 2, písm. b) vyhlášky č. 135/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁴ Ust. § 1 vyhlášky č. 448/2006 Sb., o provedení některých ustanovení plemenářského zákona, ve znění pozdějších předpisů.

testování a posuzování včel, a to v příloze č. 4, části E.¹⁵⁵ Stejně tak na základě ust. § 10 odst. 3 plemenářského zákona stanovuje podrobné požadavky na obsah řádů plemenářských evidencí, tentokrát v příloze č. 5, části B.¹⁵⁶ Dále vyhláška vyjmenovává požadavky na obsah potvrzení o původu matky včelstva¹⁵⁷ a průvodního listu dováženého plemenného materiálu včel.¹⁵⁸

5.3.2. Shrnutí

Plemenářské předpisy omezují tuzemskou včelí plemenitbu pouze na plemenná včelstva nebo sperma včely medonosné kraňské, čímž je plemenitba jiných poddruhů včely medonosné postavena mimo zákon. Tento přístup má své výhody (přehlednost, předvídatelnost výsledků), ale též snižuje potenciální živočišnou rozmanitost, jež by mohla být prospěšná například pro boj s nemocemi včel. Pro včely m. kraňské je ze zákona vedena plemenářská evidence, a to Českým svazem včelařů, z. s., a původ plemenného materiálu musí být ověřitelný pomocí potvrzení o původu. Přísnější požadavky na tento materiál se uplatňují v případě jeho přesunu přes hranice členských států EU nebo států nečlenských. Dohled nad dodržováním zákonných povinností vykonává Česká plemenářská inspekce.

5.4. Náhrada škod způsobených medvědem hnědým

V roce 2000 vstoupil v platnost zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy (v této kapitole dále jen „zákon“). Účelem tohoto zákona je prostřednictvím poskytování peněžních náhrad státem přispět, v rámci celospolečenského zájmu, k zachování vybraných zvláště chráněných živočichů (dále jen „vybraný živočich“, dle terminologie užívané zákonem) v naší přírodě a zároveň odradit poškozené osoby od (byť nelegálního) hubení a vybíjení těchto živočichů za účelem zamezení vzniku dalších škod.¹⁵⁹ Seznam vybraných živočichů obsahuje zákon v ust. § 3, avšak náhrada škod je rozšířena i na škody způsobené kormoránem velkým v letech 2021, 2022 a 2023, ačkoliv se tento pták mezi zvláště chráněné druhy živočichů již neřadí.¹⁶⁰ Pro účely této práce

---

¹⁵⁵ Ust. § 12 téže vyhlášky.

¹⁵⁶ Ust. § 17 téže vyhlášky.

¹⁵⁷ Ust. § 18 odst. 7, písm. a) až f) téže vyhlášky.

¹⁵⁸ Ust. § 29 odst. 4 téže vyhlášky.

¹⁵⁹ Vizte obecnou část, část 1. Účel zákona *Důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, č. 115/2000 Dz.* Online. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayf6mjrgvpwi6q&rowIndex=0> [paywall] [citováno 2023-10-24].

¹⁶⁰ Blíže vizte ust. § 48 zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů; přílohu č. III vyhlášky ministerstva životního prostředí ČR č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

je však nejpodstatnějším vybraným živočichem medvěd hnědý (*Ursus arctos L.*),¹⁶¹ jehož obliba v pojidání medu je všeobecně známá a již ze samotného pojmenování tohoto zvířete, alespoň ve slovanských jazycích, jasně vyplývající. Mezi taxativně vymezenými předměty náhrady škody jsou včelstva a včelařská zařízení explicitně uvedena v ust. § 4 písm. e) tohoto zákona. Vyloučena není ani škoda na zdraví či životě fyzické osoby, jakožto chovatele včel. Zákon stanovuje v ust. § 5 až § 6 podrobné podmínky nároku na náhradu škody, stejně jako případy, kdy náhrada škody poskytována nebude. Základní podmínkou, související se škodou způsobenou medvědem hnědým je, že se nahrazuje: „jen škoda prokazatelně způsobená na území České republiky vybraným živočichem, jsou-li splněny podmínky stanovené tímto zákonem a jen v případech, že vybraný živočich byl v době, kdy ke škodě došlo, živočichem zvláště chráněným podle zvláštního právního předpisu.“¹⁶² Další podmínky, vymezené v ust. § 6, se vztahují k vybraným domestikovaným zvířatům a uzavřeným objektům v nichž jsou držena, k rybám a k polním plodinám. Ve vztahu ke včelstvům či včelařskému vybavení zde nejsou žádné další podmínky stanoveny.

Způsob, jakým se vypočte výše škody, způsobené volně žijícími medvědy hnědými na včelstvech a včelařském zařízení je na základě zmocnění v ust. § 7 odst. 3 zákona obsažen ve vyhlášce Ministerstva životního prostředí č. 126/2021 Sb., o způsobu výpočtu výše škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Včelstvy se zabývá ust. § 2 zmíněné vyhlášky a za způsob výpočtu výše škody určuje obvyklou cenu včelstva, přičemž je zde právní fikce, že za obvyklou se považuje cena „*kteřá by byla dosažena při prodeji obdobného včelstva v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni vzniku škody, nebo, nelze-li přesně určit den vzniku škody, ke dni, kdy škoda s největší pravděpodobností vznikla.*“¹⁶³ De facto totožně formulovaná fikce obvyklé ceny je užitá i v případě výpočtu výše škody způsobené zničením včelařského zařízení v ust. § 6 odst. 1 vyhlášky. V případě, kdy je včelařské zařízení pouze částečně poškozeno, vypočítává se výše škody dle ust. § 6 odst. 2 vyhlášky: „*na základě výše účelně vynaložených nákladů na odstranění následků poškození nebo opravu, a to nejvýše jako cena nového včelařského zařízení.*“¹⁶⁴

Vedle určení výše škody je vhodné zmínit též postup, jak k zmíněné náhradě škody úspěšně dospět, k čemuž slouží ust. § 8 až § 10 zákona. Prvním krokem je splnění povinnosti vznik

---

¹⁶¹ Ust. § 3 písm. d) zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶² Ust. § 5 odst. 1 věta první téhož zákona.

¹⁶³ Ust. § 2 věta druhá vyhlášky č. 126/2021, o způsobu výpočtu výše škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁴ Ust. § 6 odst. 2 téže vyhlášky.

škody do 48 hodin od zjištění ohlásit místně příslušnému orgánu ochrany přírody,¹⁶⁵ přičemž směřovat je zde místo, kde ke škodě došlo. Příslušný orgán ochrany přírody poté neprodleně provede místní šetření, sepiše protokol a zajistí vhodným způsobem důkazy, jež opět neprodleně předá příslušnému orgánu. Následně musí poškozený požádat o náhradu škody místně příslušný krajský úřad (opět dle místa, kde ke škodě došlo).¹⁶⁶ V případě škody na včelstvech či včelařském zařízení musí být tato žádost předložena do 10 dnů ode dne, kdy se poškozený o škodě dozvěděl (subjektivní lhůta), nejdéle však do 6 měsíců, ode dne, kdy ke škodě došlo (objektivní lhůta). Jedná se o prekluzivní lhůty, s jejichž uplynutím právo poškozeného zaniká. Žádost musí být písemná, doložená doklady a podklady potřebnými pro její posouzení,¹⁶⁷ jinak bude poškozený vyzván, aby chybějící údaje, doklady a podklady do 30 dnů od obdržení výzvy doplnil. Po obdržení úplné žádosti posoudí příslušný orgán skutečnosti nezbytné pro posouzení nároku na náhradu škody bezodkladně a v případě vyhovění žádosti poškozeného náhradu škody zaplatí nejpozději do 4 měsíců ode dne, kdy tento orgán žádost obdržel.

K závěru této kapitoly nutno poznamenat, že navzdory poměrně zevrubné zákonné úpravě představuje škoda na včelstvech a včelařském zařízení způsobená medvědem hnědým jen poměrně sporadickou a vzácnou situaci. Na území České republiky se medvěd hnědý pravidelně vyskytuje pouze v Moravskoslezských Beskydech na lesnaté hranici se Slovenskem a občas lze zatoulaného jedince pozorovat též v Jeseníkách na hranici s Polskem. I tak se jedná pouze o jednotky kusů se známkami stálého pobytu na celém území našeho státu.¹⁶⁸ Například ve Zlínském kraji byla v roce 2018 vyplacena náhrada za škody způsobené medvědem hnědým ve výši 170 345 Kč, což odpovídá 26,21 % z 649 990 Kč, jež byly v témž roce a kraji celkem vynaloženy na náhrady škod podle zákona č. 115/2000 Sb.¹⁶⁹ V následujícím roce náhrady za škody způsobené medvědem hnědým ve Zlínském kraji vzrostly na 300 760 Kč z celkové výše náhrad 2 436 302 Kč, což odpovídá 12,34 % podílu.¹⁷⁰ Naopak kupříkladu v kraji plzeňském

---

¹⁶⁵ Seznam orgánů ochrany přírody je k nalezení v ust. § 75 odst. 1, písm. a) až i) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

¹⁶⁶ Případně Magistrát hlavního města Prahy, pokud by, jakkoliv nepravděpodobně se tato možnost jeví, ke škodě došlo na území hl. města Prahy.

¹⁶⁷ Tyto náležitosti jsou obsahem přílohy k zákonu č. 115/2000 Sb.

¹⁶⁸ HANZAL, Vladimír. *Ursus arctos*. Online. Web. stránky Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, 2023. Dostupné z: https://portal.nature.cz/publik_syst/nd_nalez-public.php?idTaxon=34378 [citováno 2023-07-19].

¹⁶⁹ LANGER, Vlastimil. *Zlínský kraj proplatí škody způsobené medvědem a vlkem*. Online. Novinky.cz. 5. 11. 2019. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/vase-zpravy-zlinsky-kraj-proplati-skody-zpusobene-medvedem-a-vlakem-40302417> [citováno 2024-04-11]

¹⁷⁰ SvětMyšlivosti.cz. *Zlínský kraj proplatí další škody způsobené vydrou a medvědem (ČTK)*. Online. Svetmyslivosti.cz, 23. 6. 2020. Dostupné z: <https://www.svetmyslivosti.cz/monitor-tisku/14216-zlinsky-kraj-proplati-dalsi-skody-zpusobene-vydrou-a-medvedem-ctk> [citováno 2024-04-11]

bylo na náhradu škod způsobených medvědem hnědým vyplaceno za celé období mezi lety 2016 až 2021 přesně 0 Kč.¹⁷¹ Jakkoliv tedy škody spáchané medvědem hnědým nejsou v rámci postižených krajů zanedbatelné, je nutné zdůraznit jejich omezený lokální charakter, jenž v celorepublikovém měřítku dělá z náhrad poskytovaných za tyto škody záležitost poměrně marginální.

5.4.1. Shrnutí

Navzdory tomu, že páchání škod medvědem hnědým představuje poměrně vzácnou a ojedinělou záležitost, je právní úprava zabývající se náhradou těchto škod poměrně podrobná. Náhradu připouští zákon výslovně u škody vzniklé na včelstvech a včelařských zařízeních a samozřejmě na zdraví a životě fyzické osoby.

Podmínky pro poskytnutí této náhrady jsou značně přísné. Škoda, musí být prokazatelně způsobena medvědem hnědým a musí k ní dojít na území ČR. Podmínka zahrnutí medvěda hnědého do seznamu zvláště chráněných živočichů v době vzniku škody zde není tak podstatná, neboť medvěd hnědý byl na tomto seznamu přítomen ještě před vejitím zákona č. 115/2000 Sb., v platnost a účinnost.¹⁷² Dotyčné předpisy dále konkretizují způsob vypočtení výše škody a výše její náhrady. Pro úspěšné vymožení náhrady musí poškozený vznik škody včas oznámit příslušnému orgánu ochrany přírody, jenž provede místní šetření. Žádost o náhradu škody podává poškozený místně příslušnému krajskému úřadu.

5.5. Včelařství a daně

Vzhledem k produkční funkci včelstev, hlavně co se výroby medu týče, skýtá přirozeně včelaření potenciál generovat chovatelům včel příjmy, a jako takové musí být nahlédnuto prizmatem zákona o daních z příjmů. Zákon České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, řadí veškeré příjmy z příležitostné včelařské činnosti (jakožto činnosti zemědělské) pod ostatní příjmy dle ust. § 10 odst. 1, písm. a), zatímco samostatná včelařská činnost je řazena mezi příjmy ze samostatné činnosti, zemědělské výroby dle ust. § 7 odst. 1, písm. a).

Právě příležitostná včelařská činnost je pro tuto kapitolu stěžejní, neboť zákon pro ni stanovoval

---

¹⁷¹ PETRÁŠOVÁ, Gabriela. *Tabulka vyplacených náhrad 2016-2021 Plzeňský kraj.xlsx*. Online. Web. stránky Plzeňského kraje. 7. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.plzensky-kraj.cz/informace-poskytnute-dle-infz-nahrada-skody-zpuso> [citováno 2024-04-11]

¹⁷² Vizte ust. § 48 zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve vyhlášeném znění a přílohu č. III vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve vyhlášeném znění.

zvláštní režim v rámci osvobození od daně z příjmů ostatních, spočívající v nedanění příjmů nepřesahujících 30 000 Kč ve zdaňovacím období.¹⁷³ Zvláštní režim spočíval v tom, že zákon výslovně určil, že příjem poplatníka, kterému plyne příjem z chovu včel, přičemž počet jím vlastněných včelstev v daném zdaňovacím období nepřesáhne 60, se rovná 500 Kč na jedno včelstvo.¹⁷⁴ Novela zákona o daních z příjmů s účinností od 1. ledna 2024 tento zvláštní režim nakonec zachovala, ačkoliv jeho parametry upravila – příjem za 1 včelstvo u zájmového včelaře zvýšila na 1 000 Kč, maximální počet včelstev pro osvobození od daně snížila na 50 a osvobození od zdanění se tudíž zvýšilo na částku 50 000 Kč.¹⁷⁵ Vzhledem k tomu, že z celkového počtu 64 105 tuzemských včelařů v roce 2020 představovaly zdaleka největší skupiny včelaři s 1-15 včelstvy (50 180 včelařů) a včelaři s 16-30 včelstvy (7 454 včelařů) čili většinou právě zájmoví včelaři s nárokem na zákonnou výjimku,¹⁷⁶ lze dosah této daňové úlevy vyhodnotit jako velmi rozsáhlý a pro zájmové včelařství a včelařství jako obor nedocenitelný. Zachování této výjimky hlasitě prosazoval i Český svaz včelařů, z. s., největší a nejvlivnější včelařský spolek na našem území, jenž se velmi rychle vůči původnímu návrhu novely, jenž měl výjimku zrušit, silně vymezil.¹⁷⁷

K závěru podkapitoly zabývající se zákonem o daních z příjmů je vhodné v rychlosti zmínit, že se stroje a přístroje pro včelařství řadí dle přílohy č. 1 k tomuto zákonu do první odpisové skupiny a jejich doba odpisování tudíž činí 3 roky.¹⁷⁸

5.6. Dotace na včelařskou činnost

O nesmírné důležitosti dostatečně rozsáhlého výskytu a působení včel na našem území bylo v této práci pojednáváno již několikrát. Význam včely medonosné nejen v rámci správného fungování životního prostředí, ale též pro maximalizaci výnosů v zemědělství si uvědomuje též český zákonodárce, který prostřednictvím úpravy na základě ust. § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a v návaznosti na přímo

---

¹⁷³ Ust. § 10 odst. 3, písm. a), věta před středníkem zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění účinném od 1. 10. 2023 do 31. 12. 2023.

¹⁷⁴ Ust. § 10 odst. 3, písm. a), věta za středníkem téhož zákona.

¹⁷⁵ Ust. § 10 odst. 4 věta pátá zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁶ Ministerstvo zemědělství ČR. *Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027 verze 2.1*. Online. 2022. Str. 213-214. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/-a31870---bHs0x0GQ/strategicky-plan-spolecne-zemedelske-politiky-ceske-republiky-na-obdobi-2023-2027-schvalene-zneni-verze-2.1?linka=a537290> [citováno 2023-03-21].

¹⁷⁷ Blíže vizte *Připomínky k návrhu zákona o konsolidaci veřejných rozpočtů*, k dispozici na: <https://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/pripomincky-ke-konsolidacnimu-balicku.pdf> [navštíveno 2024-03-21]

¹⁷⁸ Vizte ust. § 30 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů a položku 1-28 přílohy č. 1 k tomuto zákonu.

použitelné předpisy EU stanovuje mantinely pro přiznávání a vyplácení dotací na včelařskou činnost. Tyto podmínky jsou obsahem *Zásad, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací*, jež Ministerstvo zemědělství ČR každoročně vypracovává a jehož obsahem jsou i dva včelařské dotační programy – program *podpora včelařství* a program *zlepšování praktické výuky ve včelařství*. Na rozdíl od dotací na taxativně vymezená opatření v odvětví včelařství, o nichž bylo pojednáváno v kapitole třetí této práce, nejsou dotace v této podkapitole spolufinancovány Evropskou unií, nýbrž pocházejí čistě z národních zdrojů.

5.6.1. Podpora včelařství

Program na podporu včelařství zaujímá na seznamu dotačních programů prvenství a nalezneme jej pod označením 1D v části B zmíněného dokumentu. Účelem tohoto dotačního programu je zabezpečení opylování zemědělských hmyzosnubných plodin a jeho předmětem jsou v daném roce zazimovaná včelstva, přičemž: „zazimovaným včelstvem se pro účely této dotace rozumí plnohodnotné včelstvo, schopné přezimovat, které plně obsedá nejméně sedm plástů rámkové míry 39 x 24 cm (odlišná míra se přepočítává) a evidované v ústřední evidenci včel na chovatele podle vyhlášky č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem.“¹⁷⁹ Žádost o dotaci musí být podána do 15. 11. 2024 a to prostřednictvím Uzaného chovatelské sdružení včely medonosné kraňské (UCHS), jímž je Česká svaz včelařů, z.s. bez ohledu na to, zda je konečný příjemce dotace členem UCHS. Výše poskytnuté dotace představuje 180 Kč na jedno zazimované včelstvo.¹⁸⁰ Dotační program *podpora včelařství* má tedy širokosáhlý dosah, a ačkoliv fixní výše dotace na jedno zazimované včelstvo není nijak příliš vysoká, o poskytnutí dotace může zažádat téměř každý včelař, bez ohledu na počet jeho včelstev.

5.6.2. Zlepšování praktické výuky ve včelařství

Druhý dotační program uvedený v *Zásadách* se týká zlepšování praktické výuky ve včelařství a nalezneme jej pod označením 9J. Již z názvu jasně patrný účel této dotace je spojen s prezentací různých včelařských technologií, a to v podmínkách maloprovozu i velkoprovozu. Žadatel musí vykonávat soustavnou výuku studijního oboru včelař¹⁸¹ a být zároveň autorizován

---

¹⁷⁹ Ministerstvo zemědělství ČR. *Konsolidované znění Zásad, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2024 na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů*. Online. Praha. 2023. Str. 14 Dostupné z: https://eagri.cz/public/portal/-a39290---IRrF192g/konsolidovane-zneni-zasad-kterymi-se-stanovuji-podminky-pro-poskytovani-dotaci-pro-rok-2024-na-zaklade-1-2-a-2d-zakona-c.-252-1997-sb.-o-zemedelstvi-ve-zneni-pozdejsich-predpisu-aktualizace-ke-dni-28.-2.-2024?_linka=a559056 [citováno 2023-03-21].

¹⁸⁰ Tamtéž, str. 14-15.

¹⁸¹ Vizte kód 41-51-H/02 nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a

k udělení certifikátu profesní kvalifikace „Chovatel včel“ a „Zpracovatel včelích produktů“ dle příslušného předpisu¹⁸². Žadatel zároveň nesmí evidovat méně než 200 včelstev využívaných pro výše uvedenou výuku. Žádost o dotaci, včetně dalších nutných dokladů musí být podána mezi 1. a 30. 9. daného roku. Výše dotace se pohybuje na třech úrovních s odlišnou horní hranicí podle předmětu dotace. Na jedno včelstvo může být poskytnuta dotace ve výši až 3000 Kč, na provoz a údržbu jednoho stanoviště ve výši až 200 000 Kč, na provoz jednoho doplňkového včelařského provozu až 100 000 Kč, u všech tří předmětů dotace samozřejmě platí, že musí být využívány pro výuku a poskytnuté peníze nesmí sloužit k hospodářské činnosti.¹⁸³ Dotační program *zlepšování praktické výuky ve včelařství* tedy poskytuje dotace určené horními hranicemi, jejichž hodnoty však mnohanásobně přesahují program *podpory včelařství*. Tato skutečnost je však vyvážena mnohem přísnějšími požadavky na žadatele o dotaci, obzvláště z hlediska jeho profesionality a počtu včelstev a omezením hospodářského využití peněz z dotace.

5.7. Stavební právo

Jelikož včelařská činnost vyžaduje konstrukci a umístění mnoha rozličných staveb a zařízení, ať již se jedná o včelíny či o včelnice a kočovné vozy, na konkrétním pozemku, respektive pozemcích, je třeba nahlédnout tematickou úpravu v právu stavebním. Těžištěm této kapitoly je zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon (dále jen „stavební zákon“), jenž nabyl účinnosti 1. ledna 2024 a nahradil ke stejnému dni zrušený zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (dále též „starý stavební zákon“). Použitelnost ustanovení stavebního zákona, relevantních pro tuto práci, je však omezená přechodným obdobím od 1. ledna 2024 do 30. června 2024, během něhož se postupuje dle starého stavebního zákona a jeho prováděcích předpisů.¹⁸⁴

Na prvním místě je potřeba objasnit rozdíl mezi stavbou a zařízením. Stavbu definuje stavební zákon jakožto: „*stavební dílo, které vzniká stavební nebo montážní činností ze stavebních výrobků, materiálů nebo konstrukcí za účelem užívání na určitém místě. Za stavbu se považuje*

---

vyšším odborném vzdělání, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸² Příslušným předpisem je ust. § 17 odst. 3 zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸³ Ministerstvo zemědělství ČR. *Konsolidované znění Zásad, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2024 na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů*. Online. Str. 130 [citováno 2023-03-21].

¹⁸⁴ Ust. § 334a odst. 3 zákona č. 283/2021 Sb., stavebního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

*také výrobek plnící funkci stavby.*¹⁸⁵ Včelín bude zároveň stavbou pro zemědělství podle ust. § 13 písm. h), neboť se nepochybně jedná o stavbu pro hospodářská zvířata, jimiž včely dle zákona plemenářského a zákona veterinárního jsou. Stavební zákon zároveň rozděluje stavby do čtyř kategorií, z nichž včelín lze pravděpodobně zařadit, za splnění zákonných podmínek, do kategorie takzvaných staveb jednoduchých – staveb pro hospodářská zvířata do 60 m² zastavěné plochy a do 5 m výšky a podsklepení nejvýše do hloubky 3 m.¹⁸⁶ Technické požadavky na tyto stavby dle ust. § 152 stavebního zákona se budou až do doby vydání nových prováděcích předpisů, nejdéle však do 1. července 2027 řídit podle prováděcího předpisu k ust. § 194 „starého“ stavebního zákona, ve znění účinném ke dni předcházejícímu jejich zrušení stavebním zákonem.¹⁸⁷ Konkrétně se jedná o vyhlášku č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby.

Na přenosná včelařská zařízení, jako jsou včelníky, včelnice a kočovné vozy lze jen těžko uplatnit jakoukoliv kategorii staveb definovaných novým stavebním zákonem a definice zařízení dle ust. § 7 odst. 1 tohoto zákona, vztahující se na technická a reklamní zařízení se zjevně včelařských zařízení dle včelařské terminologie též netýká. Lze tedy předpokládat, že podobně jako v případě starého stavebního zákona nebude umístování a režim těchto včelařských zařízení stavebním zákonem a územním plánováním nějak obecně regulováno. Dle informací uvedených v metodické pomůcce Ministerstva pro místní rozvoj ČR (MMR) týkající se staveb pro včelařské účely však otázka právní úpravy tohoto včelařského zařízení byla však problematická již v rámci starého stavebního zákona a role příslušného stavebního úřadu v posouzení konkrétního případu byla zpravidla velmi zásadní.¹⁸⁸ Nutno však poznamenat, že metodika staveb pro včelařské účely MMR z roku 2019 vychází z dnes již neplatné a neúčinné právní úpravy a bude v návaznosti na nabytí účinnosti stavebního zákona dříve či později aktualizována.¹⁸⁹

6. Včelařské produkty a jejich právní úprava

Ruku v ruce s neocenitelnou rolí včely medonosné při opylování rostlinstva kráčí výrobní

---

¹⁸⁵ Ust. § 5 odst. 1 zákona č. 283/2021 Sb., stavebního zákona.

¹⁸⁶ Vizte ust. § 5 odst. 2, písm. b) a přílohu č. 2, odst. 1, písm. h) téhož zákona.

¹⁸⁷ Ust. § 332a téhož zákona.

¹⁸⁸ Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Stavby pro včelařské účely, Metodická pomůcka Ministerstva pro místní rozvoj ČR*. Odbor stavebního řádu. Praha, květen 2019. Str. 5. Dostupné z: https://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/stavby-pro-vcelarske-ucely-2019_oprava.pdf [citováno 2023-10-17].

¹⁸⁹ Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Stavby pro včelařské účely*. Online. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo/stanoviska-a-metodiky/uzemni-rozhodovani-a-stavebni-rad/stavby-pro-vcelarske-ucely> [citováno 2023-02-09].

funkce včelstev, spočívající ve sběru pylu, produkci medu, včelího vosku, mateří kašičky a propolisu, ale též včelího jedu. Každý z těchto produktů má své specifické hospodářské využití a právní úpravu, kterou tato kapitola stručně přiblíží.

6.1. Med

V první řadě bude prostor věnován medu, jenž představuje, společně se včelím voskem, takzvané tradiční včelí produkty čili produkty známé lidem odnepaměti, jejichž využití nebylo podmíněno tak vysokou úrovní lidského poznání jako u produktů netradičních.¹⁹⁰ Vzhledem k hospodářské důležitosti tohoto včelího produktu mu též bude věnováno více prostoru než produktům ostatním.

Ve vnitrostátním právu se medem zabývá zákon č. 110/1997 Sb., o potravinových a tabákových výrobcích, respektive jeden z jeho prováděcích předpisů, jímž je vyhláška Ministerstva zemědělství č. 76/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro přírodní sladidla, med, cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoládu a čokoládové bonbony. Další právní úpravu medu lze nalézt též v zákoně č. 166/1999 Sb., veterinárním zákoně (a jeho prováděcích předpisech) o němž blíže vizte kapitolu 5.2. této práce.

Definici medu v českém vnitrostátním právu nalezneme ve výše zmíněné vyhlášce č. 76/2003 Sb. Dle této definice se jedná o: „*potravinu přírodního sacharidového charakteru, složenou převážně z glukózy, fruktózy, organických kyselin, enzymů a pevných částic zachycených při sběru sladkých šťáv květů rostlin (nektar), výměšků hmyzu na povrchu rostlin (medovice), nebo na živých částech rostlin včelami (Apis mellifera), které sbírají, přetvářejí, kombinují se svými specifickými látkami, uskladňují a nechávají dehydratovat a zrát v plástech.*“¹⁹¹ Tato definice, stejně jako celkový obsah zmíněné vyhlášky, jsou v souladu s právem Evropské unie, jež se medem zabývá v samostatné směrnici z roku 2001.¹⁹² Vyhláška, kromě definice též v oddíle týkajícím se medu, obsahuje základní členění medu podle obsahu nektaru a medovice na med květový a med medovicový, a dále rozlišuje osm kategorií medu v návaznosti na způsobu jeho získávání nebo obchodní úpravy.¹⁹³ Med vyžaduje též specifické označování nad rámec náležitostí obecných,¹⁹⁴ spočívající hlavně v označení

---

¹⁹⁰ VESELÝ, Vladimír. a kol. *Včelařství*. 1. vydání. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1985. 46 s. ISBN 07-056-85.

¹⁹¹ Ust. § 7 písm. a) vyhlášky č. 76/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro přírodní sladidla, med, cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoládu a čokoládové bonbony.

¹⁹² Blíže vizte směrnici Rady 2001/110/ES ze dne 20. prosince 2001 o medu, dostupné online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:02001L0110-20140623>, unijní definici medu obsahuje příloha 1 odst. 1 této směrnice.

¹⁹³ Ust. § 7 písm. b) až l) a ust. § 8 vyhlášky č. 76/2003 Sb.

¹⁹⁴ Tyto obecné náležitosti jsou obsahem ust. § 6 - § 9c zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových

země či zemí původu medu a v jeho obsahu ve smyslu dichotomie med medovicový a med květový, stejně jako další požadavky na označování medu pekařského.¹⁹⁵ K závěru oddílu věnovanému medu se vyhláška zabývá požadavky na jakost, spočívající hlavně v absolutním zákazu přidávání jakýchkoliv dodatečných látek, s výjimkou jiného druhu medu, do daného medu a v zákazu odstraňování pylu a jiných specifických součástí medu z daného medu. Vyjma medu pekařského nesmí med též například obsahovat cizí příchutě a pachy, pěnit, či kvasit.¹⁹⁶ Požadavky na jakost, včetně požadavků smyslových, fyzikálních, chemických, ale též maximální zápornou odchylku od spotřebitelského balení, dále podrobně rozvádí příloha č. 3 výše zmíněné vyhlášky.

Co se ochrany spotřebitele v rámci mezinárodního obchodu medem týče, je vhodné alespoň stručně zmínit existenci norem, standardů a pokynů vypracovaných mezinárodní organizací, jež vznikla v šedesátých letech 20. století na základě iniciativy FAO a WHO¹⁹⁷, zvaných Codex Alimentarius.¹⁹⁸ Standardy vydávané touto organizací sice nejsou právně platné, ale uznává a aplikuje je 188 nezávislých členských států, včetně České republiky, a jedna členská organizace – Evropská unie.¹⁹⁹ Ke standardům Codexu Alimentarius přihlíží Evropská unie též při přípravě legislativy vlastní a Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin, jež je jejím orgánem, slouží jako kontaktní místo pro Codex Alimentarius v EU.²⁰⁰

6.1.1. Ochrana jakosti medu Evropskou unií

Jakost představuje zásadní složku legislativní ochrany medu na unijní úrovni. Existence medu pančovaného rozličnými sirupy a cukernými roztoky, představuje problém hlavně v oblasti importu ze třetích zemí do Evropské unie. Takto importovaný med v objemu 175 000 tun za rok představuje přibližně 30% celkové spotřeby medu v EU. 90 % importovaného medu zároveň dodává pouze 8 nečlenských států.²⁰¹ Koordinované opatření Evropské unie „From the hives“ (*Z úlů*), zorganizované a provedené mezi říjnem 2021 až květnem 2022 z podnětu

---

výrobci a vyhlášky č. 417/2016, o některých způsobech označování potravin, obě ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹⁵ Ust. § 9 odst. 1, 3 a 4 vyhlášky č. 76/2003 Sb.

¹⁹⁶ Ust. § 10 téže vyhlášky.

¹⁹⁷ Organizace pro výživu a zemědělství Spojených národů (FAO) a Světová zdravotnická organizace (WHO).

¹⁹⁸ Ministerstvo zemědělství, *Codex Alimentarius*. Online. Praha, ©2021. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/potravin/codex-alimentarius> [citováno 2023-10-07].

¹⁹⁹ Codex Alimentarius. *Members*. Online. FAO/WHO, ©2023. Dostupné z: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/members/de/> [citováno 2023-10-07].

²⁰⁰ Ministerstvo zemědělství, *Codex Alimentarius*.

²⁰¹ Evropská komise, *EU COORDINATED ACTION „From the hives“ Sampling, investigations and results*. Online. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2023. Str. 4. Dostupné z: https://food.ec.europa.eu/system/files/2023-03/official-controls_food-fraud_2021-2_honey_report_euca.pdf [citováno 2023-10-06].

Generálního ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin si dal za cíl sběr dat o medu importovaném ze třetích zemí a posouzení toho, zda tento med vyhovuje požadavkům směrnice o medu. Operace spočívala ve třech krocích-ve sběru vzorků na hranicích EU, shromáždění informací o sledovatelnosti a v provádění vyšetření na místech dovozu, zpracování, mísení a balení.²⁰²

Z analýzy vzorků získaných v průběhu tohoto koordinovaného opatření vyšlo najevo, že podezření z rozporu s ustanoveními směrnice o medu bylo pojato u 147 z celkového počtu 320 vzorků medu. To se rovná 46 % medu dováženého do EU ze třetích zemí, což rozhodně nelze považovat za nízké číslo. Analyzovaný med byl nejčastěji pančován sirupy z rýže, pšenice a cukrové řepy, namísto sirupů kukuřičných a třtinových, jež příslušné orgány EU úspěšně odhalovaly v dováženém medu již mezi lety 2015-2017.²⁰³ Tato poměrně rychlá adaptace podvodných dovozců na aktuální situaci, stejně jako rozsah objemu importovaného pančovaného medu vyplývá mimo jiné ze značné finanční výhodnosti této činnosti. Průměrná cena kilogramu medu dovezeného ze třetích zemí (s výjimkou Nového Zélandu) v roce 2021 představovala 2,34 euro (cca 59,5 Kč²⁰⁴), zatímco cena kilogramu rýžového sirupu se pohybovala mezi 0,40 až 0,60 euro (cca 10,3 až 15,4 Kč).²⁰⁵ V rámci ochrany evropských spotřebitelů a podniků s medem zacházejících, ale též udržení vysoké kvality medu na evropském trhu je tedy naprosto nezbytné pravost dováženého medu monitorovat, vyvíjet nové analytické metody kontroly pravosti a proti podvodným dovozcům rázně zakročit.

6.2. Ostatní produkty

Pro ostatní včelí produkty vedle medu existuje právní úprava jen sporadická, a ne příliš rozsáhlá. Vzhledem k tradičnosti a historickému významu včelího vosku jako ceněné obchodní komodity, bude prostor v této kapitole věnován nejprve právě včelímu vosku.

6.2.1. Včelí vosk

Tento metabolický produkt včel, sloužící včelám primárně jako materiál ke stavbě plástů na ukládání zásob medu a odchov včelího plodu, byl pro své jedinečné vlastnosti ceněn lidmi již

---

²⁰² Tamtéž, str. 5.

²⁰³ ŽDINIAKOVÁ, Tereza; LOERCHNER, Carolin; DE RUDER, Olivier; DIMITROVA, Tatyana; KAKLAMANOS, Georgios., et al. *EU Coordinated action to deter certain fraudulent practices in the honey sector*. Online. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2023, str. 9-10. ISBN 978-92-68-01292-5. DOI: <https://dx.doi.org/10.2760/184511> [citováno 2023-10-06].

²⁰⁴ Za použití průměrného směnného kurzu za rok 2021.

²⁰⁵ ŽDINIAKOVÁ, Tereza; LOERCHNER, Carolin; DE RUDER, Olivier; DIMITROVA, Tatyana; KAKLAMANOS, Georgios., et al. *EU Coordinated action to deter certain fraudulent practices in the honey sector*. Str. 3.

odnepaměti. Jeho schopnost izolovat teplo, poměrně vysoký bod tání, nerozpustnost ve vodě a její odpuzování, činí z vosku výborný tmelící materiál a materiál na výrobu svící.²⁰⁶ Vzhledem k dnešním pokročilým technologiím je samozřejmě užívání svící z včelího vosku díky elektrickému osvětlení zastaralé, ale vosk má stále svou roli v průmyslu farmaceutickém a kosmetickém, hlavně jako přísada do rozličných emulzí a mastí.²⁰⁷ Právní úpravu lze nalézt ve veterinárním zákoně, kde je včelí vosk řazen mezi živočišné produkty,²⁰⁸ a kde je stanovena povinnost uvádět na trh, nestanoví-li zákon jinak, pouze včelí vosk (totéž platí pro med a mateří kašičku) zdravotně nezávadný a pocházející od klinicky zdravého včelstva.²⁰⁹ Veterinární zákon též stanovuje pravidla prodeje včelího vosku (opět stejně jako medu a mateří kašičky) pocházejícího z vlastního chovu přímo spotřebiteli, nebo do místního maloobchodu.²¹⁰ Se včelím voskem se lze též krátce setkat v seznamu látek v přílohách vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 38/2001 Sb., o hygienických požadavcích na výrobky určené pro styk s potravinami a pokrmami, jež je prováděcím předpisem k zákonu č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví.²¹¹

6.2.2. Propolis

O propolis, včelí produkt sloužící jako stavební a ochranná výstelková látka, je pro jeho antimikrobiální a antibakteriální účinky zájem převážně, ale nikoliv výlučně, v lékařství a farmacii, kde je využíván např. jako přísada roztoků či mastí.²¹² Český právní řád však nakládání s propolisem v podstatě nijak zvlášť neupravuje, výslovně o něm hovoří pouze v předpisech veterinárních, konkrétně ve vyhlášce č. 144/2023 Sb., kde stanovuje povinnost jeho neškodného odstranění, způsobem stanoveným přímo použitelným předpisem EU²¹³ v případě výskytu nákazy hniloby včelího plodu a moru včelího plodu.²¹⁴ Tato dvě ustanovení, o nichž blíže pojednává kapitola o veterinárních předpisech, se zároveň vztahují i na med, vosk

---

²⁰⁶ VESELÝ, Vladimír. a kol. *Včelařství. 2. vydání.* Opakov. citace. Str. 242-243.

²⁰⁷ Tamtéž, str. 249.

²⁰⁸ Ust. § 3 odst. 1, písm. m) zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰⁹ Ust. § 20 odst. 2, písm. e) téhož zákona.

²¹⁰ Ust. § 27a odst. 1, písm. b) téhož zákona.

²¹¹ Jedná se o přílohu č. 3, kde je včelí vosk uveden jako jedna z přísad, které mohou být použity k výrobě plastů; přílohu č. 13, kde je veden jako specifická převrstvovací přísada celofánu; a přílohu č. 14, kde je veden jako jedna z látek pro úpravu korku, korkových výrobků.

²¹² VESELÝ, Vladimír a kol. *Včelařství. 2. vydání.* Str. 249-250.

²¹³ Tímto předpisem je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 ze dne 21. října 2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě.

²¹⁴ Vizte ust. § 7 odst. 1, písm. c), bod 9, ust. § 11 odst. 1, písm. c) bod 7 vyhlášky č. 144/2023 Sb. o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a flumení některých nákaz včel.

a mateří kašičku pocházející z ohniska nákazy.

6.2.3. Mateří kašička, včelí jed

Mateří kašička je krmná šťáva vytvářená v hltanových žlázách včelích dělnic za účelem správného vývoje včelí matky, která je kašičkou krmena jak během larválního stádia, tak i po vylíhnutí. Obsahově se jedná o směs bohatou na minerální látky, cukry, bílkoviny, a vitaminy, což z ní činí atraktivní položku převážně v kosmetice a v lékařství.²¹⁵ Mimo úpravy ve veterinárních předpisech, o nichž bylo pojednáno již v dřívější kapitole, však právní řád ČR žádnou zvláštní úpravu týkající se mateří kašičky neobsahuje. Stručnou úpravu lze nalézt v metodickém pokynu pro ekologické zemědělství, jež nativní mateří kašičku konzervovanou chladem považuje za bioprodukt bez omezení.²¹⁶

Včelí jed, bezbarvá kapalina obsažená v zadečku dělnic a sloužící k obraně včelstva, je člověkem využíván opět v lékařství, konkrétně v oblasti léčby alergií.²¹⁷ Z právního hlediska je včelí jed upraven *de facto* pouze v příloze vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 385/2007 Sb.,²¹⁸ která jej v rámci léčivých látek určených k podpůrné nebo doplňkové léčbě řadí mezi fytofarmaka bez ohledu na způsob užití.

6.3. Shrnutí

Z včelařských produktů je největší pozornost zákonodárce věnována medu. Potravinářské předpisy kategorizují med podle jeho obsahu a podle způsobu jeho získávání a obchodní úpravy. Ochranu spotřebitelům poskytují zákonné požadavky na jakost medu, jeho obsah a množství ve spotřebitelském balení. Na pančování medu dováženého ze třetích zemí též blíže dohlíží Evropská unie. Ostatní včelí produkty, jež jsou dnes využívány hlavně ve farmaceutickém a kosmetickém průmyslu, jsou právně upraveny jen okrajově.

7. Institucionální zajištění a rozvoj včelařství

Ruku v ruce s úpravou včelařství prostřednictvím právních předpisů jde podpora a rozvíjení včelařského sektoru na úrovni institucionální. Tu je možné rozdělit na sektor státní správy, sektor výzkumu a sektor sdružující osoby fyzické, zásadně prostřednictvím spolkové činnosti. Z hlediska výzkumu a pedagogické činnosti hraje významnou roli Akademie věd ČR, Česká

---

²¹⁵ VESELÝ, Vladimír a kol. *Včelařství. 2. vydání*. Str. 254.

²¹⁶ Metodický pokyn č. 655/93-340, pro ekologické zemědělství. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Bod 7.15. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. [cit. 2023-10-10].

²¹⁷ VESELÝ, Vladimír a kol. *Včelařství. 2. vydání*. Str. 256-257.

²¹⁸ Vyhláška č. 385/2007 Sb., o stanovení seznamu léčivých látek určených k podpůrné nebo doplňkové léčbě.

zemědělská univerzita v Praze a Mendelova univerzita v Brně, ale též například Výzkumný ústav včelařský či Střední odborné učiliště včelařské v Nasavrkách.²¹⁹

7.1. Státní správa

Kompetence a oblasti činnosti rozličných orgánů státní správy na různých úrovních byly rozesety již napříč touto prací u předchozích kapitol, obzvláště kapitoly o veřejném právu. Z důvodu lepší přehlednosti však budou relevantní instituce státní správy stručně shrnuty a rozebrány ještě v podkapitole samostatně.

Nejširšími pravomocemi a vlivem na včelařskou činnost disponuje ústřední orgán státní správy, jímž je Ministerstvo zemědělství České republiky (MZe), zřízené zákonem České národní rady č. 2/1969 Sb., v čele s ministrem, jenž je členem vlády ČR.²²⁰ Rozsah kompetencí MZe stanovuje tento zákon v ust. § 15, přičemž pro účely včelařství se mezi nejdůležitější kompetence řadí jeho role ústředního orgánu státní správy pro potravinářský průmysl²²¹ a péči o potraviny, pro veterinární a rostlinolékařskou péči, péči o ochranu zvířat proti týrání a pro ochranu práv k novým plemenům zvířat.²²² Řídící role MZe ve vztahu k Státní zemědělské a potravinářské inspekci (dále jen „inspekce“), Státní veterinární správě České republiky (dále též „SVS“), Ústřednímu kontrolnímu a zkušebnímu ústavu zemědělskému (ÚKZÚZ) a České plemenářské inspekci (dále též „ČPI“) má též pro včelařství značný význam.²²³

7.1.1. Státní zemědělská a potravinářská inspekce

Zřízení a činnost inspekce jsou k nalezení v zákoně č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci. Její činnost spočívá například v kontrole, zda včelařské živočišné produkty splňují podmínky stanovené zvláštními právními předpisy (např. zákonem č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, vyhláškou č. 76/2003 Sb., atd.), vyhlášenými mezinárodními smlouvami, či přímo použitelnými předpisy EU,²²⁴ zda splňují podmínky uvádění na trh²²⁵, zda jsou bezpečné,²²⁶ nebo zda nedochází ke klamání

---

²¹⁹ DAMOHORSKÝ, Milan; CHALOUPKOVÁ, Alena; KANICKÝ, Jakub; MÜLLEROVÁ, Hana; SMOLEK, Martin; SNOPOKOVÁ, Tereza. *Zemědělské právo*. Beroun. Eva Rozkotová Publishing, 2021. ISBN 978-80-87488-43-0. Str. 135.

²²⁰ Ust. § 1 bod 11 zákona České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²²¹ Ust. § 15 odst. 1 téhož zákona.

²²² Ust. § 15 odst. 4 téhož zákona.

²²³ Ust. § 15 odst. 3 téhož zákona.

²²⁴ Ust. § 3 odst. 1, písm. a) zákona č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci, ve znění pozdějších předpisů.

²²⁵ Ust. § 3 odst. 1, písm. b) téhož zákona.

²²⁶ Ust. § 3 odst. 1 písm. e) téhož zákona.

spotřebitele.²²⁷ V zákoně o potravinách a tabákových výrobcích jsou povinnosti inspekce výslovně vyjmenovány v ust. § 16 odst. 5, písm. a) až d), z nichž je vhodné zdůraznit její roli při kontrole potravin importovaných ze třetích zemí, jež byla stěžejní v rámci koordinované operace „From the hives“, zaměřené na pančování medu, o níž pojednávala podkapitola 6.1.1. této práce. V souvislosti s tuzemským včelařstvím se bude inspekce typicky zabývat například dodržováním požadavků na jakost a označování medu uváděného na trh podle vyhlášky č. 76/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

7.1.2. Státní veterinární správa České republiky

Státní veterinární správa ke svému zřízení nedostala samostatný zákon, pro nalezení pomyslných základních kamenů její právní úpravy je potřeba nahlédnout do zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o orgán veterinární správy a správní úřad s celorepublikovou působností, podřízený Ministerstvu zemědělství, sídlící v Praze a sestávající z Ústřední veterinární správy a krajských veterinárních správ (Městská veterinární správa v Praze).²²⁸ Pro účely včelařství je zásadní činnost krajské veterinární správy za účelem předcházení včelím nákazám a jejich tlumení, o nichž bylo blíže pojednááno v podkapitole o veterinárním zákoně a jejichž podrobnější úpravu obsahuje například vyhláška č. 144/2023 Sb. Vedle této činnosti plní SVS též svou funkci v rámci zákona o potravinách a tabákových výrobcích, kde vykonává mimo jiné kontrolu nad výrobou potravin živočišného původu, čili i včelích produktů, jejich skladováním, přepravou a uváděním na trh.²²⁹ Krajská veterinární správa též spolupracuje s ÚKZÚZ při vyšetřování podezření z úhynu včel v důsledku použití přípravku dle zákona o rostlinolékařské péči.²³⁰

Ministerstvo zemědělství též na návrh Státní veterinární správy určuje národní referenční laboratoře.²³¹ Jejich určení vyplývá z článku 100 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 625/2017 ze dne 15. března 2017²³² a jejich působení z čl. 101 téhož nařízení.²³³ Pro účely této práce je podstatné, že MZe určilo mezi dalšími též Národní referenční laboratoř pro zdraví včel se sídlem v Olomouci. Ta plní nenahraditelnou úlohu v diagnostice

---

²²⁷ Ust. § 3 odst. 1, písm. d) téhož zákona.

²²⁸ Ust. § 47 odst. 1, 2 a 4 zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

²²⁹ Blíže vizte ust. § 16 odst. 4, písm. a) až d) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění pozdějších předpisů.

²³⁰ Ust. § 51 odst. 5 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů.

²³¹ Ust. § 44 odst. 5 zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

²³² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 625/2017 ze dne 15. března 2017 o úředních kontrolách a jiných úředních činnostech prováděných s cílem zajistit uplatňování potravinového a krmivového práva a pravidel týkajících se zdraví zvířat a dobrých životních podmínek zvířat, zdraví rostlin a přípravků na ochranu rostlin, ve znění pozdějších předpisů.

²³³ Ust. § 51a odst. 1, 2 zákona č. 166/1999 Sb., veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

nebezpečných nákaz včel a dalších infekčních nemocí včel, včelích chorob, jejichž původci jsou brouci a roztoči, ale též například diagnózou škodné činnosti v tuzemsku poměrně nedávno nově nalezené sršně asijské, jež pro včelu medonosnou představuje velkou hrozbu.²³⁴ Vyhledávání hnízd těchto nebezpečných sršní, zpravidla za spolupráce s širokou veřejností, však náleží Agentuře na ochranu přírody a krajiny (AOPK) a samotnou likvidaci hnízd provádějí hasiči.²³⁵

7.1.3. Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský

ÚKZÚZ je zřízen a jeho činnost a působnost upravena zákonem č. 147/2002 Sb., o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském, ve znění pozdějších předpisů. Z poměrně široké agendy, stanovené převážně v ust. § 2 až § 4 zákona o ÚKZÚZ, je pro včelařství zásadní role tohoto správního úřadu v rámci rostlinolékařské péče. V tomto oboru ÚKZÚZ provádí správní řízení, vykonává jiné správní činnosti, odborné a zkušební úkony a kontrolní a dozorové činnosti podle zvláštního zákona, jímž je zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů.²³⁶ Kromě činnosti ÚKZÚZ v případě poškození včelstev aplikací přípravků (zvláště) nebezpečných pro včely, jež je podrobně přiblížena v podkapitole 5.1. o rostlinolékařské péči, spočívá význam tohoto správního úřadu též ve věcech opatření proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů, vyhodnocování informací o nežádoucích účincích přípravků a pomocných prostředků, ale i v rozhodování o tom, co vše se mezi přípravky a pomocné prostředky řadí.²³⁷ ÚKZÚZ má též zákonem stanovenou informační roli, spočívající ve zveřejňování rostlinolékařských informací a dokumentů vydaných orgány EU a jinými mezinárodními institucemi, ale třeba i informací o výskytu škodlivých organismů.²³⁸

7.1.4. Česká plemenářská inspekce

Česká plemenářská inspekce je orgán státní správy podřízený ministerstvu, zřízený zákonem č. 154/2000 Sb., plemenářským zákonem, ve znění pozdějších předpisů.²³⁹ Ve vztahu k včelařství ČPI hlavně kontroluje dodržování povinností na šlechtění, plemenitbu a evidenci hospodářských zvířat stanovených plemenářským zákonem chovatelům včel a uznaným

---

²³⁴ Státní veterinární správa. *Informace z NRL pro zdraví včel*. Online. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/vcely-informace-nrl-pro-zdravi-vcel/> [citováno 2023-10-19].

²³⁵ Státní veterinární správa. *Sršeň asijská v ČR*. Online. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/srsen-asijska/> [citováno 2024-3-13].

²³⁶ Ust. § 2 odst. 1, písm. h) zákona č. 147/2002 Sb., o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském, ve znění pozdějších předpisů.

²³⁷ Vizte ust. § 72 odst. 1, 2 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů.

²³⁸ Vizte ust. § 72 odst. 3, 4 téhož zákona.

²³⁹ Ust. § 24 odst. 1 zákona č. 154/2000 Sb., zákona o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, ve znění pozdějších předpisů.

chovatelským sdružením, jako je například Český svaz včelařů, stejně jako plnění povinností stanovených přímo použitelnými předpisy EU.²⁴⁰

7.2. Český svaz včelařů

Kromě správních orgánů fungujících pod hlavičkou Ministerstva zemědělství se otázkami tuzemského včelaření a péče o včely zabývá též celá řada spolků, jež jsou většinou pouze místního významu s nepříliš rozsáhlou členskou základnou. Výjimku z tohoto pravidla tvoří Český svaz včelařů, z. s. (ČSV). ČSV je zapsaný spolek sdružující chovatele včel a příznivce včelařství, jehož kořeny sahají až do roku 1872 a jenž je aktuálně zdaleka nejvlivnějším a nejvýznamnějším včelařským spolkem v tuzemsku.²⁴¹

Dle informací uvedených na oficiálních webových stránkách spolku přesahuje počet členů 54 tisíc, což představuje 98 % všech tuzemských včelařů, a spolek též disponuje 203 včelařskými kroužky mládeže. Činnost tohoto spolku, podrobně upravená stanovami, spočívá v péči o růst odborné a společenské úrovně členů, působení na mládež a její vzdělávání a zapojování do chovatelství. Dále též ve spolupráci se zákonodárnými a výkonnými orgány státu, vládními institucemi a nevládními organizacemi napomáhá všestranné podpoře a rozvoji včelařství, ať už formou výzkumu, ochrany zdrojů snůšky a zdraví včel, či rozšiřování legislativní úpravy. Realizace cílů spolku probíhá též prostřednictvím účasti v mezinárodních sdruženích včelařských organizací Apimondia a Apislavia.²⁴² Bližší výčet činností vystihujících esenci a účel spolku vyjmenovává článek 4 spolkových stanov.

ČSV vykonává svou činnost také prostřednictvím poměrně rozsáhlé publikační činnosti, spočívající z velké části v pravidelném vydávání měsíčníku *Včelařství* a jeho distribuci členům spolku. Obsah tohoto periodika je velmi rozmanitý a zahrnuje aktuality z včelařského světa, rozhovory, vzdělávací články o včelařské teorii a praxi, o nebezpečných nálezích včel, informace o změnách a novinkách ve včelařské legislativě, reportáže ze včelařských kongresů a mnoho dalšího.

Fungování spolku a jeho organizačních jednotek dále podrobněji upravují spolkové oběžníky, směrnice, metodické pokyny a mnohé další dokumenty. Za zmínku stojí například šlechtitelský

---

²⁴⁰ Ust. § 24 odst. 3, písm. a), h) téhož zákona. Relevantními přímo použitelnými předpisy EU pro odvětví včelařství jsou například nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1308/2013 ze dne 17. prosince 2013, kterým se stanoví společná organizace trhů se zemědělskými produkty; nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/429 ze dne 9. března 2016 o nálezích zvířat a o změně a zrušení některých aktů v oblasti zdraví zvířat.

²⁴¹ MACHOVÁ, Jarmila. *Český svaz včelařů má 150. narozeniny*. Online. Český svaz včelařů, z. s. 23. 3. 2022. Dostupné z: <https://www.vcelarstvi.cz/aktuality/cesky-svaz-vcelaru-ma-150-narozeniny/> [citováno 2023-10-19].

²⁴² Český svaz včelařů, z. s., *Český svaz včelařů – informace*. Online. Dostupné z: <https://www.vcelarstvi.cz/cesky-svaz-vcelaru-informace/> [citováno 2023-10-19].

program ČSV, chovatelský řád ČSV, či norma ČSV č. 1/1999 český med, stanovující přísnější podmínky na jakost medu produkovaného členy spolku, než jaké ukládá zákon.²⁴³ Požadavky na vyšší jakost medu, na placení členského příspěvku a plnění dalších povinností, stanovených v článku 6 odst. 3 stanov spolku jsou však vyrovnávány širokým spektrem práv a výhod, jež z členství vyplývají.

7.2.1. Práva a výhody člena spolku

Z čl. 6 odst. 2 stanov Českého svazu včelařů, z. s. vyplývá, že se člen může podílet na správě spolku, vykonávat hlasovací právo při volbě členů orgánů, být do orgánů sám volen, být o činnosti a hospodaření spolku informován. Opominout též nelze právo na odebrání časopisu Včelařství.²⁴⁴ Členům je též poskytována, na základě písemné žádosti, právní pomoc, vyplývající z čl. 4 odst. 1, písm. l) stanov a podrobněji upravena ve směrnici ČSV, z.s. č. 4/2016, o právní pomoci. Podmínky pro poskytnutí této bezplatné pomoci tkví v trvání členství žadatele po dobu alespoň jednoho roku před vznikem sporu a v přímé věcné souvislosti sporu se včelařskou činností. Žadatel musí též prokázat, že je členem základní organizace (ZO) ČSV, že splatil své členské příspěvky a ZO doporučuje jeho případ k zastoupení spolkovým právníkem, případně advokátem. Má rovněž povinnost poskytnout právnímu zástupci potřebné důkazní prostředky a informace, týkající se daného sporu a poskytovat další potřebnou součinnost a spolupracovat. I při splnění výše vyjmenovaných podmínek a splnění povinností žadatele může právní zástupce zastoupení odmítnout, pokud z předložených podkladů a okolností případů nevyplývá reálná šance na úspěch ve věci.²⁴⁵

Poměrně dlouhou tradici, sahající až do roku 1965, má též pojištění členů spolku proti úrazům, jež vzešly ze včelařské činnosti vyplývající z členství ve spolku. Pojištění se vztahuje nejen na úrazy, k nimž došlo přímo při výkonu nějaké včelařské práce, například při sbírání roje, nebo během provádění úkonů se včelařstvím přímo souvisejících, ale též na cestě za výkonem této činnosti, či během cesty související s činností spolku, například za účelem účasti na členské schůzi. Pojistné plnění se nevztahuje na každý úraz, ale pouze na úrazy smrtelné, nebo s trvalými následky. V případě smrtelného úrazu činí pojistné plnění 60 000 Kč a vyplácí se

---

²⁴³ Všechny tři zmiňované dokumenty jsou k dispozici na oficiálních stránkách ČSV pod tímto odkazem: <https://www.vcelarstvi.cz/statuty-rady-smernice-metodicke-pokyny/> [navštíveno 2023-10-19].

²⁴⁴ Obchodní rejstřík a Sbírka listin. *Stanovy Českého svazu včelařů, z. s.* Online. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=73223013&subjektId=737385&spis=322611> [citováno 2023-10-19].

²⁴⁵ Český svaz včelařů, z.s. *Směrnice ČSV, z.s. č. 4/2016 o právní pomoci.* Online. Dostupné z: <https://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/smernice-4-2016-o-pravni-pomoci-act-2020.pdf> [citováno 2023-10-19].

pozůstalým, v případě úrazu s trvalými následky činí pojistné plnění procentuální podíl z částky 120 000 Kč v závislosti na jejich závažnosti a na ohodnocení podle oceňovacích tabulek pojišťovny. Stejná výše pojistného plnění se uplatní v případě obdobných úrazů, k nimž došlo u členů včelařských kroužků, přičemž k tomuto plnění navíc pojišťovna zaplatí procentuální podíl z 24 000 Kč za dobu nezbytného léčení pojištěného. Pojistné je placené ve výši 7,60 Kč za člena včelařského kroužku pod 18 let a v případě člena spolku ve výši 0,40 Kč za každé včelstvo v jeho vlastnictví. Pojištění spolek využívá jen ze 65 %, je zde tedy značný prostor pro zvýšení informovanosti členů, dodatečné ohlášení případných pojistných událostí²⁴⁶ a efektivnější využití tohoto institutu.²⁴⁷

7.3. Shrnutí

České včelařství je provázáno s institucemi poměrně robustně a široce. Ministerstvo zemědělství je ústředním orgánem státní správy, co se týče například potravinářství, veterinární, plemenářské a rostlinolékařské péče. Konkrétní výše zmíněné agendy jsou zákonem svěřeny jednotlivým správním úřadům, jež jsou MZe podřízené. Vliv na včelařskou činnost uplatňuje hlavně Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Státní veterinární správa České republiky, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský a Česká plemenářská inspekce.

Dlouhou tradici má na území ČR činnost spolková. Zdaleka nejvlivnějším a nejpočetnějším spolkem je Český svaz včelařů, z. s. Spolková činnost spočívá ve všestranné podpoře a rozvoji včelařství, ať již prostřednictvím vzdělávání včelařské mládeže, zajištění pojištění a právní pomoci členům spolku, či široké publikační činnosti.

---

²⁴⁶ Promlčecí lhůta činí 3 roky a počíná běžet uplynutím 1 roku od vzniku pojistné události.

²⁴⁷ MACHOVÁ, Jarmila. *Nová smlouva o úrazovém pojištění členů ČSV byla podepsána*. Online. Český svaz včelařů, z. s. Dostupné z: <https://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/nove-urazove-pojisteni-clenu-csv.pdf> [citováno 2023-10-20].

8. Zahraniční právní úprava

Vedle právní úpravy v České republice je záhodno věnovat prostor též tematické legislativě ve světě. Pro účely srovnání bude nahlédnuto do legislativy Ruské federace, jež obsahuje samostatný zákon o včelařství, a též do právního řádu našich slovenských sousedů.

8.1. Rusko

Samostatný zákon o včelařství byl poměrně nedávno přijat v Rusku. Jedná se o federální zákon č. 490-F3 z 30. prosince 2020, dělený na 6 hlav a 18 článků.²⁴⁸ Za cíle zákona jsou stanoveny bezpečná produkce včelařských výrobků a ochrana samotných včel. Obsaženy jsou též definice pojmů jako je včelařství, včelařské produkty, včelařské hospodářství, ale i včelnice, či úl. Právní vztahy týkající se včelařských produktů se řídí občanským zákoníkem Ruské federace, přičemž z působnosti zákona jsou vyňaty produkty včel divokých. Zkonkretizováno je též využívání půdy a pozemků ke včelaření a nutnost souladu s lesním zákonem a zákonem o pozemcích. Zákon obsahuje výslovný, taxativní zákaz umístování zařízení včelařské infrastruktury na určitých druzích pozemků, jako jsou například bývalé hřbitovy a dobytčí pohřebiště, skládky chemického odpadu, či odpadu jedovatého.²⁴⁹

Hlava druhá upravuje ekonomické záměry zákona, spočívající v rozvoji včelařství, zvyšování konkurenceschopnosti producentů včelařských produktů, kvality a bezpečnosti těchto produktů a výnosu plodin, stejně jako v ochraně včel a jejich genofondu. Zdůrazněna je zde důležitost spolupráce mezi včelaři a zemědělci v rostlinné produkci, prevence hromadných úhynů včel, vědecký vývoj na poli včelařství a odhalování falešných včelařských produktů. Včelařům se též výslovně přiznává právo sdružovat se za účelem plnění cílů stanovených tímto zákonem do sdružení podle občanského zákoníku.²⁵⁰

Hlava třetí se zabývá pravomocemi státních orgánů Ruské federace, dalších orgánů veřejné moci a orgánů místních samospráv v oblasti rozvoje včelařství. Důraz je zde kladen na veřejnou politiku a právní regulaci v rámci zemědělsko-průmyslového komplexu. Působení místních samospráv ve včelařských záležitostech musí být v souladu s federálním zákonem o obecných zásadách organizace místní samosprávy (z. č. 131-F3 z roku 2003). Je zde též ukotvena pravomoc orgánů veřejné moci státotvorných subjektů Ruské federace vydávat veterinárně-

---

²⁴⁸ Plné znění Federálního zákona č. 490-F3, o včelařství v Ruské federaci ze dne 30. 12. 2020 v ruském originále je k dispozici na webových stránkách Oficiálního internetového portálu právních informací na následujícím odkazu: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202012300007> [citováno 2023-03-13].

²⁴⁹ Ust. článků 1 až 6 Federálního zákona č. 490-F3, o včelařství v Ruské federaci.

²⁵⁰ Ust. článků 7 až 11 téhož zákona.

sanitární včelnicový pas.²⁵¹

Veterinárně-sanitární včelnicový pas je dokument osvědčující zákonnost provozovaného včelařství a obsahující informace o stavu včelstev z hlediska dodržování hygienických a veterinárních standardů. Povinnost vést veterinárně-sanitární včelnicový pas pro každou včelnici je obsažen ve hlavě čtvrté, článku 13, odstavci druhém zmíněného zákona. Hlava čtvrtá zákona se tedy zaměřuje na chov včel a včelařské postupy, přičemž veterinární pravidla pro chov včel vypracovávají orgány výkonné moci. Je zde též stanovena povinnost zajišťovat soulad s ruským zákonem stanovenými technickými předpisy a (nebo) technickými předpisy Eurasijského ekonomického svazu.²⁵²

Pátá hlava se věnuje ochraně včel, prevenci včelích nemocí a řešení jejich následků. Včelaři mají povinnost řídit se pokyny státního veterinárního dozoru a pro ochranu svých včelstev před nemocemi smějí používat jen léčiva státem schválená a v souladu s ruským zákonodárstvím. Včelstva jsou též chráněna před pesticidy a chemikáliemi používanými v zemědělství, a to tak, že osoba plánující postřik má povinnost nejpozději do tří dnů před postřikem včelaře o tom informovat. Musí být informovány osoby žijící v obcích v okruhu 7 km od plánovaného místa postřiku, a to prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Mezi obligatorní informace obsažené v tomto sdělení patří vytyčení oblasti postřiku, datum a čas provedení, způsob provedení, označení pesticidů a agrochemických přípravků, jež budou použity, včetně jejich nebezpečných vlastností a doporučená doba izolace včel v úlech. Použití přípravků pro včely nebezpečných se řídí federálním zákonem z roku 1997, č. 109-F3, o bezpečném nakládání s pesticidy a agrochemikáliemi. K závěru páté hlavy je zmíněna ochrana včelí plemenitby, a to hlavně formou zřízení ochranného pásma v okruhu 25 km od místa, kde k plemenitbě dochází.²⁵³

8.2. Slovensko

Vzhledem k tomu, že slovenští zákonodárci, podobně jako zákonodárci tuzemští, nezvolili cestu jednoho všeobjímajícího včelařského zákona, je potřeba ozvěny včelařských norem hledat napříč slovenským právním řádem. Vzhledem ke členství v Evropské unii je též nutné zmínit, že opět stejně jako v případě české úpravy, musí i slovenská zákonná úprava být v souladu s právem Evropské unie.

Co se soukromého práva týče, těžiště včelařství najdeme, stejně jako v českém právním řádu,

---

²⁵¹ Ust. článku 12 téhož zákona.

²⁵² Ust. článku 13 a 14 téhož zákona.

²⁵³ Ust. článků 15 až 17 téhož zákona.

v občanském zákoníku (zákon č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník, ve znění pozdějších předpisů). I Slovenská právní úprava nepohlíží na zvířata jako na věci, nýbrž jako vnímající živé tvory s osobitým významem a hodnotou, na něž se však přiměřeně budou používat ustanovení o movitých věcech (v českém OZ se přiměřeně použijí ustanovení o věcech).²⁵⁴ Velmi podobná českému právu je též úprava imisí, konkrétně vnikání zvířat na cizí pozemek.²⁵⁵ Právní úpravu včelařství obsahují často též „všeobecne záväzné nariadenia obce,“ což jsou předpisy vydávané jak v samostatné, tak přenesené působnosti obce dle ust. § 6 a násl. zákona Slovenské národní rady č. 369/1990 Zb., o obecnom zriadeni, ve znění pozdějších předpisů. Vedle pravidel umístování úlů a konkrétních práv a povinností včelařů obsahují tato nařízení zpravidla též ustanovení o kontrole a sankcionování v případě jejich porušování.²⁵⁶ Rostlinolékařskou péčí se zabývá zákon č. 387/2013 Z. z., o pomocných přípravcích v ochraně rostlín, přičemž stejně jako v úpravě tuzemské, i slovenský zákon ukládá profesionálnímu uživateli informační povinnost vůči chovatelům včel v alespoň 48hodinovém předstihu před leteckou aplikací pomocných přípravků.²⁵⁷ Zákon též zmocňuje „odborné pracoviská“ mimo jiné k vypracování systému národní klasifikace pomocných přípravků pro oblast životního prostředí a ekotoxikologie včetně včel a k navrhování označení pomocných přípravků z hlediska jejich rizik pro včely.²⁵⁸ Podrobnosti rostlinolékařské ochrany včel jsou obsahem vyhlášky č. 477/2013 Z. z. ta obsahuje dělbu pomocných přípravků podle jejich škodlivosti včelám a pravidla aplikace pomocných prostředků, jež jsou v souhrnu velmi podobné úpravě tuzemské.²⁵⁹ Příloha č. 5 této vyhlášky pak v bodě 10.3.1 a jeho podbodech konkretizuje, které účinky na včely jsou pozorovány a prostřednictvím jakých zkoušek je tak činěno. Stručně se ochranou včel zabývá též zákon č. 405/2011 Z. z., o rastlinolékařskej starostlivosti a vyhláška č. 488/2011 Z. z.²⁶⁰ jakožto prováděcí předpis k tomuto zákonu.

---

²⁵⁴ Ust. § 119 odst 3 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník, srov. s ust. § 494 zákona č. 89/2013 Sb., občanského zákoníku, obé ve znění pozdějších předpisů.

²⁵⁵ Ust. § 127 odst. 1 z. č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník, srov. s ust. § 1013 odst. 1 z. č. 89/2013 Sb., občanského zákoníku, obé ve znění pozdějších předpisů.

²⁵⁶ Jako příklad tohoto předpisu lze uvést například *všeobecne záväzné nariadenie č. 1/2021 o chove a držaní včiel na území obce Chynorany*. Dostupné z: https://www.chynorany.sk/download_file_f.php?id=1549692 či *VZN XY/2019 o územných podmienkach pre chov a držanie včiel na území obce Trstené pri Hornáde*. Dostupné z: <https://www.impoinfo.com/uploads/16624.pdf>.

²⁵⁷ Ust. § 23 odst. 10 písm. c) zákona č. 387/2013 Z. z., o pomocných přípravcích v ochraně rostlín, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵⁸ Ust. § 6 odst. 1 písm. c) téhož zákona.

²⁵⁹ Vizte ust. § 8 a § 9 vyhlášky č. 477/2013 Z. z., vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, ktorou sa vykonáva zákon o pomocných pripravkoch v ochrane rastlín, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶⁰ Vizte ust. § 3 vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 488/2011 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o zásadách a opatreniach na ochranu zdravia ľudí, zdrojov pitnej vody, včiel, zveri, vodných a iných necieľových organizmov, životného prostredia a osobitných oblastí pri používaní

Zákon č. 39/2007 Z. z., o veterinárnej starostlivosti je hlavním předpisem na úseku veterinární péče. Na rozdíl od úpravy české se slovenský zákon včelami výslovně zabývá jen lakonicky, hlavně v souvislosti s registrací a schvalováním provozoven potravinářských podniků pro potraviny s živočišnou produkcí.²⁶¹ Jakožto na hospodářské zvíře²⁶² se na včelu medonosnou však přiměřeně vztahují ustanovení zákona o veterinárnej starostlivosti o ochraně zvířat, hlášení a zdolávání jejich chorob²⁶³, převozu zvířat, zajištění nezávadnosti živočišných produktů a jejich uvádění na trh a mnohá další.

Vyhláška č. 41/2012 Z. z., o mede stanovuje požadavky na získávání, výrobu a dovoz medu, stejně jako na manipulaci s ním a jeho uvádění na trh, přičemž podrobné fyzikální a chemické požadavky na tento med jsou obsahem přílohy č. 1 tohoto předpisu. Podobnost s obdobnou českou vyhláškou²⁶⁴ je opět očividná, za hlavní rozdíl lze uvést to, že slovenské ministerstvo se vydalo směrem samostatné vyhlášky o medu, zatímco české ministerstvo ustanovení o medu zakomponovalo do širší potravinářské vyhlášky.

Přesně opačný přístup zvolilo Slovensko v otázce náhrady škod způsobených živočichy, konkrétně medvědem hnědým (*Ursus arctos*),²⁶⁵ na včelstvech a včelařských zařízeních. Kde Česko sází na samostatný zákon,²⁶⁶ Slovensko obdobnou úpravu zakomponovalo do zákona č. 543/2002 Z. z., o ochrane prírody a krajiny pouze jako jednu jeho nepříliš rozsáhlou část osmou. Podmínky nároku na náhradu škody na včelstvech a včelařském zařízení v režimu tohoto zákona, a sice přijetí přiměřených preventivních opatření na jejich ochranu dle ust. § 98 zmíněného zákona jsou konkretizovány ve vyhlášce č. 170/2021 Z. z. jež alternativně uvádí tři opatření, kdy splněním alespoň jednoho z nich vzniká nárok na náhradu škody na včelstvech a včelařském zařízení.²⁶⁷ Náležitosti, jež musí žádost splňovat a potřebné přílohy k němu jsou

---

přípravkov na ochranu rastlín, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶¹ Vizte ust. § 40 odst. 4 písm. h) a ust. § 41 odst. 5 písm. p) zákona č. 39/2007 Sb., o veterinárnej starostlivosti, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶² Ust. § 2 odst. 4 zákona č. 194/1998 Z. z., o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶³ Včelí nemoci, které podléhají hlášení, prevenci a kontrole při obchodech jsou uvedeny v příloze č. 4 pod bodem h), včelí nemoci, které podléhají hlášení a které mohou být zařazené do národního programu eradikace jsou uvedeny v příloze č. 5 pod písmenem f) zákona o veterinárnej starostlivosti.

²⁶⁴ Jedná se o vyhlášku č. 76/2003 Sb., vyhlášku, kterou se stanoví požadavky pro přírodní sladidla, med, cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoládu a čokoládové bonbony.

²⁶⁵ Seznam „určených živočichů“ dle ust. § 97 zákona č. 543/2002 Z. z., o ochrane prírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, jež medvěda hnědého zahrnuje, je dle ust. § 44 vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů obsahem přílohy č. 39 této vyhlášky.

²⁶⁶ Jedná se o zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.

²⁶⁷ Ust. § 45 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 3 téhož ustanovení vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

obsaženy v ust. § 46 zmíněné vyhlášky. Vzhledem k rozšířenosti medvěda hnědého na Slovensku – Národné lesnické centrum se ve svém stanovisku přiklání k počtu 2 500 až 3 200 kusů²⁶⁸ – je tato právní úprava, směřující nejen ke kompenzaci škod, ale též k ochraně medvěda hnědého před hubením naprosto zásadního významu.

8.3. Shrnutí

Srovnání ruské a slovenské právní úpravy včelařství nám ukazuje dva zásadně rozdílné, ale v některých ohledech podobné přístupy. Cesta kodifikace, již zvolil ruský zákonodárce, se může zcela nepochybně pochlubit větší přehledností a uspořádaností dotyčných ustanovení na jednom místě. Kodifikovaná podoba zároveň v ruském případě nevyžadovala vznik žádného monstrózně rozsáhlého zákona, neboť ten má se všim všudy necelých 13 stran formátu A4. Kodifikaci navzdory však i ruský včelařský zákon ve svém textu často odkazuje na další předpisy, jako je například zákon o bezpečném nakládání s pesticidy a agrochemikáliemi a se včelařstvím související ustanovení lze tedy nalézt i mimo včelařský zákon. Naopak slovenská (a díky značné podobnosti i česká) právní úprava způsobuje sice svou rozdrobeností občas zmatek a ztěžuje hledání všech relevantních ustanovení a předpisů, avšak úprava jednotlivých relevantních odvětví, jako je plemenářství či veterinární péče je poměrně podrobně rozvedena v jednotlivých zákonech a podzákonných předpisech. K této podrobnosti a rozsáhlosti též nepochybně přispívají předpisy práva EU, jež v ruské právní úpravě přirozeně nehrají žádnou roli. Oba ze zvolených přístupů tedy považuji v daných státech za zcela legitimní, se svými specifickými výhodami a nevýhodami.

---

²⁶⁸ Národné lesnické centrum; *STANOVISKO NÁRODNÉHO LESNÍCKEHO CENTRA K SITUÁCIÍ S MEDVEĎOM HNEDÝM NA SLOVENSKU*. Online. 21. 7. 2023. Dostupné z: https://web.nlcsk.org/stanovisko-narodneho-lesnickeho-centra-k-situacii-s-medvedom-hnedym-na-slovensku/?fbclid=IwAR1ImI7Ncq6ia08WpknyFT2soB_opTbEgxGxdCnMRyx1OeaZnGCCAd94UKc [citováno 2023-3-12].

Závěr

Využívání včely medonosné člověkem má historii sahající až do pravěku. Včely byly vždy považovány za příklad píce, pospolitosti a dokonalé spolupráce. Včelí produkty jsou stále ceněnou komoditou v řadě odvětví, jako je potravinářství, farmacie, či kosmetika a včelí role opylovačů je pro správné fungování nejen zemědělství, ale i celého ekosystému, nenahraditelná. Pevné základy právní úpravy včelařství v evropském kulturním okruhu najdeme v římském právu, avšak opomenout nelze ani obsáhlou znalost a vědění ve starověkém Řecku a Egyptě. Období středověku v Evropě se neslo v duchu dělby včelařského umění na brtnictví a včelaření v úlech. Kodifikace práv pro franské brtníky za vlády Karla IV. posloužila jako výborný vzor pro medařskou právní úpravu na Moravě a významné zásluhy za rozvoj včelařství a jeho moderní právní úpravy náleží včelařským patentům Marie Terezie z let 1775 a 1776. Ve 20. století mělo na rozvoj včelařství velký vliv převzetí moci Komunistickou stranou Československa a následné přepracování československého právního řádu. Vedle rozšíření včelařských velkochovů došlo v období socialismu k značnému rozvoji rostlinolékařských a veterinárních předpisů. Co se práva Evropské unie týče, včelařství představuje kapitolu strategických plánů Společné zemědělské politiky. V těchto plánech jsou voleny jednotlivé druhy intervencí v odvětví včelařství, spolufinancovaných Evropskou unií a členskými státy. Prevalence nařízení v unijním právu zaměřeném na včelařství vede k unifikaci práva členských států a zvyšuje přehled nad stavem a úrovní včelařství na území členských států Evropské unie. Vnitrostátní soukromoprávní ustanovení týkající se včelařství jsou k nalezení převážně v občanském zákoníku, přičemž nejpodstatnějšími tématy jsou zde sousedské vztahy, obzvláště otázka vnikání včel na cizí pozemek jakožto forma emisí nepřímých a problematika soukromoprávní odpovědnosti za škody a jejich náhrada. Za kuriózní považuji otázku řazení včely medonosné mezi zvířata divoká, či domácí, neboť toto rozdělení není v občanském zákoníku nijak pevně zakotvené a zařazení včely medonosné mezi domácí zvířata by umožnilo případné zproštění se odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem podle ust. § 2934 OZ.

Ve veřejnoprávní sféře se včelařství dotýká celá řada předpisů a právní úprava je tedy značně rozptýlená. Rostlinolékařské předpisy poskytují právní rámec pro přípravky na ochranu rostlin tak, aby jejich aplikací nedocházelo k ohrožení života a zdraví včel navštěvujících ošetřované rostliny. Jakkoliv je tato zákonná ochrana zcela žádoucí, je nutné si klást otázku, zdali je povinnost informovat před postříkem chovatele včel v aktuální úpravě dostatečná. Vzhledem k tomu, že maximální dolet včel může být až 5 km, jeví se informační povinnost ve dvoukilometrovém okolí ošetřovaného pozemku jako ne zcela adekvátní a pro dokonalejší

ochranu včel by rozšíření tohoto okruhu bylo elegantním a poměrně jednoduchým řešením. Včelařství se široce dotýká předpisy veterinární. Veterinární zákon a jeho prováděcí předpisy určují požadavky na chov včel, vytyčují pravidla pro přesuny včel a včelstev a upravují postup při tlumení včelích nákaz a prevenci jejich výskytu. Významné jsou též z hlediska zajištění zdravotní nezávadnosti včelích produktů a určení podmínek jejich prodeje. Co se změn v pravidlech přesouvání včel a včelstev týče, považuji z hlediska rizika šíření včelích nemocí za vhodné, že namísto povinnosti získat veterinární osvědčení pouze při přemísťování včelstev mimo kraj byla uložena povinnost bakteriologického vyšetření při přesunu na vzdálenost větší než 3 km, bez ohledu na (ne)překračování hranic kraje. Za nepřilíš logickou naopak považuji délku platnosti bakteriologického vyšetření – do konce kalendářního roku. V závislosti na měsíci provedení vyšetření může mít tudíž jeho výsledek různou délku platnosti a též aktuálnosti. Přikláním se k tomu, že stanovení platnosti vyšetření na pevně daný počet měsíců od jeho provedení by bylo vhodnějším řešením. Jinak považuji veterinární předpisy za vcelku zdařilé a problematiku komplexně řešící. Za chvályhodnou považuji jasně stanovenou náhradu škody vzniklé včelaři při tlumení nákazy morem a hnilobou včelího plodu, neboť tyto nemoci zákonodárce výslovně zakazuje léčit a nařízená likvidace infikovaných včelstev a včelařského náčiní je zásadním a finančně zatěžujícím, leč bohužel nutným, zásahem do včelařových práv. U předpisů plemenářských považuji za velmi přínosné vedení plemenářské evidence a kontroly při přesunu včelstev a plemenného materiálu přes hranice států. Současné omezení plemenitby na včelu medonosnou kraňskou považuji za téma vhodné k diskuzi. Přínosy tohoto přístupu jsou nezpochybnitelné – větší přehlednost, předvídatelnost v chování včel a ve výnosnosti chovu – avšak je otázkou, zdali by rozšíření plemenitby a chovu na našem území o další plemena nemohlo mít pozitivní vliv například na odolnost vůči šíření včelích nákaz. Náhrada škody způsobené medvědem hnědým na včelstvech a včelařských zařízeních představuje poměrně podrobné a právními předpisy detailně upravené téma. Vzhledem k extrémně nízkým číslům, v jakých se medvěd hnědý na území ČR vyskytuje je ovšem v celorepublikovém měřítku postup podle příslušných ustanovení a poskytování náhrady poškozenému situací naprosto okrajovou. Vzhledem k narůstajícímu počtu medvědů a množství střetů s člověkem a lidskou činností na sousedním Slovensku je však do budoucna stěžejní takto kvalitní tematickou právní úpravu v tuzemsku mít. Za chvályhodnou považuji též dotační politiku, ať již formou dotačních programů na podporu včelařství a na zlepšování praktické výuky z národních zdrojů, tak na úrovni opatření spolufinancovaných Evropskou unií. Co se zákona o daních z příjmů týče, zachování zvláštního režimu – výjimky z odvádění daní z příjmů ze zájmového chovu do 50 včelstev – považuji za

zcela zásadní pro přežití a další rozvoj včelařství v Česku. Vzhledem k tomu, že se většina včelařů na území ČR věnuje včelařství zájmově a jejich činnost má nedocenitelný význam pro české zemědělství a přírodu celkově, tak by z mého pohledu tato činnost měla být státem naopak všestranně podporována, aby zavčelení státu bylo dostatečné. Daňové zatížení zájmového včelaření by nejenže potenciálně zájemce od včelaření odrazovalo, ale ještě by, kvůli zanedbatelným příjmům, navýšilo státní byrokracii s výběrem daně spjatou.

Nový stavební zákon nepředstavuje pro včelařství na první pohled žádnou zásadní změnu v režimu staveb a zařízení pro včelařské účely. Podrobné informace k režimu těchto staveb a zařízení lze očekávat v metodice Ministerstva pro místní rozvoj ČR, jež je nyní ve fázi aktualizace.

Ze včelích produktů věnuje zákonodárce největší pozornost medu, obzvláště z hlediska ochrany spotřebitele, zajištění požadované jakosti a složení medu. Podezření na falšování medu u bezmála poloviny všech vzorků medu dováženého ze zemí vně Evropské unie, odebraných během koordinované akce *From the hives* ukazuje, že pančování představuje zásadní nebezpečí jak pro evropského spotřebitele, tak pro společnosti med dále zpracovávající a v neposlední řadě pro samotný trh s medem. Bližší a dlouhodobější kontrola na unijní úrovni, inovace v analýze medu a sankcionování podvodných dovozců jsou tedy zásadním tématem, jemuž by mělo být věnováno co nejvíce pozornosti a prostředků.

Institucionální zaštitění včelařství je v tuzemsku poměrně komplexní. Ústředním orgánem, jemuž jsou jednotlivé správní úřady v oboru potravinářství, veterinární, plemenářské a rostlinolékařské péče podřízeny, je Ministerstvo zemědělství ČR. Spolková činnost, jež má na našem území dlouhou tradici, je z hlediska počtu členů silně koncentrována do Českého svazu včelařů z. s., ale existuje i mnoho menších, lokálních spolků. Počet členů a šíře činnosti Českého svazu včelařů však tomuto spolku zajišťuje vliv na prosazení zájmů včelařů a včelařství jako oboru, a to v tom nejlepším i nejhorším možném slova smyslu. Spolek je významným šířitelem včelařského know-how, jeho publikační činnost je rozsáhlá a profesionální a vyjádření k legislativním trendům, včetně návrhů změn, erudované a praktické. Drtivě většinou centralizaci tuzemských včelařů do jednoho spolku, jenž profesionálně udává budoucí směr celého odvětví, považuji za přístup víceméně správný a do jisté míry nejspíš nezbytný, ačkoliv monopolní postavení a přílišná koncentrace vlivu samozřejmě skýtají riziko jejich zneužití.

Srovnání tuzemské, slovenské a ruské právní úpravy včelařství představuje dvě možné cesty, cestu samostatného včelařského zákona a cestu rozptýlení relevantních ustanovení napříč právním řádem. Obě cesty mají své výhody a nevýhody. Samostatný zákon sice představuje větší přehlednost a uspořádanost relevantních ustanovení, avšak nutnost hledat podrobnosti a

souvislosti v dalších právních předpisech stále v mnoha případech přetrvává. Ruský včelařský zákon je zároveň poměrně stručný, zatímco česká a slovenská rozdrobená právní úprava se pyšní větší podrobností související i se zakomponováním práva unijního, jež Rusko neřeší. Ve výsledku jsem zastáncem názoru, že vzhledem k současné dobré úrovni a širokému rozsahu včelařské úpravy, a s přihlédnutím k našemu historickému vývoji, není potřeba vytvářet samostatný včelařský zákon. Zlepšování právního povědomí zájmových včelařů je však pro budoucnost českého včelařství naprosto zásadní a je potřeba vyzdvihnout obzvláště činnost Českého svazu včelařů, z. s., jenž na změny v právní úpravě upozorňuje prostřednictvím publikační činnosti a webových stránek. Formu rychlého a snadno přístupného informování na webových stránkách s potenciálně neomezeným dosahem, obohaceného o mnoho souvislostí a poznatků z včelařské praxe, považuji za moderní a efektivní a atraktivní hlavně pro mladší generace včelařů. Početné postarší generaci včelařů, která třeba internet příliš nevyužívá, zase šikovně poslouží měsíčník Včelařství. Zatímco včelařský zákon by ze své podstaty obsahoval pouze věcné paragrafy, spolkové publikace mohou operovat s onou cennou nadstavbou, jež nejen pomůže laikům právní úpravu lépe pochopit, ale zároveň ji učiní zajímavější.

Tím však netvrdím, že by státní instituce měly na podporu včelařství rezignovat, neboť tvorba metodických pokynů a dalších obdobných publikací má též pro tuzemské včelařství svůj neopomenutelný význam. Tuzemské včelařství může stát dále rozvíjet prostřednictvím podpory včelařského vzdělání a výzkumu a formou příznivé dotační a daňové politiky. Jedním z hlavních cílů státu a jeho institucí by mělo být maximální zatraktivnění včelaření pro nové generace mladých včelařů, v nichž spočívá budoucnost včelaření v České republice. Stát by měl důsledněji spolupracovat se včelařskými spolky, zejména s Českým svazem včelařů, při pozměňování stávající včelařské legislativy a při tvorbě legislativy nové, neboť kvalitní úroveň včelařství a vysoká míra zavčelení mají zásadní význam pro tuzemské zemědělství a životní prostředí jako takové.

K závěru této práce bych tedy rád shrnul, že tuzemská právní úprava včelařství je komplexní a povětšinou velmi kvalitní. Absenci samostatného včelařského zákona nepovažuji za zásadní problém, neboť právní osvětu mezi převážně zájmovými tuzemskými včelaři rozšiřují zejména spolky v čele s Českým svazem včelařů. Stát a jeho instituce by se měly více zaměřit na zatraktivnění včelařství pro nové generace včelařů, jejich vzdělávání a ekonomickou podporu, ať již formou dotací, nebo daňových úlev a blízce spolupracovat s tuzemskými včelaři.

Seznam zdrojů

Knihy

- BERÁNEK, Vladimír. *Včelařská encyklopedie, II. přepracované a rozšířené vydání*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1956
- BERÁNEK, Vladimír. *Když pláсты tekly medem: medařská hospodářství, práva, soudnictví, příběhy*. Praha: Ostrov, 2003. ISBN 80-86289-31-1.
- DAMOHORSKÝ, Milan; CHALOUPKOVÁ, Alena; KANICKÝ, Jakub; MÜLLEROVÁ, Hana; SMOLEK, Martin; SNOPKOVÁ, Tereza. *Zemědělské právo*. Beroun. Eva Rozkotová Publishing, 2021. ISBN 978-80-87488-43-0.
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří; ZUKLÍNOVÁ, Michaela; BERAN, Karel; ELISCHER, David et al. *Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.
- ELIÁŠ, Karel a kolektiv. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
- KEBRLE, Josef. *Dějiny českého včelařství*. Praha: Nákladem spolku, 1922.
- MACHOVÁ, Jarmila *Právo ve včelařství*. Praha: Orac, 2001. ISBN 80-86199-40-1.
- PAŠEK, Martin. § 2951 [Způsob náhrady]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2.
- SPÁČIL, Jiří; HRABÁNEK, Dušan; BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Sousedská práva podle nového občanského zákoníku*. Praha: Leges, 2015. str. 156-157. ISBN 978-80-7502-073-4.
- VESELÝ, Vladimír. a kol. *Včelařství. 1. vydání*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1985. ISBN 07-056-85.
- VESELÝ, Vladimír; BACÍLEK, Jaromír; ČERMÁK, Květoslav; DROBNÍKOVÁ, Věra; HARAGSIM, Oldřich et al., *Včelařství, 2. vydání*. Praha: Nakladatelství Brázda, 2003. ISBN 80-209-0320-8
- WATSON, Alan. *The Digest of Justinian, Volume 1*. Filadelfie: University of Pennsylvania Press, 1998. ISBN 978-0-8122-2033-9
- WATSON, Alan. *The Digest of Justinian, Volume 4*. Filadelfie: University of Pennsylvania Press, 1998. ISBN 978-0-8122-2036-0

Články, internetové zdroje

- Codex Alimentarius. *Members*. Online. FAO/WHO, ©2023. Dostupné z: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/members/de/>
- Český svaz včelařů, z. s., *Český svaz včelařů – informace*. Online. Dostupné z: <https://www.vcelarstvi.cz/cesky-svaz-vcelaru-informace/>
- Český svaz včelařů, z.s. *Směrnice ČSV, z.s. č. 4/2016 o právní pomoci*. Online. Dostupné z: <https://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/smernice-4-2016-o-pravni-pomoci-act-2020.pdf>
- Evropská komise, *EU COORDINATED ACTION „From the hives“ Sampling, investigations and results*. Online. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2023. Dostupné z: https://food.ec.europa.eu/system/files/2023-03/official-controls_food-fraud_2021-2_honey_report_euca.pdf
- Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova, *ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ o provádění včelařských programů*. Online. Evropská komise. 2023. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2023\)11&lang=cs](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2023)11&lang=cs)
- GULZAR, Ahmad N.; SHAH, Tajamul R.; MUZAFFAR, Khalid; WANI, Sajad A.; GULL, Amir et al. *Honey: Its history and religious significance: A review*. Online., 2014. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/260677542_Honey_Its_history_and_religious_significance_A_review
- HAMMAD, Manal. BEES AND BEEKEEPING IN ANCIENT EGYPT. *Journal of Association of Arab Universities for Tourism and Hospitality*. Online. 2018, 15(1), Dostupné z DOI: doi.org/10.21608/jaauth.2018.47990
- HANZAL, Vladimír. *Ursus arctos*. Online. web. stránky Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, 2023. Dostupné z: https://portal.nature.cz/publik_syst/nd_nalez-public.php?idTaxon=34378
- LANGER, Vlastimil. *Zlínský kraj proplatí škody způsobené medvědem a vlkem*. Online. Novinky.cz. 5. 11. 2019. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/vase-zpravy-zlinsky-kraj-proplati-skody-zpusobene-medvedem-a-vlakem-40302417>
- MACHOVÁ, Jarmila. *Český svaz včelařů má 150. narozeniny*. Online. Český svaz

- včelařů, z. s. 23. 3. 2022. Dostupné z: <https://www.vcelarstvi.cz/aktuality/cesky-svaz-vcelaru-ma-150-narozeninny/>
- MACHOVÁ, Jarmila. *Nová smlouva o úrazovém pojištění členů ČSV byla podepsána*. Online. Český svaz včelařů, z. s. Dostupné z: <https://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/nove-urazove-pojisteni-clenu-csv.pdf>
  - Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Stavby pro včelařské účely, Metodická pomůcka Ministerstva pro místní rozvoj ČR*. Online. Odbor stavebního řádu. Praha, květen 2019. Dostupné z: https://www.vcelarstvi.cz/dokumenty-cms/stavby-pro-vcelarske-ucely-2019_oprava.pdf
  - Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Stavby pro včelařské účely*. Online. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo/stanoviska-a-metodiky/uzemni-rozhodovani-a-stavebni-rad/stavby-pro-vcelarske-ucely>
  - Ministerstvo zemědělství ČR. *Konsolidované znění Zásad, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2024 na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů*. Online. Praha. 2023. Dostupné z: https://eagri.cz/public/portal/-a39290---IRrF192g/konsolidovane-zneni-zasad-kterymi-se-stanovuji-podminky-pro-poskytovani-dotaci-pro-rok-2024-na-zaklade-1-2-a-2d-zakona-c.-252-1997-sb.-o-zemedelstvi-ve-zneni-pozdejsich-predpisu-aktualizace-ke-dni-28.-2.-2024?_linka=a559056
  - Ministerstvo zemědělství ČR. *Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023-2027 verze 2.1*. Online. 2022. Dostupné z: https://eagri.cz/public/portal/-a31870--bHs0x0GQ/strategicky-plan-spolecne-zemedelske-politiky-ceske-republiky-na-obdobi-2023-2027-schvalene-zneni-verze-2.1?_linka=a537290
  - Ministerstvo zemědělství, *Codex Alimentarius*. Online. Praha, ©2021. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/potraviny/codex-alimentarius>
  - Ministerstvo zemědělství. *Dokument č.j.: MZE-72543/2022-13141*. Online. 2022. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/wp-content/files/dokumenty-a-publikace/Dokument-MZE-72543-2022-13141.pdf>
  - Národní lesnické centrum; *STANOVISKO NÁRODNÉHO LESNÍCKEHO CENTRA K SITUÁCIÍ S MEDVEĎOM HNEDÝM NA SLOVENSKU*. Online. 2023. Dostupné z: https://web.nlcsk.org/stanovisko-narodneho-lesnickeho-centra-k-situacii-s-medvedom-hnedym-na-slovensku/?fbclid=IwAR1ImI7Ncq6ia08WpknyFT2soB_opTbEgxGxdCnMRyx1OeaZnGCCAd94UKc

- Obchodní rejstřík a Sběrka listin. *Stanovy Českého svazu včelařů*, z. s. Online. Dostupné z:
<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=73223013&subjektId=737385&spis=322611>
  - PETRÁŠOVÁ, Gabriela. *Tabulka vyplacených náhrad 2016-2021 Plzeňský kraj.xlsx*. Online. Web. stránky Plzeňského kraje. 7. 11. 2022. Dostupné z: <https://www.plzensky-kraj.cz/informace-poskytnute-dle-infz-nahrada-skody-zpuso>
  - SALES FAVA, Lluís; SAPOZNIK, Alexandra; WHELAN, Mark. Beekeeping in late medieval Europe: A survey of its ecological settings and social impacts. *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*. Online. 2021. č. 22. Dostupné z DOI: doi.org/10.14198/medieval.19671
  - Státní veterinární správa. *Informace z NRL pro zdraví včel*. Online. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/vcely-informace-nrl-pro-zdravi-vcel/>
  - Státní veterinární správa. *Sršeň asijská v ČR*. Online. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/srsen-asijska/>
  - SvětMyslivosti.cz. *Zlínský kraj proplatí další škody způsobené vydrou a medvědem (ČTK)*. Online. Svetmyslivosti.cz, 23. 6. 2020. Dostupné z: <https://www.svetmyslivosti.cz/monitor-tisku/14216-zlinsky-kraj-proplati-dalsi-skody-zpusobene-vydrou-a-medvedem-ctk>
- Vláda ČR. *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, č. 115/2000 Dz*. Online. Dostupné z:
<https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayf6mjrgvpwi6q&rowIndex=0> [paywall]
- ŽDINIAKOVÁ, Tereza; LOERCHNER, Carolin; DE RUDER, Olivier; DIMITROVA, Tatyana; KAKLAMANOS, Georgios., et al. *EU Coordinated action to deter certain fraudulent practices in the honey sector*. Online. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2023. ISBN 978-92-68-01292-5. Dostupné z DOI: <https://dx.doi.org/10.2760/184511>

Právní předpisy, judikatura

- Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., Obecný zákoník občanský.
- Federální zákon č. 490-F3, o včelařství v Ruské federaci.
- Metodický pokyn č. 655/93-340, pro ekologické zemědělství.

- Nařízení č. 203/1909 ř. z., o zamezení a potlačení nakažlivých plodových nemocí včel.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009 ze dne 21. října 2009 o hygienických pravidlech pro vedlejší produkty živočišného původu a získané produkty, které nejsou určeny k lidské spotřebě.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/2115, ze dne 2. prosince 2021, kterým se stanoví pravidla podpory pro strategické plány, jež mají být vypracovány členskými státy v rámci společné zemědělské politiky (strategické plány SZP) a financovány Evropským zemědělským záručním fondem (EZZF) a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV).
- Nařízení evropského parlamentu a rady (EU) č. 1308/2013, kterým se stanoví společná organizace trhů se zemědělskými produkty.
- Nařízení vlády č. 53/2023 Sb., nařízení vlády o stanovení podmínek provádění opatření v odvětví včelařství.
- Prováděcí rozhodnutí komise (EU) 2019/974 ze dne 12. června 2019, kterým se schvalují vnitrostátní programy na zlepšení produkce včelařských produktů a jejich uvádění na trh předložené členskými státy podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1308/2013.
- Prováděcí rozhodnutí Komise (EU) 2021/974 ze dne 9. června 2021, kterým se schvalují pozměněné vnitrostátní programy na zlepšení produkce včelařských produktů a jejich uvádění na trh předložené členskými státy podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1308/2013.
- Směrnice Rady 2001/110/ES ze dne 20. prosince 2001, o medu.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1706/2002.
- Vyhláška č. 126/2021, o způsobu výpočtu výše škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.
- Vyhláška č. 135/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem.
- Vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.
- Vyhláška č. 176/2023 Sb., o zdraví zvířat a jeho ochraně a o oprávnění a odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činností.
- Vyhláška č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel.
- Vyhláška č. 289/2007 Sb., o veterinárních a hygienických požadavcích na živočišné

- produkty, které nejsou upraveny přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.
- Vyhláška č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin.
  - Vyhláška č. 448/2006 Sb., o provedení některých ustanovení plemenářského zákona.
  - Vyhláška č. 76/2003 Sb., kterou se stanoví požadavky pro přírodní sladidla, med, cukrovinky, kakaový prášek a směsi kakaa s cukrem, čokoládu a čokoládové bonbony.
  - Vyhláška Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 477/2013 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o pomocných prípravkoch v ochrane rastlín.
  - Vyhláška Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 488/2011 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o zásadách a opatreniach na ochranu zdravia ľudí, zdrojov pitnej vody, včiel, zveri, vodných a iných necieľových organizmov, životného prostredia a osobitných oblastí pri používaní prípravkov na ochranu rastlín.
  - Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.
  - Vyhláška ministerstva životního prostředí ČR č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
  - Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.
  - Zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.
  - Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.
  - Zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci.
  - Zákon č. 147/2002 Sb., o Ústředním kontrolním a zkušebním ústavu zemědělském.
  - Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat (plemenářský zákon).
  - Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči.
  - Zákon č. 177/1909 ř. z., o zamezení a potlačení nakažlivých nemocí zvířecích.
  - Zákon č. 194/1998 Z. z., o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat.
  - Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.
  - Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon.
  - Zákon č. 326/2004 Sb., zákon o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů.
  - Zákon č. 387/2013 Z. z., o pomocných prípravkoch v ochrane rastlín.

- Zákon č. 39/2007 Sb., o veterinárnej starostlivosti.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 40/1964 Zb., občianský zákonník.
- Zákon č. 543/2002 Z. z., o ochrane prírody a krajiny.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- Zákon České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky.
- Zákon České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Právní úprava včelařství

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá včelou medonosnou, včelařstvím jako takovým, jeho právní úpravou, a její historií. Vzhledem k rozdrobenosti české právní úpravy včelařství si práce klade za cíl ji srozumitelně a logicky uspořádat a analyzovat, poskytnout srovnání s právní úpravou v zahraničí a úroveň tuzemské právní úpravy vyhodnotit a případně navrhnout možné úpravy. V práci je užíváno převážně metody deskripce, analýzy a syntézy a komparace. Při výkladu právních norem je užita hlavně metoda jazyková, logická a systematická, okrajově též metoda historická a komparativní.

Práce je členěna na osm hlavních kapitol, jež jsou dále rozvíjeny pomocí podkapitol a oddílů. První kapitola je zaměřena na samotnou včelu medonosnou z hlediska biologického a právního, kde je probírán rozdíl v soukromoprávním a veřejnoprávním pohledu na včelu. Kapitola druhá slouží jako stručný exkurz do dějin včelařství a jeho právní úpravy převážně v Evropě od pravěku až do současnosti. Ihned následující kapitola odkrývá význam a právní režim včelařství jakožto odvětví zemědělství v rámci práva Evropské unie, přičemž se zejména zaměřuje na včelařská opatření spolufinancovaná Evropskou unií. Čtvrtá kapitola je zaměřena na soukromoprávní aspekty včelařské činnosti, kdy důraz je kladen na sousedské vztahy a problematiku soukromoprávní odpovědnosti za škodu, ať již z včelařské činnosti vyplývající, nebo na včelstvech a včelařském vybavení způsobenou. Pátá kapitola, obsahově nejrozsáhlejší, pokrývá aspekty veřejnoprávní. V jednotlivých podkapitolách postupně probírá právní úpravu v rámci rostlinolékařské péče, péče veterinární, plemenářství, či náhrady škod způsobených medvědem hnědým. Stručně je nastíněn též režim zdanění včelařství, úprava vnitrostátních včelařských dotací a souvislosti se stavebním právem. Šestá kapitola je zaměřena na právní úpravu včelařských produktů, přičemž hlavní důraz je kladen na med a na ochranu před jeho falšováním. Kapitola sedmá se zabývá institucionálním zajištěním a podporou rozvoje včelařství, ať již na úrovni státní správy či na úrovni spolkové, kde je pozornost zvláště věnována Českému svazu včelařů, z. s., jakožto největšímu a nejvlivnějšímu českému spolku. Osmá kapitola poskytuje náhled do zahraniční právní úpravy, konkrétně úpravy ruské a slovenské, a porovnává rozdíly mezi samostatným včelařským zákonem a právní úpravou rozesetou napříč právním řádem.

Klíčová slova: včelařské právo, včelařství, včela medonosná.

Legal regulation of beekeeping

Abstract

This diploma thesis focuses on the western honey bee, beekeeping and its legal regulation and its history. Considering the fragmentation of Czech legal regulation of beekeeping among numerous acts, the goal of this thesis is to describe it in a logical and comprehensible manner and provide its analysis. Furthermore, the thesis aims to provide a comparison between Czech regulation and regulation abroad as well as evaluate the quality and level of our legislation, eventually suggesting possible adjustments. The thesis mostly uses descriptive and comparative methods as well as the method of analysis and synthesis. When it comes to the interpretation of legal provisions, the textual, logical and systematic methods are prevalently used with the occasional usage of historical and comparative methods.

The thesis is divided into eight chapters which are further expanded upon in subchapters and paragraphs. The first chapter focuses on the western honey bee from biological and legal standpoint, distinguishing between the point of view of public law and private law. The second chapter serves as a brief excursion into the history of beekeeping and its legal regulation, mostly in Europe, spanning from prehistoric to contemporary times. The third chapter unravels the importance and legal regulation of beekeeping as a branch of agriculture within the European Union law, paying close attention to interventions in the apiculture sector, which are co-financed by the European Union. The fourth chapter focuses on public law, especially on the issues concerning neighbourhood rights and the liability for damage, whether originating from beekeeping practice or damage done to beekeepers, and damages. The fifth chapter focuses on public law and is the largest in this thesis. Its subchapters examine the legal regulation of phytosanitary care, veterinary care, breeding of livestock and damages caused by the brown bear. A brief introduction of tax provisions, national beekeeping subsidies, and construction law provisions is also provided. The sixth chapter contains the legal regulation of bee products, the main focus being on honey and its protection from being faked. The seventh chapter concerns the institutional provision and support of beekeeping from both the state and its bodies and private associations. Major attention is given to the Czech Association of Beekeepers as it is the biggest and most influential beekeeper association. The eight and final chapter provides an analysis of legal regulation of beekeeping abroad, namely in Russia and Slovakia, and a comparison between a unified standalone beekeeping act and a dispersed legal regulation.

Keywords: Beekeeping legislation, beekeeping, western honey bee.